

# Néző • Pont

---

---

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

II. évfolyam; 2007. március

---

---

*120 ÉVE  
SZÜLETETT  
HOLLÓ LÁSZLÓ  
FESTŐMŰVÉS*

VITÉZ FERENC  
irodalmi és művészeti  
folyóirata

# Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

---

---

VITÉZ FERENC

folyóirata

Debrecen, II. évfolyam; 2007. március

## TARTALOM

---

|  |            |   |            |
|--|------------|---|------------|
| <b>120 éve született Holló László</b> .....  | <b>113</b> | <b>Hét madár; Három kapu</b> (versek a Hajdú Táncegyüttes műsorához).....                                   | <b>175</b> |
| <b>Néhány adalék Holló László és Senyei Oláh István kapcsolatáról</b> .....  | <b>121</b> | <b>A húszforintos</b> (tárcanovella).....   | <b>180</b> |
| <b>Szép volt magyarnak</b> (versek Holló László emlékére) .....  | <b>129</b> | <b>Az árnyékot eltáncolni...</b> (vers Katona György monotípiájához).....                                   | <b>184</b> |
| <b>Táncoltat sugarat</b> (vers Kövér József Holló László-szobrához) .....  | <b>134</b> | <b>MŰZEUMI KURÍR</b>  |            |
| <b>A 2007. év Holló László-díjasai</b> .....   | <b>135</b> | <b>Az exlibris-gyűjtés és -készítés 2.</b> (Várkonyi Károly, Szilágyi Imre).....                            | <b>185</b> |
| <b>A szellemet is mozgósító képek</b> (85 éves B. Mikli Ferenc festőművész; versek a művész képeihez).....   | <b>143</b> | <b>A szecesszió vidéke – a vidék szecessziója</b> (vándorkiállítás a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban) ..... | <b>194</b> |
| <b>A zenebohóc; Furcsa állatok; A tündér tenyerében; Tavasz ritmus</b> (gyerek-versek).....  | <b>150</b> | <b>A múzeumi polihisztor</b> (85 éves lett Dankó Imre) .....  | <b>198</b> |
| <b>Hajdúszoboszló – Debrecen – Hortobágy</b> (A hortobágyi és a Cívis nemzetközi művésztelepek kijevi kiállításához; a művésztelepek tagjainak ajánlott versek)..... | <b>156</b> | <b>A Sárréti ember</b> .....  | <b>202</b> |
| <b>Picassótól Kodály Zoltánig – és vissza</b> (A Koncz Művészeti Galéria határokon átvéelő programjai) .....   | <b>165</b> | <b>Hírek</b> .....  | <b>204</b> |
| <b>Egy vers születése</b> (Kedves Tamás emlékére – Férfi táncol holddal).....  | <b>169</b> | <b>Munkácsy-díjasok kiállításai a Holló László Galériában</b> .....   | <b>206</b> |
| <b>Szépségfogalmak feszültsége</b> (Vincze László grafikusművész kiállítása) .....   | <b>172</b> | <b>A katonai küldetéstől a művészeti misszióig</b> (Beszélgetés Papp Gyula ezredessel).....                 | <b>208</b> |
|  |            | <b>Rozsdamentesített „virágdaráló”</b> (Szalai Csaba verseinek újraolvasásakor) .....                       | <b>213</b> |
|  |            | <b>Corpus</b> (Máthé András aktfotói).....  | <b>216</b> |
|  |            | <b>Egy kép – két ember</b> (Bogdándy György: Tar Sándor író portréja).....                                  | <b>220</b> |
|  |            | <b>Lapzártá</b> .....   | <b>222</b> |

---

---

Kiadja: a szerző

(telefon: 20/ 965–2921; e-mail: ferko24@freemail.hu)

Nyomta: ONIX Nyomda Kft.; felelős vezető: Dr. Karancsi János.

**A folyóirat árus forgalomba nem kerül.**

Megtálalható a könyvtárak olvasótermeiben.

Fellapozható a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban (Erdélyi Mártánál, a Déri Múzeum Baráti Köre szervezőjénél), a DEOEC Közművelődési Titkárságán (Cseréj Zsuzsánál), a Medgyessy Teremben, a Mű–Terem Galériában, a Holló László Galériában, a Bihar Antikváriumban, a Csokonai Könyvesboltban, a Fókusz Könyvárúházzban, illetve egyes képzőművészeti események helyszínein.

*A következő szám tartalmából:*  
A gyermek a művészetben  
Holló László gyermekábrázolásai  
A gyermekrajzok világa és a naiv művészet  
Gyerekversek – gyerekrajzokkal  
Séta a Medgyessy- emlékmúzeumban  
Réti Zoltán művészetéről  
Az exlibris-gyűjtés és –készítés (Józsa János, Vincze László)  
Senyei Oláh István grafikáiról  
Bertók Lajos emlékére  
Szemle

## **Köszönet a folyóirat támogatóinak!**

**A Néző • Pont főtámogatója:**

**DR. KARANCSI JÁNOS és KOSZORÚS ERIKA**

A márciusi szám megjelenését külön támogatta:

**CÍVIS HOTELS ZRT. – Debrecen**

**ALMÁSI ISTVÁN** – Lucullus Étterem

**ÁDÁNY LÁSZLÓ** – Csokonai-ház, Debrecen

**BERNÁTH LAJOS** – Qualimed Kft.

**BOROS JÓZSEF** – Debrecen

**DEBRECENI KÖR DÁMA EGYESÜLET**

**DÉRI MÚZEUM BARÁTI KÖR**

**ÖZV. HOLLÓ LÁSZLÓNÉ MAKSA OLGA**

**JLD. Kft.** – Budakeszi

**MAKSAI JÁNOS** – festőművész

**MÁTÉ LÁSZLÓ** – kulturális menedzser

**PAPP GYULA** ezredes

**PÉTER GÁBOR** – Péter Képkeretezés és Holló László Galéria

**SIPOS LÁSZLÓ** – Pulykakakas Üzletház

**SER-MÜLLER Kft.**

**TURCSÁNYI BÉLA** – festőművész

**Dr. UJVÁRY ZOLTÁN** – professor emeritus

továbbá: Csontosné Tikász Katalin, Erdélyi Márta, dr. Fülöp György, Hajdúné  
Égerházi Irén, dr. Hornyák András, Kujbus János, dr. Teslér Katalin



Égerházi Imre: Pihenő férfi (tus, toll)

**120**  
**ÉVE SZÜLETETT**  
**HOLLÓ LÁSZLÓ FESTŐMŰVÉSZ**

---



„Budapest felfedezte a debreceni Holló Lászlót, most Debrecenen a sor” –írta cikkének címében a nagy sikerű, 1928-as Ernst Múzeumban rendezett kiállítást követően Béber László, akinek Holló a budapestit követő debreceni bemutató idején nyilatkozta a következőket: „Debrecen igazán szeretem, nagyon jól tudok itt dolgozni. Csakhogy az is jólesnék, ha végre Debrecen is észrevenné, hogy itt vagyok és dolgozom, hiszen én itt is szeretnék maradni. Persze, ezt csak akkor tudom megtenni, ha megvan

rá a lehetőség, mert így, ahogy most vagyok, ez bizony hiányzik.”

Holló László 1929 nyarán kezdett naplóírásba. Az ezt követő hónapokban a szálkás betűkkel egyre telt a vonalas irka – Holló kisszámú személyes feljegyzéseinek leggazdagabb dokumentuma. Koczogh Ákos az 1978-ban megjelent Holló-albumban közölt belőle részleteket, Sz. Kürti Katalin is ebből idézett adalékokat a krematóriumi freskókat és festett üvegablakokat bemutató tanulmányában Holló és Debrecen korabeli kapcsolatának meg-

rajzolásához, „Szent Antal megkísértése” című regényemben pedig sikerült teljes egészében feldolgozni a naplóbejegyzéseket.



*Szent Antal megkísértése*  
(olaj, 1926)

Jól tanúskodik a napló Holló felemás helyzetéről: Budapesten sikerei vannak, Debrecenben „mindenki által lesajnáltatva” érezte magát. Az idős korban kapott elismerések vagy a halála előtt egy évvel, 1975-ben átvett debreceni díszpolgári

cím azt a hamis benyomást kelthetik, hogy a Kiskunfélegyházán 1887. március 6-án született, a Hrabéczy Annával 1914-ben kötött házasságot (és az első világháborút) követően a cívisvárost otthonául választott Holló László Debrecenben mindvégig „otthon volt”. A leghitelesebb tanú viszont, maga a művész, éppen az ellenkezőjét élte meg ennek. „Még csak azt szeretném megérni, hogy ezt a várost itt hagyjam, el messze innen, hogy eszembe se jusson sohasem, hogy valaha is láttam Debrecent” – írja, majd ezt olvassuk később: „Sehol máshol a világon nem lehet ilyen kulturálatlanság. S ehhez még hozzájárul a természetbeli sívárság is, másutt legálább ez nyújt kárpótlást amazért. Áldani fogom azt a napot, amikor ettől a várostól

mindörökké búcsút vehetek.” Ám ez a nap – a mi szerencsénkre, s minden valószínűség szerint Holló művészetének a huszadik századi festészeti kánonban elfoglalt, valószínű történeti helyének kijelölésére károsan – csak halálának napján, 1976. augusztus 14-én érkezett el, s Hollót szülővárosában helyezték végső nyugalomba.

A művész korabeli érzéseit értékeli át egyébként az a tény is, hogy 1974-ben adományozott második feleségével, Maksa Olgával közösen 200 olajfestményt és öt freskót egykori lakóházával együtt (majd egy gazdag, 170 darabos történelmi-mitologikus tárgyú grafikai kollekciónak Debrecennek. Ezzel az adománnyal egy majdani állandó Holló-kiállítás alapjait vetette meg. Lakóházában 1978-ban rendeztek emlékkiállítást, az épület halálának 10. évfordulóján, 1986-ban lett emlékmúzeum, ahol állandó kiállítása látható sógora, a szintén festőművész Hrabéczy Erő emlékszobájával együtt.

A debreceni festőtől Debrecen nem vásárolt képeket, miközben a művészt lelki és egzisztenciális terhek nyomasztották, s hiába vállalt aktív szerepet a képzőművészeti közéletben – a műpártolók egyesülete és a Művészház után az Ady Társaság Képzőművészeti Osztályában – egy-két barátján (Senyei Oláh Istvánon és a fővárosból rendszeresen hazalátogató Medgyessy Ferencen) kívül nem igazán talált támaszra itt.

Lapozzuk fel ismét naplóját! „A leghazugabb banalitás reám nézve, meg a piktúrámra, ha azt mondják, hogy debreceni vagyok, és Debrecen, debrecenit pingálok. Ekkor a legnagyobb felháborodás vesz rajtam erőt, s gyilkolni szeretnék. Ez ellen tiltakozom az utolsó lehetélemig. Semmiféle nevezendő közösségben nem érzem magam e várossal a legtávolabbról sem. Egy

városhoz a világon semmi közünk nincs, mert sem ő nem inspirál engem, sem én őt (sőt, azt hiszem, kölcsönös ez az érzés). Valamikor, ha isten segít, s távol leszek innen, be szomorú emlékeimet fogom temetni, ha erre az időkre, miket kénytelen voltam itt tölteni, visszapillantok! – Mikor jön már el az az idő??!! Csak az a szerencsém, hogy itt kint lakom, magamba zárkózva dolgozhatok, messze Debrecentől.”



*Tanulmányrajz a Szent Antal megkísértéséhez (tus, 1929)*

A „tócóskerti remete” már ekkor gyakran menekült egyszemélyes „Barbizonjába”, Tiszadára, felvetődött benne, hogy felhagy a festéssel, sőt, még az öngyilkosság gondolata is megfordult a fejé-

ben. 1931 elején jelent meg egy hír a Debrecen című lapban: „Holló László megértés s méltánylás hiányában elhagyni készül Debrecent (...) Elszomorító, hogy értékeink felismerésében mennyire tájékozatlanok vagyunk.”

S értékeink felismerésében ma sem vagyunk sokkal tájékozottabbak. Igaz, hogy Kiskunfélegyháza mindig nagy becsben tartotta fiát, és életének utolsó éveiben, illetve halála után Debrecen is figyelmet szentel az életműnek. (Habár, jegyezzük meg, hogy a Holló László-

lő-díj civil kezdeményezésként, az özvegy által tett alapítvány jóvoltából létezik; a Debreceni Holló László Művésztelep – a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep tagozataként – a Civis Hotels Zrt. gondoskodása alatt működik; Kövér József szobrászművész Holló-büszttje Ujváry Zoltán professzor jóvoltából kerülhetett az emlékmúzeummal szembe, a Holló-sétányra; a művészeti örökséget feltáró könyvek, albumok és más kiadványok szintén a professzor által vezetett Ethnica Kiadó gondozásában jelenhetnek meg; a Déri Múzeumban pedig e sorok írásáig semmi nem jelzi, hogy Holló László is a nagy adományozók között szerepel.) Ám fogadjuk el, hogy Debrecenben végre otthonra lelt az életmű. Az elismertségre vonatkozó hiányérzetünk a főváros és Debrecen viszonylatában most fordított előjelű. Talán a mostani, a 120 éves jubileum segít abban, hogy felfedezze őt az utókor, érzékelve azokat a szálakat, amelyek Holló Lászlót az egyetemes európai művészethez kötik.



*Magdolna (olaj, 1929)*

Erre az évfordulóra időzítve az *Ethnica Kiadó* gondozásában öt reprezentatív kiadvány is megjelent.

Újra kézbe vehető Végvári Lajos művészettörténész előszőr még 1990-ben napvilágot látott monográfiája – a mostani album a harmincnál több grafikai reprodukció mellett színes képmellékletet tartalmaz, 16 festményrel. Végre egy falinaptár is kikerült a nyomdából a művész festményeivel, s az Ujváry professzoré mellett Kapusi József mecenatúrájának szintén köszönhető, hogy az általa vezetett Kapitális Kft. nyomdája elkészített egy valóban hiánypótló albumot – benne Holló László 120 festményének színes reprodukcióit lapozhatjuk. De hiánypótló Sz. Kürti Katalin *Holló László krematóriumi freskói és festett üvegablakai* című, önálló albumban megjelent tanulmánya. Hasonló szándékkal született e sorok írójának tollából az a monografikus esszé, mely a művészi testábrázolás történetének rövid áttekintése mellett Holló László aktjait rendsze-

rezi, melynek azonban igazi értékét az a 120 Holló-akt jelenti, amely a művész grafikai érdeklődésében is

kiemelt szerepű akt-ábrázolások révén – egy jellemző műfajon keresztül – reprezentálja az egész életművet.

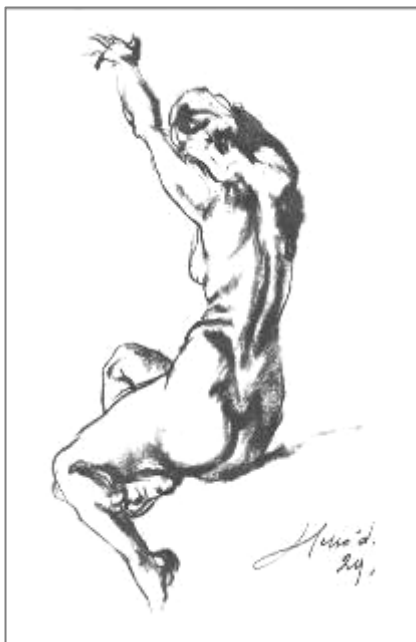
Holló László a huszadik századi magyar képzőművészet meghatározó alakja volt. Az expresszív festőiség nyelvén szól hozzánk a paraszti sorsról, az egyediben is az általánost felmutató emberi (lét)-szenvedésről ugyanúgy, mint a történelmi és mitológiai kompozíciós témakeretekben megfogalmazott drámai látomásairól. Természeti képein szintén felfedezhető az emberi indulatok visszatükröződése, portréiban az egyszerű emberek méltósága, aktjaiban pedig a test esendősége. Holló László aktjainak szépségét gyakran nem a szép női formák adják, hanem – a szépség és igazság párosának jegyében – a női test kiszolgáltatott állapotában, a szándékos torzítások révén is tükrözött külső és belső valóság ábrázolásának őszintesége.



Egyik feljegyzésében olvassuk a tényszerű kinyilatkoztatás tömörségével megdöbbentő sorokat: „A szépség most taszít.” Holló László aktjainak legfőbb jellegzetességét tehát nem csupán a szituatív mozdulatábrázolás, a mozdulatban is megfogalmazódó emberi tartalmak lényegi kifejezése formálta, hanem az az egzisztenciális felismerés, hogy Holló tulajdonképpen – talán életének utolsó másfél évtizedét leszámítva – soha nem érezte magát szabadnak.

Amennyiben ugyanis a szépség az emberi szabadság fokának érzelmi megjelenése, a szépség konkrét, illetve allegorikus megformálásához pedig a nő ábrázolása kínálkozik, csupán e szépségeszmény alakulásán keresztül is meg lehet vizsgálni egy művész szabadság-érzéseit. Nos, Holló László roppant belső, művészi energiáit folyamatosan külső korlátok fojtogatták. Az elemzés szándéka nélkül most csupán az igazi otthontalanságra utalok (szüleit elveszítette, családjától távol került, Kiskunfélegyházára ekkor nem volt hová haza mennie; Debrecenben közöny fogadta, a Hrabéczy-családba nem tudott valóban beilleszkedni, talán nem is akart); Európa meghódítása helyett folyamatosan anyagi bizonytalanságban élt (a művész maga kertészkedett, piacra járt, hogy tüzelőt tudjon venni), felesége gyakran betegeskedett; néhány barátától eltekintve, a kultúra és a felemelő szellem hiányával, a foj-

togató kicsinyességgel szembesült; a képromboló barbársággal a második világháborúban konkrétan is találkozott (a házukban állomásozó német, majd szovjet katonák a festményeit feldarabolták tűzre valónak); a Rákosi-érában azért mellőzték, mert művészetét polgári csökevénynek tartották; amikor pedig megkapta végre az őt megillető elismeréseket, már elmúlt hetven éves – igaz, ekkor a barátok mellett bearanyozta napjait a második feleség, Olga asszony önfeláldozó szeretete.



*Holló László aktja 1929-ből  
(A szépség még felröppenni szeretne...)*

A Kiskun Múzeum folyóiratába, a *Múzeumőr*-be készített cikkben magam is próbáltam magyarázatot adni Holló helyének bizonytalanságára. Végvári Lajos fent idézett könyvének végén több mint másfél évtizede mondta, hogy Hollót a kései utókornak kell felfedeznie. Művészetének meg nem értését, illetve helyének meghatározatlanságát éppen újdonsága, kategórián kívülsége eredményezte. Amit a leginkább méltányolni kellett volna, amiatt lett mellözve.

Sorolták őt az alföldi realistákhoz, a magyar expresszionistákhoz. Az „alföldi expresszionizmus” kategóriájára nehezen talált rá a hivatalos művészettörténet. (Maga Holló is azt nyilatkozta egy helyütt, hogy nem tartja magát alföldi festőnek, hiába képviselte ebben a minőségében még a nemzetközi porondon is a magyar festészetet. „Csak a vér az” – mondta a művész. Csak a vére alföldi, így tehát minden indíttatása, ám a festői habitus a romantikus és látomásos indulat-kifejezésre koncentrált) Holló László Végvári szerint is egyszerre volt romantikus és expresszionista, realista és a valóságfeletti.

Cikket kért tőlem a *Magyar Múzeumok* című folyóirat is. Ebben röviden áttekintettem a debreceni Holló László Emlékmúzeum anyagában is jól körvonalazódó kifejezésbeli sajátosságokat. Az útkeresést, a szecessziós dekorativitást és a kevés színre egyszerűsített színvilágot mutatja a *Holló Béla uno-*

*kaöcsém Tiszaújfalun csépléskor* című olajkép. A már ekkor megfigyelhető, a későbbi aktképeket ígérő érzékeny ecsetkezelésről, a lírai hangot drámai festői hatásokkal ötvöző kifejezőmódról tanúskodnak akt-tanulmányai mellett az impresszionista eszközöket csupán felületi módszerként felhasználó, de az ember és természet összetartozása élményének mély átérését sugalló képeket (*Esernyős nő, Álló akt, Ülő akt*) emelhetjük ki.

S nem is kellett sokáig várni az érettségre, az önálló formanyelv, a jellegzetesen egyéni kifejezőmód megtalálásra. Az 1920-as évek közepétől senki máséval össze nem téveszthető lett Holló László piktúrája, melynek stílusbeli hovatarozását legtalálóbban a lírai expresszionizmussal jellemezhetnénk. S felfedezhetőek ebben a szubjektív realista gyökerek, ott munkál benne a romantikus szimbólumteremtés vágya, s az alacsony horizont fölé magasodó monumentális parasztfigurákkal egy csapásra szakítani tudott még életképi jelenetein is a zsánerral, így azt a sajátos festőnyelvet teremtette meg, mely a lírai expresszionizmust – a groteszk líraiságon keresztül – az allegorikus expresszív realizmusra hangolta.

*Dinnyeszüret, Rózsevivők, Fürdőzők, Zsuzsanna és a vének, Olympia, Szent Antal megkísértése, Öreg paraszt, Lucernakaszálás idején, Vesszőhántó lány, Bűnbánó Magdolna, Olvasó lány, Kérészszedők, Sírbatétel, Cigány-*

*lány, Csokonai a Nagyerdőn, Danae, Fehérló áldozás, Angelus, Koppány halála, A Szent Korona felajánlása, Önarckép Olgival, Lakodalmások, Tengeri-szüret, az önarcképek sora...* – Tekintsük bár a történelmi vagy mitológiai ihletésű képeket, egyazon téma különböző változatait, a portrékat, a paraszti életképi jeleneteket, az alakot a szubjektív benső kivetítésékként átfogalmazott táji környezetbe helyező műveket vagy éppen a csendéleteket: mindegyik festmény egy-egy lelkiállapot tükré.



*Mosó asszony  
(diópác, 1936)*

De ami ugyancsak a művész sajátja volt: nemcsak személyes lelki és egzisztenciális vallomások képeként tekinthetünk Holló László festményeire, hanem az egyéniben ott van a közösségi sorssal való azonosulás, a művészi stílusesszüközet, a kompozíciót pedig úgy tudta egyedi tartalommal megtölteni – bármilyen, sokszor ábrázolt eseményhez, alakhoz vagy motívumhoz nyúlt is –, hogy a témában rejlő drámai feszültséget a végletekig fokozta a festői bravúrosság, az emberi érzékenység, a szegénysorssokkal való mély érzelmi és hangulati azonosulás, valamint a ropant művészi és emberi intellektus kibékíthetetlen konfliktusa.

## NÉHÁNY ADALÉK HOLLÓ LÁSZLÓ ÉS SENYEI OLÁH ISTVÁN KAPCSOLATÁRÓL

---

Holló Lászlónak a Senyei Oláh Istvánnal kialakult barátsága meghatározó debreceni művészkapcsolatai közé tartozott. Mellette az 1924–27 között működő Művészház igazgatójaként Toroczkai Oszvalddal, valamint Dienes Jánossal, Nagy Sándor Jánossal, Medgyessy Ferencsel szintén rendszeres volt a munkakapcsolat – utóbbi művészszel a Senyeiéhez hasonló mély barátságot ápolt.

Toroczkai a Debrecenben már 1901-től működő Műpártoló Egyesület elnöke volt, Senyei később a Művészház titkára lett. Ők ketten keresték fel először Hollót a Művészház létrehozása ügyében. A kezdeti tervek között a grafikai orientáció is szerepelt – a festők műterme mellett egy grafikai műhelyt is be akartak rendezni Burg Izsó Szent Anna utcai fotóműtermében. Dobi Oláh, Bánszky, Gáborjáni és Menyhárt mellett Hollóra is számítottak. Lyka Károly egyébként éppen ekkor írt Debrecenről mint az egyetlen alföldi városról, ahol a képirással szorosan összefüggő grafikai művészet terén igen nagy hagyományokat lehet feltalálni. Bosznay és Bakoss már megvetették az alapokat az egyesületben, most szervezettebbé kívánták tenni a működést, nem feledkezve meg a Szent György Céhről sem, megindult a munka a rézkároló egyesületben, csak nem na-

gyon volt hol bemutatkozni. A művészház ebben is segíthetett. Holló eredetileg sokszorosító grafikában nem gondolkodott, rajzban, egyedi lapokban, akvarellben annál inkább. Mégis szerepelt a Művészház által kiadott 12 lapos mappában a *Rőzsheordó asszony* című rézkarcával. (Holló ezzel együtt csupán összesen nyolc rézkarcot készített – miként Sz. Kürti Katalin is megjegyezte: távol állt tőle ez a fajta aprólékosság, az 1920-as években megpezsdült grafikai életbe azonban ő is bekapcsolódott és nyolc remekművet hozott létre.)

A Senyeivel való kapcsolata 1927-re elmélyült, gyakran cseréltek eszmét nemcsak emberi gondokról, hanem a művészeti közélet aktuális jelenségeiről is, például az Ady Társaság megalakulásával kapcsolatos kérdésekről. A „*Szent Antal megkísértése*” című Holló-életregényemben ezt az alábbi formában dialogizáltam (a feldolgozás tulajdonképpen fikciónak tekinthető, amennyiben a beszélgetés nem biztos, hogy elhangzott, ám valós dokumentumokat, nyilatkozatokat rekonstruál):

„– Kardos Lászlótól hallom – mondta Senyei Oláh –, hogy a szervező gondolat nem a szűk baráti társaságban született meg.

– Hát nem Benyovszky forszérozta az alakulást?

– Nem bizony, hanem az ügyvéd, Schlotter Ferenc, aki szinte azonnal a háttérbe is vonult, megbetegedett.

– Programjuk micsoda?

– Az alapszabály mentes minden ideológiai célzástól és elkötelezettségtől. Az egyik paragrafusuk deklarálja csak azt, hogy kizárandó minden olyan tag, aki vallás- vagy hazaellenes magatartást tanúsít, avagy ilyen irányú mozgalmakban cselekvő részt vesz. Valláserkölcsi alapon áll tehát a társaság, akár a többi mostani egyesület.

– Ez lesz a közös hivatás?

– Szerintem túl fog nőni a város sorompóin a jelentősége. Szellemileg, esztétikailag kell művelni az embereket, a kultúrát nem szabad a pártpolitika érdekeinek a szolgálatába állítani. A programot egyébként még nem hagyta jóvá a Belügyminisztérium. Talán az oka ennek a késlekedésnek, hogy éppen az ideológia hiányzik belőle.

– Beszéltél-e Juhász Gézával? Ő is benne van. Nem ő az ügyvezető elnök? Úgy olvastam, őt választották.

– Juhász Géza azt mondta az alakuló gyűlésen, hogy soha nagyobb hiánya nem volt a megértő szeretetnek, mint napjainkban, mikor a művészek is apró pártokban forgácsolják erejüket, mint a nagy tömegek. Éppen ezért az a fő törekvés, hogy otthont teremtsünk a művészeknek és a műbarátnak egyaránt. Egy olyan otthont, ahová, ha belépnek az emberek, közös áhítatban egyesülhessenek a szellem és a szépség imádatára.

– Ugyanezt akartuk a Művészházban is. Pedig nekünk még vetélytársunk sem volt más, csak a közöny, a közöny, s ismét a közöny. Le lehet-e győzni a közönnyt?



Holló László  
műtermében

– Ha nem hiszünk benne, hogy le lehet győzni, akkor belepusztulunk. Nem abban a korban élünk, hogy megengedhessük magunknak ezt a belepusztulást.

– Soha nem élünk olyan korban.

– De milyen vetélytársat említettél? – kérdezte Senyei.

– Hát a Csokonai Körre gondoltam, Kardos Albertekre – válaszolta Holló. – Vagy csak én képzelem azt, hogy ha valami új, az mindig ellenfeleket is szül? – Aztán hozzátette: – Az is igaz, hogy az ellenfelek még mindig jobbak, mint az ellenségek...

– Ismét szünetet tartott, Senyei ezért várt a válaszával, ami már készen volt, hiszen jól ismerte az alakulás hátterét. Hagyta, hadd fejezze be mondandóját a barátja. S Holló valóban folytatta: – De talán még arra is lenne esély, hogy ellenfeleknek se érezzék egymást, akik ugyanazon célokért munkálkodnak, csak más eszközökkel.

– Úgy tűnik, a két irodalmi társaság nem áll szemben egymással, pedig tudvalevő, hogy a Csokonai Kör elsősorban a konzervatívabb ízlést pártfogolja. Juhász Géza és Gulyás Pál is tagja a Csokonainak, Kardos Albert pedig ott volt az Ady Társaság alapító tagjai között.

– Hogy tudod, István, a művészek között számítanak-e az írók és a zenészek mellett a festőkre, a grafikusokra?

– Mindenképpen. De azt is mondatnám, hogy természetesen. Hiszen csak így lehet egészében képviselni a szellemet. Ezért is kellett, hogy szót váltsak veled.

– Adjak tanácsokat?

– Azok is jól jönnek, de többről lenne szó. El is magyarázom gyor-

san. Már felvetődött, hogy az irodalmi tagozat mellett kell egy képzőművészeti osztály is. Őszre tervezik az Ady-ünnepséget, november 27-re, Ady születésének félévszázados emlékére. Meghívják Babits Mihályt, Juhász Gyulát és Szabó Lőrincet is vendégszereplésre. Tehát ekkorra meg kell alakítani a képzőművészek csoportját is. Arra gondoltunk néhányan, mi lenne, ha elválnád az elnöki tisztet...

– Nem vagyok én jó elnöknek. Jobb szeretek festeni, mint az ügyes-bajos dolgokkal foglalkozkodni. Meg tudod, pont most fognak jönni a betakarítások. Sok a munka a kertben. Ha elmulasztom ezeket a tennivalókat, nem tudok elég terményt eladni a piacon, akkor nem lesz pénz lisztre, szénre. Anna betegeskedik, továbbra is, igen nehezen bírja a megpróbáltatásokat.

– Ha csak ezért aggódsz, besegítenénk majd mi is a kertben néha – vetette közbe a barát.

– Nemcsak ezért. Nagyobb lesz talán még ennél is a gond, hogy ha megalakul az Ady Társaság képzőművészeti részlege, a Műpártoló Egyesület nem érzi-e majd támadásnak, rivalizálásnak ezt?

– Miért lenne támadás, ha frissíteni kívánjuk a szellemet? Te magad említetted az imént, hogy nem muszáj még ellenfélnek sem lenni két embernek, ha ugyanaz a célja.

– Mondani mondtam. De nem mint tény, hanem csak mint a vágyamat mondtam.

Új reményekkel kezdtek dolgozni az Ady Társaságban a képzőművészek, célul tűzve ki a modern művészetek népszerűsítését, valamint azt, hogy immár ne csak Debrecenben

hívjanak a városon túlról alkotókat és előadókat, hanem hogy Debrecen képzőművészeit is megismertessék az ország közönsége előtt.

Valóban Holló László lett az elnök, titkárnak Toroczkai Oszvaldot választották, számítva a Művészházzal kapcsolatosan gyarapított szervezői tapasztalataira is. Toroczkai azonban nagyon hamar kilépett a társaságból, tevékenységét inkább a Műpártoló Egyesületre koncentrált. Megszervezte előbb az olasz-magyar kiállítást, aztán a Szinyei Társaság tárlatát. Holló nem ment el a szinyeisek bemutatójára. Erősen éltek még benne Lázár Béla szavai, s bár ezt nemigen hangoztatta, mélyen meg volt sértődve amiatt, hogy egy éve még vitatkoztak a felvételén.

Kiderült az is, hogy nem volt alaptalan a félelem: a műpártolók egylete valóban támadásnak érezte a művészek egy részének Ady Társaságban való ténykedését. Már a városban is elterjedt, hogy a modern szellemű magyar művészet debreceni képviselői tömörültek az Ady Társaság képzőművészeinek csoportjában. És hiába jelentették ki – ezt maga Holló László nyilatkozta egy újságírónak –, hogy a társaságnak nem célja a Műpártoló Egyesülettel való rivalizálás, a debreceni festők, rajztanárok egy része nyílt támadásként könyvelte el az adysok fellépését, és hamarosan megindult egy vitacikkezés is a Debreceni Újság hasábjain.”

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának levéltárosa, dr. Juha Enikő művészettörténész hívta fel a figyelmemet az igen gaz-

dag, mintegy háromezer levéltári tételből álló, eddig teljesen publikálatlan, a levéltárban őrzött Senyei-hagyatékrészre. Ennek feldolgozása – de még áttekintése is – hosszabb kutatói programot igényel, most csak néhány adalékra utalok.



Holló László egyik, Senyei Oláh Istvánnak ajándékozott aktgrafikája

A vázlatok, grafikai tanulmányok, színes ceruzarajzok, akvarellek, pasztellek között több olyan lapot találtam, amelyet Senyei Oláh István művészbárataitól kapott ajándékba. Egy csokorban lettem Vadász Endre 1928-as rézkarcát (MS 80/2889), Gáborjáni Szabó Kálmán 1923-as tusrajzát (MS 80/2886), illetve Holló László két, 1920-ból és 1924-ből származó tusrajzát (MS 80/2885; MS 80/2884).

Medgyessy Ferenc debreceni hazalátogatásai során rendszerint két embert keresett fel: Holló Lászlót és Senyei Oláh Istvánt. Nemcsak a közös tagságok, a közös ügyek, kiállítások miatt, hanem szoros barátságot ápolt mindkettőjükkel. A Senyei-hagyaték Medgyessy Ferenc három levelét őrzi 1931-ből és 1941-ből (MS 80/417–419), továbbá egy, a szobrászról szóló németnyelvű levelet és egy magyar nyelvű újságcikket (MS 80/420–421), illetve Medgyessy Ferencnének a művész halálakor Senyei Oláh Istvánnak írt levelét 1958 júliusából (MS 80/422).

Senyei hozta, vitte, közvetítette a híreket. A társasági, művészeti közélettől az 1930-as években már egyre inkább visszahúzódó Holló Lászlóval rendszeresen tartotta a kapcsolatot. Számos ponton hasonló volt egyébként az érdeklődésük is. Mindketten foglalkoztak a művészettörténeti kérdésekkel, szerették a zenét és az irodalmat. Holló keveset jegyzetelt (szinte egyáltalán nem), Senyei azonban összesen több ezer oldalnyi feljegyzést készített (24 füzetét lásd MS 80/1007–1130 nyilvántartási szám alatt; számozási hibával az állománynaplóban és a kéziratokon – 80/1009 után 80/1100 következik).

Álmaid 1914-től jegyezte fel, 1921-től ezzel párhuzamosan festészeti naplót vezetett, olvasónaplót írt, beszámolt Gogol-, Dosztojevszkij-, Kalevala-, illetve Valéry-olvasmányairól (MS 80/1007). Lélektani és spiritalista feljegyzései (MS 80/1008; MS 80/1009; MS 80/1111) mellett foglal-

kozott a metafizikával (MS 80/1110). 1920-tól vezetett művészettörténeti olvasónaplójában (MS 80/1113) sokat foglalkozott Rembrandttal (Hollóhoz hasonlóan egyik fontos, festészeti előképének tekintette – Karl Neuman róla szóló írását maga fordította); kilenc, művészeti kérdésekkel foglalkozó füzetet hagyott, s több mint tíz füzetben foglalkozott az irodalommal és a zenével, sőt, verseket maga is írt). Sokat rajzolt zenei motívumokra, kedvelt zeneszerzők (Bach, Beethoven, Mozart) életének mozzanatait aktualizálva, a kép alján többször jelezte, az mely zene hallgatása közben készült. Az előadások, cikkek mellett volt tehát miről beszélgetnie Holló Lászlóval is, hiszen két, hasonló érzékenységű és műveltségű emberről volt szó.

Senyei reménykedett abban, hogy a Szent István-év nemcsak a politikáról, hanem a művészetről is szól majd, hiszen a kormányzat nagyszabású kiállításra készült. S lássunk ismét egy dialógus-részletet a könyvből:

*– Pedig a Szent István temetése – mondta Senyei – még a művelődéspolitikát egyetértésű is kívívna, mindenféle ideológiai maszlagtól mentesen. Nem keverted össze itt a pogány és a keresztény hagyományokat Máriánál? – nézte Senyei a képet, a Szent Korona felajánlását, s szinte vonzotta a tekintetét István aszketikus arca és a Mária-szobor két ragyogása közötti térben feszülő mágia.*

*– Szándékolt volt ez. A boldogszszony kultuszra azt is lehetne mondani, hogy pogány hagyomány, a*

Mária-tisztelet viszont keresztény jegy. A barbár múlt a király meggyötört figurájában is jelen van, a keresztény világ ígérését pedig a fiúkében álló, késsel átlényegített Szűzanya idézi meg. Tünékeny látomása ez Istvánnak, aki inkább arra gondol, hogy milyen egyedül is vagyunk!

– Azt mondtad, nem politizálsz.

– Nem is. Távolság áll igencsak tőlem. Nem akarok belekeveredni a kétes gondolkodásba.

– De mi ez a kép, ha nem politika? – így Senyei. – Ez a kép maga az életérzés, ami a magyarságé. Most mindenki az azonosságról beszél. Te meg is festetted az azonosság keresését.

– Én a saját azonosságomat keresem. Én vagyok Koppány és István is. Magyar vagyok, messzemenően tisztelem az ősi hagyományokat, de a mű fennmaradásához máshonnan is kell a segítség, amit be kell építeni a hozott testbe. Ez nemcsak történelmi szituáció, hanem személyes művészi helyzet is egyben. A magyar állam, a Szent István által létrehozott állam nem jött volna létre az idegen segítség nélkül. Ma is szét kell néznünk a világban.

– Székely Bertalan és Delacroix küzd benned?

– Sokkal inkább Székely Bertalan, mint Delacroix. A nemzeti karakter nagyon is összefügg a történelmi képfestéssel. Székely magyar mentalitásával lehet igazán felismerni az ellentéteket, amiket a festés közben át is kell élni. Európa műveltségét megóv bennünket az egyoldalúságtól, de vigyázni kell arra, hogy ennek az egyetemességnek az igazi magyar képviselői maradhassunk.

– Látod, most megint politizálsz.

– De ez már nemcsak az életben maradás politikája, hanem az erkölcsi győzelemé. Csak így lehet, így érdemes. Istvánnak meg kellett rendülni Koppány halála fölött. Jogos a büntudata. Ezt a büntudatot neki nem elaltatnia kellett, hanem erős kellett belőle merítenie.

– Miért fested meg újra és újra ezeket a témáidat?

– Mindig valamilyen más részlet kerül előtérbe. De én éppen nem a részleteket keresem. Nem a részlet, hanem a téma totális egysége a fontos. És egy-egy témát nem lehet megoldottnak tekinteni, ha egyféleképpen ki tudom alakítani. A kidolgozottság elégedetlenséget szül.

(...) Senyei a Koppány halála előtt állt, nem tudott szabadulni attól az erőtől, a drámaiság vonzásától, amit a színek és formakontrasztok teremtettek meg. Ugyanúgy vizsgálta a festményt, mintha az a magyar historizáló festészet darabjaihoz illeszkedően akkurátus tárgyi hűséget, kidolgozott mimikai eszközöket mutatott volna. De nem: a széles és energikus ecsetvonások az érzelmi feszültséget tolmácsolták. Ezért nem történelmi tudással, hanem érzelmi, lelki gazdagsággal kellett ez előtt a kép előtt megállni.

(...) – Nem láttam eleget, de mennem kell – mondta Senyei, miközben búcsúzásra mozduló testében erősebb volt a maradni akarás. – A király-temetésen pedig gondolkozz még! Ez az akvarell freskóterv, amit mutattál, kívánja a nagyobb méretet. A magyar ember kívánja, hogy legyen ilyen freskója. És van egy Holló Lászlója, aki megcsinálhatná.

– A magyar embernek nincs Holló Lászlója. Hollónak vannak ma-

*gyar emberei – mormogta fájdalomasan a festő, mintha maga lett volna kiterítve ott, az okker sziklán, és lett volna István, aki a legyőzött teste fölött áll: büszkén és kerülgetve sírást.*

A II. világháború előtt Senyei többször felkereste Sőregi Jánost, a múzeum igazgatóját, afféle segílyt kérni, hozzátevé: anélkül, hogy ő szellemi szükségmunkás lenne. S meg is elégedne havi ötven vagy hatvan pengővel, amiért képeket adna a városnak, de közben teljesen meg kívánja tartani művészi szabadságát. (Szomorú, hogy egy későbbi, 1949-ben kiállított adóhivatali határozat – MS 80/2892 – azt állapította meg, hogy Senyei Oláh István óraadó tanárnak a festőművészetből semmi jövedelme nincsen.) Sőregi – mint erről naplójában is beszámolt – többnyire tartózkodó hűvösséggel fogadta a kérést, feltárva a múzeum sanyarú helyzetét, Senyei pedig lehangoltan távozott az irodából. Kissé ellenségesen is, és ez az érzés el sem párologt belőle az igazgatóval szemben egészen a haláláig. Egyébként az igazgatónak valóban nem nagyon tetszettek Senyei munkái, hiányolta belőlük a forma tisztaságát és a kompozíció világos szerkezetét. Ám hiába küldte el Senyeit, képet mégis vett tőle a múzeum számára csakúgy, mint Benyovszky Istvántól, Toroczkai Oszvaldtól, munkát juttatott Debreczeni Tiva-

dar szobrászművésznek, ifjú Kovács Jánost Budapestre kerülése után is foglalkoztatta, amennyire megtehetette. Hollótól viszont gyakran minden kérés nélkül vásárolt egy-egy kisebb munkát. Senyeit ez nem zavarta, örült barátja sikereinek. A barátságot csak edzette a felismerés, hogy Holló László nagyobb művész nála. Önzetlenül segített Hollónak a képek értékesítésében is. Sokkal mozgékonyabb volt, meglátta a lehetőségeket, de nemcsak magára gondolt, hanem barátjára is. Holló például 1941 novemberében érdeklődött tőle egy levelezőlapon (MS 80/300) az eladás részleteiről, megköszönve Senyei közreműködését. Megbízott a barát ítéletében, arra kérte, menjen ki hozzá, s ő válassza ki a megfelelő darabot a vevőnek.



*Senyei Oláh István  
ceruzavázlata, 1939  
(MS 80/2848)*

Hollóék háza az egykori Hrabéczy-villa volt, s a fedelet nemcsak sógorával, a magányos, depresszióra hajlamos festőművésszel, Hrabéczy Ernővel osztotta meg, hanem ott lakott a rokonság is. Senyei jó kapcsolatot alakított ki velük, már ha Debreczenben voltak, hiszen próbálták az érvényesülést a fővárosban is (1926–28 között pedig Münchenben éltek). Hrabéczy az 1920-

as években bekapcsolódott a debreceni képzőművészeti közéletbe, tagja volt a Műpártoló Egyesületnek, a Művészháznak, rendszeresen részt vett az egyesület őszi és téli kiállításain. 1926-ban Senyei Oláh István-nal rendezett közös tárlatot, a Művészház Hrabéczy 19 festményét és grafikáját, Senyei hatvankét olajképét, vízfestményét és grafikáját mutatta be (MS 80/852).

Hrabéczy Ernő feleségével a művész 1953 eleji halála után is tartotta a kapcsolatot – erről több levélváltás tanúskodik. 1954 végén Dusi (özvegy Hrabéczy Ernőné, Misz Magdolna énekesnő) jókívánságokkal együtt mondott köszönetet Senyeinek kedves figyelméért (MS 80/302). Feltehetőleg festményt kapott ajándékba: „A kép gyönyörű és kellemes reminiscenciákat ébreszt bennem, lévén tárgya a szabadtéri színpad.” Egy év múlva azonban egy újabb levelezőlapon (MS 80/303) már azt

tudakolja, mi az oka Senyei távollémaradásának, s beszámol arról, hogy végre sikerült egy zongorát szerezni, és szívesen eljátszaná Senyei kedves dalait.

Egy aprócska megjegyzés Senyei Oláh nemcsak mélyen érző, hanem társaságot szórakoztató, tanító jellemére is utal: „És főleg a kiállítás megnyitóján hiányolták szellemes, sarcasticus megjegyzéseit.”

Senyei ekkorra tulajdonképpen visszavonult, egyre jobban elszigetelődött nemcsak a fiatalabb generációtól, hanem saját kortársaitól is. Rajzait azonban folyamatosan készítette haláláig. (A folyóirat egy későbbi számában a művész grafikai vázlateit mutatom be.)

*Senyei Oláh István ceruzarajzai –  
balra: Hegedűs vázlat, 1962  
(MS 80/2624);  
jobbra: Karikázó nő, 1959  
(MS 80/2417)*



## SZÉP VOLT MAGYARNAK

*(Holló László festőművész emlékére)*

---

Szép volt magyarnak. Forró arcán  
szikrát gyűjtött a keleti szél.  
Szomorú országot kapott,  
de nem adta volna semmiért.

Táltosi, mély szemmel ámult  
kivirágzó, csupa gyászon;  
ostorra lett ő is, úr lett  
átkos lelkifurdaláson –

mint Bartókok s Ady Endrék,  
kiket megillet példaszó.  
Úszott lelkünk horizontján:  
viharban táncoló hajó,

makacs hitéhez ocsúdva,  
tépetten, méltóságosan.  
Olyan volt, mint a bor, ha forr,  
s mint kamasz varázsló, olyan.

A szélnek ő adott erőt,  
hogy fújjon át hitet hazán.  
Elfutni nem tudott soha,  
szép volt magyarnak. Szikra tán.

## A FESTŐ LEVELE FELESÉGÉHEZ

---

„Nem akarok olyan szavakat,  
miket nem tudnék egyetlen vonallal  
szebben kimondani – ahogy belefeszül a papír  
csendjébe szemöldököd...  
a dombok az arcodon,  
amikor arról mesélsz, hogy megszelídült  
hajadban a szél haragja...  
vagy amikor eljátszod homlokodon  
a hajnalt, amint a nap beleszeret  
a még alvó lombokba, s táncoltatja fényét  
a májusi levelek élén...

és a kezed,  
könnyű kezed felröppenő madár,  
ki a végtelen elől egy másik végtelenben,  
egy másik madár meglótt szárnya alatt,  
forró-nagy tenyeremben  
keres menedéket...

Dús-riadt ajkaid közé zárva ott a szó,  
amit én nem akarok kimondani,  
mert csak elrontanám vele azt a vonalat,  
amivel éppen megrajzoltalak.

Téged féltelek,  
pedig te vagy az, aki megőrzöl engem  
papíron és vásznon, mert minden reggel  
visszamosolyogsz nekem valami  
kimondhatatlant a világból, amitől egy kicsit  
megtanulok mindig repülni újra,  
és emlékezem...

Emlékezem,  
hogyan húzzam sorban  
a vonalakat, amik eltitkolt sebeinket  
egy isten álmával kötik össze.”

## HOLLÓ LÁSZLÓ AKTOT FEST

(A „fogadott unokának”)

---

Elrejtettem neked egy ölelés  
emlékét a galamb színű vállon.  
Azt szerettem volna,  
szálljon hét világon át a vágyad.

Odafestettem a lány nyakára  
azt a pillanatot, amikor magadra  
ismertél a csöndben, s hadra  
szólítottál hajnali fűszálkatonákat.

Azt, amikor meghallottad  
a fecske szavát, s hogy az  
angyalok hazátlanok, tudtad,  
csak a szemedben, abban a tiszta  
gyémántgödörben lelhetnek otthonra  
nálad, s ujjaid puha álmú bögyéről  
odaszállnak illó harmatként  
galamb színű vállára a lánynak.

A lány nyakán az ajkad  
megismerte a felejtést. Pedig  
még emlékezett minden ízére,  
a csóknak. A titkok hús mámorát  
mint szellőt hagyta rajtad,  
hogy bolyongj át reggelig ezüst  
szérűket és bíbor tisztásra lelj,  
kóstold a kökörcsin borát,  
szerelmes rigóval énekelj halált  
és gyermek moccanását rejtse  
katicabogárként számócalevélbe.

És a csokorra is emlékezett, amit  
szedtem helyetted, hogy a rózsák  
tövises szára az emléked legyen,  
amikor átvágsz a zord szirtű, óriás  
hegyen, furfangos kislegényként világ  
végére kergetve sárkányt, lovadon

táncoltatva azt a barna szemű  
paraszt-királylányt, akinek megígérted  
hogy egyszer az övé lesz a szirmok  
ébredő moccanása. S gyásza is övé lesz,  
amikor összenő a méhek tánca  
az avarban a hóval.

A lány mellére odafestettem  
a tekinteted. Hogy angyalt keres  
és tüzet, parazsat védve tenyérben,  
álomnyi fényben kószálva csillagok,  
szivárvány szárnyú pillangók között.

A lány melle pille szikkadt színébe  
öltözött, hívta a kezed, parázstól sebes  
érintésedet billogként viselve  
dobogó bőrén.

S az ölet is festettem a lánynak,  
pőrén, vigyázva, el ne rontsam rajta  
azt a pillanatot, amikor egyedül  
maradt, de mint méhek zümmögtek még  
felé a szavak, hogy a mézért cserébe  
megkapja mind a hét világot,  
álmot láthat túl a nagy hegyen,  
s várhatja, hogy fáradt vándorok  
tündére legyen; megigézhet felhőt,  
virágzó cseresznyeágra s frissen  
hantolt sírra nőhet rá az árnya.

Szemét takarja a lány. Az ölelés  
emléke nem a galamb színű vállon, nem is  
a megcsókolt nyakon, nem a mellén  
fut alá, dobogó bőrén, s nem is a fedetlen  
szemérmén tündöklük párafényként,  
hanem tekintetében bujkál  
a csókod.



\*\*\*

Próbálom odafesteni szeme titkát  
egy falevélre. Egy tüskére a rózsabokorban.  
A csöndre, amit magával hozott  
és ott hagyott a karszékre dobott  
szoknya fodorban.

Egy kortynyi savanyú borban is ott  
van ez a csönd.

## **CSINOSÍTTJA BŐRÉT...**

*(Egy Holló-akt mellé)*

---

Csinosítja bőrét a fényhez,  
emlői vért is megigéznek.

Arcára ült bűbajos álom,  
s megrettent a dal kinn, az ágon.

Ajka vörös bimbó, haja ében –  
szörnyek tanyáznak tekintetében:

öreg vágyak s gyermekkor szörnyei.  
A hűvös fényt homlokunk könnyezi.

## TÁNCOLTAT SUGARAT

*(Kövér József Holló László-szobrához)*

---

Szigorú lehet a fény, ahogy  
homlok alá gyűjt ezer napot,  
századnyi szép kísérteteket;  
s megmutatja, hogy a fény lehet  
makrancos álom, szemrésnyi báj,  
mi nem tagadja, hol, mikor s mi fáj.

Ráncokban táncoltat sugarat,  
mi bűt-bájt és lelket is kutat;  
megcsiklandozza a végtelent  
folyó ágyában s üveghegyen,  
viharos égen, kazlak tövében,  
lovak és kutyák tekintetében.

Nézem a kalapot, a büntelent,  
hogy fénytől védve is fényt teremt;  
vihart igazít homlokához,  
udvarló fiúkézt a lányhoz;  
s míg rendet vág a tócosi tájon,  
csodálkozik egy katicabogáron.

Megszolgálni tudta álmait,  
hogy színnek már nincs határa itt,  
hogy szegények büszke pártja vált  
szív s az ész között komisz határt,  
s nem lehet szelíd, ki nem vadult  
és igázni nem tudott vad úrt:  
igázni bűnt és igézni fényt;  
s ha bánat űz is, kolibriként  
verdesni ecsettel álmokat.  
Hogy megélni mindezt: áldozat...

Erről is szól hát a szobor álom –  
én minden léptemmel megcsodálom.

## A 2007. év Holló László-díjasai



*Kövér József Holló László-szobra (bronz; Holló László-sétány, Debrecen; a felállítás éve: 2002)*

A Holló László-díj Kuratóriuma ez évben három helyszínen összesen kilenc Holló László-díjat és két Holló László Emlékoklevelet adott át. Alább a díjazottak neve mellett a Kuratórium indoklását is közlöm.

**Faggyas István** ózdi grafikusművész, folklórgyűjtő, **É. Kovács László** gömörszőlői festőművész, honismereti kutató, **Zajác Tamás** Tiszaujvároson élő bronzszobrász iparművész a putnoki Holló László Galériában február 26-án rendezett, kiál-

lítással egybekötött emlékünnepe-ségen vette át a díjat.

**Faggyas István** a paraszti élet kiemelkedő megjelenítői közé tartozik. A gömöri Kelemér községben született 1912-ben. 1950-ben költözött Ózdra, azóta is ott él, a város díszpolgára. A rajzolás alapmereteinek birtokában nyugdíjazása után autodidakta módon képezte magát. Munkája mellett folyamatosan gyűjtötte a honismereti és néprajzi adatokat, feljegyzéseket készített; helytörténeti munkáihoz, verseihez saját maga rajzolta az illusztrációkat. Az 1970-es években rendezte első néprajzi kiállításait *Sajó vidékének néprajzából*; fotókat, rajzokat, tárgyi emlékeket mutatott be a *Sajó vidéki fejfák* gyűjteményben, amelyet a keleméri református templomban mutattak be; 1988-ban Putnokon rendeztek kiállítást *A gömöri pásztorélet emlékei* címmel. Fontos anyagai voltak a *Gömöri családi címerek* és a *Keleméri arcok, A keleméri mohosok története és szájhagyománya, a Témváltozatok* című összeállításai. Mint folkloristának tíz önálló kötete jelent meg, amelyeket maga illusztrált (ilyen volt például a *Népeleti rajzok, A megretvált vaddisznó* vagy *A cigányzene Gömörben*), verseit *Őszi virágok* címmel adta közre. Népeleti ábrázolásai mellett lendületes tusrajzain gyakran megjelenik a ló, s mindaz, ami az embert e társához köti. 1992-ben Pro Gömör-díjat kapott, munkásságát 2004-ben egy szitanyomatos grafikai sorozattal kísért kismonográfia mutatta be.

**É. Kovács László** festőművész, honismereti kutató 1923-ban született. Alapítója és vezetője a Gömör-szőlősi Helytörténeti Gyűjteménynek (mely 2003-ban megkapta „Az Év Múzeuma” címet), a Tompa Mihály Emlékmúzeumnak, a Gömör-szőlősi Alkotótábornak. A Magyar Kultúra Lovagja, Pro Gömör-, Szokolay Imre-díjas, 2003-ban a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés Alkotói díját kapta meg. Öt önálló kötete és félszáz tanulmánya jelent meg, több mint húsz egyéni és majdnem ugyanennyi családi kiállítást rendezett – más városok mellett Putnokon, Ózdon, Budapesten, Debrecenben, Szikszón, Mátészalkán, Sárospatakon, Miskolcon és Gyomaendrődön, illetve Dániában és Franciaországban. Számos grafikája és pasztellképe népeleti élményekből született, mellette saját folklórgyűjtéseit szintén illusztrálja. Gyűjtései önálló kötetekben láttak napvilágot *Favágók, cserhántók, szénégetők és fuvarosok a magyarországi Gömörben, Kelemér és Gömör-szőlősi gyűjteményei, Tompa Mihály a gömöri szájhagyományban, Erdei emberek és Szabadtéri gyűjtemények Gömör-szőlőson* címmel. Munkásságát egy számos reprodukcióval és dokumentummal gazdagított, 2006-ban megjelent monográfiai méltatja.

**Zajác Tamás** több mint három évtizede foglalkozik a bőrrrel, két és fél évtizede szerepel rendszeresen kiállításokon bronzsobraival. Nehéz feladatot vállalt, amikor érzelmeinek, gondolatainak, fantáziájának kifejezéséhez a bőr megszelídítését – egyik kritikusa szerint: – újrhumanizálását választotta. Az alkotásokból sugárzó energia a természet elevenségé-

gével, bujaságával telítődik, hiszen a bőr szinte ösztönszerűen hívja elő az emberből a tapintás, az érzéki megismerés vágyát. Izgalmas titkokat sejtet szabálytalanul burjánzó, antropomorf és növényi formáival, az emberiség közös, ősi tapasztalatát hívja elő. Munkáinak egyszerre szakrális és profán az üzenete – a plasztikus, művészi megformálás révén távolságot teremt, ugyanakkor kézzelfoghatóvá teszi a transzcendens tartalmakat is. A bronzsombok szabálytalanságában ősi rend formálódik: a termékenység, a megújulás szépségeszméje. Ezzel a termékenység-utalással is életenergiát sugároznak, biztonságot nyújtanak a művek.



*Kövér József Holló László-domborművét 2004 őszén avatták a putnoki galéria homlokzatán. A Holló László-díj ennek a reliefnek a bronzplattaként változata*

A tiszadadai Holló László Általános Iskolában a március 5–9. között rendezett Holló-hét keretében vette át a díjat **Balogh Géza** nyíregyházi festő- és szobrászművész, emlékoklevelét kapott **Haraszin Gyula**, Tiszadada polgármestere.



*Holló László: Önarckép hegedűvel (olaj, 1919)*

Az elmúlt évben 60. születésnapját ünneplő **Balogh Géza** festőként kezdte pályáját, de már húsz évvel ezelőtt is készített érmeket és bronz reliefeket, murális területen pedig a gobelinnel foglalkozott. A Mezőtúri Művésztelep bronzöntő tagozatának vezetője, s szerepet vállal regionális és országos képzőművészeti szemlék, köztéri munkák lektorálásában. Portrészobrászi és egészalakos köztéri

emlékmű-szobrászi tevékenysége kiemelkedő. Encsen bazalttrónra ültetett Aba Sámuel szobra, Sátoraljaújhelyen V. István királysobra látható, ugyancsak Encsen állították fel Nagy Imre-szobrát, Miskolcon mártír-színésznek állított emléket, Beregszászra emléktáblát készített. 2002-ben Tiszadadán, az általános iskola előtt avatták fel Holló László bronz mellszobrát. Ehhez mintaként a festőművész egyik jellemző önarcképe szolgált. Az egyszerre realista és impresszionisztikus szobor a befejezetlennek tűnő – mert izzó mozgásban lévő –, nyugtalan formákban tükrözi a teremtő energiát ugyanúgy, mint a gondolati elmélyültséget, a periférián élőkkel is sorsközösséget vállalni tudó lelki azonosulás képességét.

**Haraszin Gyula** polgármesterré választása, 1998 óta folyamatosan és kiemelten foglalkozik a községben több mint harminc éven át alkotó, de ide már a két világháború közötti esztendőkhöz is szívesen ellátogató Holló László emlékének ápolásával. Több színvonalas kiállítás, megemlékezés, mellszobor-állítást, valamint az immár hatodik éve tartó nyári képzőművészeti alkotótábor kezdeményezője volt, de a mai napig, harmadik polgármesteri ciklusában is aktívan vesz részt az alkotó életével kapcsolatos programok szervezésében. A Magyar Köztársaság belügyminisztere 2006 márciusában a „Köz szolgálatáért” érdemjel ezüst fokozatával jutalmazta, s ez a közzolgálat a kulturális élet területén is látványos eredményeket mutat. A pol-

gármester kezdeményezése és a folyamatos szervezés nélkül Holló László életművének ápolása hiányos lenne, és az évenként visszatérő, a Holló-héthez kapcsolódó rendezvények nem jöhettek volna létre.



*Józsa Lajos: Templomos Madonna (bronz kispasztika)*

A művész szülővárosában, Kiskunfélegyházán március 5-én rendeztek egész napos megemlékezést a Kiskun Múzeumban, ahol Holló László állandó kiállítása látható, ebből az alkalomból pedig Holló László aktgrafikáiból és Józsa Lajos Holló-díjas szobrászművész bronz kispasztikáiból nyílt időszaki tárlat. Az ünnepségen öt művész kapott Holló László-díjat (**Bodor Miklós, Burai István, Katona György, Szecskó Péter és**

**Cs. Uhrin Tibor**), **Kapusi József**, a debreceni Kapitális Kft. Nyomdájának tulajdonos-igazgatója pedig Holló László Emlékkoklevelet vehetett át.

**Bodor Miklós** festő- és grafikusművész Kiskunfélegyházán 1958-ban hozta létre Holló László képzőművészeti kört, amelynek azóta is meghatározó szerepe van a város életében. Kiemelkedő nevelőmunkájának köszönhetően sok fiatal szerette meg a művészetet. Lükő Gáborral és Falu Tiborral közösen szervezte meg Holló László 1966-os kiállítását a Kiskun Múzeumban. Művészi munkássága Edvi Illés Aladár ösztönzésére bontakozott ki, és az 1960-as évek elejétől mintegy fél-száz önálló kiállításon szerepelt, reprodukcióit több kiadvány mutatta be. Egyaránt nagy bizottsággal alkot a grafika és a festészet területén. Szenvedélyes megfigyelője, elemzője a természetnek és az épített környezetnek, a népi építészet dokumentarista rajzolója. Festészetében szintén a természet szépségeinek, hangulatának visszaadására törekszik. Hasonló szenvedéllyel ábrázolta a világhírű kiskunhalasi csipkét – a koronázási palást mintájára tervezett csipketerítőjét a magyar állam 1996-ban II. János Pál pápának ajándékozta.

**Szecskó Péter** grafikusművész Kiskunfélegyháza művészetének vezető alakja. Több mint három évtizede foglalkozik hivatásszerűen könyv-illusztrálással. Összesen mintegy fél-száz könyv elkészítésében működött közre, Holdas Sándor *Fészkek, odúk, bölcsők* című könyvének illusztrálásáért 1979-ben nívódíjat kapott, Tandori Dezső *Afrika, India vadállatok otthona* című kiadványa 1980-ban az év legszebb könyve lett, a *Bambi* című világhírű regény illusztrációs változata

eddig 14 kiadást ért meg. Munkái többször szerepeltek a frankfurti, bolognai, budapesti könyvfesztiválokon és vásárokon. Alapító tagja a Magyar Illusztrátorok Társaságának. Elsősorban a tiszta, megrajzolt, kiérlelt vonal mestere, s emellett, hogy szinte a tökéletességig finomítja technikáját és dolgozza meg a felületet, a végletekig kihasználja a pasztell adta lehetőségeket. Témáját egyrészt az állatvilág adja, de otthonosan mozog a szimbólumokkal telített felületeken is, ahol elsősorban a reneszánsz harmóniája utáni nosztalgia fejeződik ki. Álmodó tekintetű, tiszta nőalakjai a finomság, a klasszikus szépség hordozói.

**Burai István** Csokonai- és Boromista Tíbor-díjas festő- és grafikusművész. 1951-ben született, az 1980-as évektől aktívan bekapcsolódott előbb a debreceni, majd az országos képzőművészeti közéletbe. Több sikeres egyéni és csoportos kiállításon szerepelt külföldön is, Japántól a nyugat-európai országokig. Kétszer lett a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep nívódíjasa. A Hajdú-Bihar megyei őszi és tavaszi tárlatok díjazottja, többszörös nívódíjasa, a lengyelországi Przemysl '98 nemzetközi „Ezüst Négyszög” pályázat régiódíjasa. Négy évig vezette a Hajdúsági, újabb négy évig a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelepet. A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének területi választmányi tagja, számos hazai és nemzetközi alkotótábor résztvevője. Tervez könyvborítót, naplót, plakátot, emblémát, több könyvet illusztrált, katalógusokat és művészeti kiadványokat szerkesztett, művei önálló albumokban is megjelentek. Előbb grafikákkal jelentkezett, majd egyre több sikert ért el festményeivel, melyek közül kiemelhetjük a magyar

királyok 2000-ben készített sorozatát. Otthon van a pannó- és az üvegfestészet, illetve ólomüveg-festmény tervezésben. Csokonai Vitéz Mihály alakját, életét, alkotói világát egy 18 négyzetméteres ólomüveg kompozíción idézte meg. Művészi atmoszféráját jellemzi a lírai hangulatok és a humor iránti érzékenység, a groteszk és drámai helyzetek összhangjának érzékeltetése.



*Burai István illusztrációja Szalai Csaba verseihez (tus)*

**Cs. Uhrin Tibor** festőművész 1936-ban született Békéscsabán, tanulmányait 1963-ban fejezte be az Iparművészeti Főiskolán. Több mint hetven kiállításon szerepelt olaj és akvarell képeivel, tűzzománcokkal, grafikáival, egyedi rajzaival és szobraival. Hét különböző műfajú köztéri alkotása van: relief- és tűzzománc falképek, dekoratív bejárati tűzzománc modulok, krómaccél mobil térplasztika, s ő készítette el Debrecennek a Kossuth téren látható üvegmo-

zaik városcímerét. Több művésztelep törzstagja, vezetője a Biharkeresztesi Nemzetközi Művésztelepnek.



*Cs. Uhrin Tibor: Füldözők (tűzzománc)*

Érdeklődése középpontjában a természet és az ember kapcsolata áll, és ez határozza meg életérzését a teremtő erejű színek éltető hatalmával, a Földet borító, termékeny plasztikai gazdagsággal, a kifogyhatatlanul tápláló „Örök Anyai Öllel” szemben. A rá jellemző harmonizáló és egyensúlyteremtő erő egyik különlegessége, hogy minden nyugalom nehéz kontrasztokkal van kiegyenlítve. Az olykor egyszerű témák, a rejtett szerkezetek, az emlékek és benyomások ábrázolásának monumentalitása egyszerre társul a feszültséggel és a bensőségességgel. A gyakran líraivá szelídülő vagy ironikusan groteszk formákat alkalmazó expresszivitása a küzdő ember rejtett szépségeit tárja fel. 70. születésnapját az elmúlt évben reprezentatív kiállítással ünnepelte.

**Katona György** festő- és grafikusművész Marosvásárhelyen született, 1977-ig a székelyföldi Szovátán, majd Hajdúböszörményben élt, több

mint tíz éve Debrecenben él és dolgozik tervezőgrafikusként. Mesterei között sorolja Kusztoz Endrét, Péter Jánost, Bocskai Vincét és Kuti Dénest. Művei megtalálhatók számos hazai és külföldi köz- és magángyűjteményben, valamint közintézményben, több regionális és nemzetközi művésztelep meghívott tagja. Önálló kiállítást rendezett Debrecenben és a régióban, így például Bocskai-kertben, Hajdúbö-

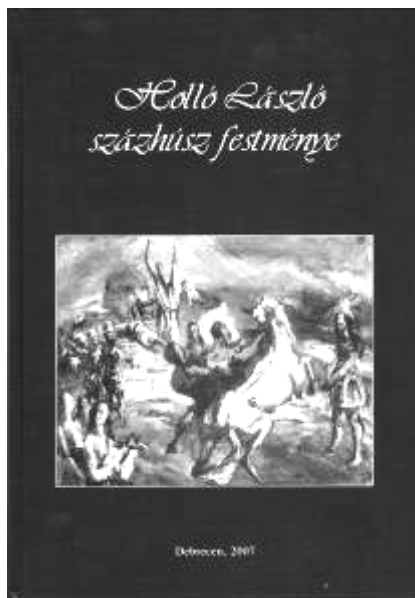
szörményben, a Szatmári Múzeumban, csoportos kiállításon mutatkozott be Debrecenben, Szolnokon, Hajdúböszörményben és Hajdúszoboszlón, Hortobágyon, Putnokon és Mátészalkán. Grafikai alapkészítetése számos olajképén is meghatározó, grafikai eljárásai közül kiemelkedik például monotípiá művészete. Alkotásain a sérülékeny emberi sorsot ugyanúgy faggatja, mint a természet mikro-univerzumát. A visszatérő motívumok közül meghatározó emberjelkép számára a fa – annak viselkedése jellemet és élethelyzetet egyaránt tükröz. Az emlékezés szimbóluma is egyben: a szovátai felnevelő közösségre, a gyergyói, a székely atmoszférára, az ott élő ember makacs kitartására utal. Szívesen alkalmazza a mesei módon szimbolikus motívumokat a lírai és expresszív realista ábrázolás mellett. Művészetét a gyökerekhez való kötődés, az ember és természet kapcsolatának érzékeny kifejezése, a lírai realizmus és az expresszív drámaiság egyaránt jellemzi.



*Katona György: I. m. Plugor Sándor (monotípija)*

**Kapusi József**, a debreceni Kapitális Kft. Nyomdájának igazgatója ugyancsak Kiskunfélegyházán vehette át a Holló László Emlékoklevelet. Nyomdája mára nagy ismertségre és elismertségre tett szert nemcsak a könyvszakmában, ha-nem a művészek, kutatók (például a néprajzosok és muzeológusok) körében is. A kis családi nyomda az évek során olyan üzemmé fejlődött, ahonnan a mai napig sugárzik a művészi és tudományos teljesítményeket megbecsülő szeretet. Kapusi József igazi mecénási szerepet is vállalt, amikor munkájával képzőművészeti albumok, könyvek és más kiadványok (például fali naptárak, katalógusok), illetve tudományos

kötetek, almanachok és monográfiák megjelenését támogatta. Ilyen irányú tevékenységét a Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága három éve Mecénás-díjjal ismerte el. A Kapitális Kft. nyomdájában, illetve Kapusi József támogató felajánlásainak is köszönhetően készíthetett el Holló László születésének 120. évfordulójára több (a fentebbi cikkben ismertetett) színvonalas album, illetve a Holló László festményreprodukcióiból készült 2007-es fali naptár. Továbbá ő vállalta egy 120 színes Holló-képet tartalmazó festményalbum megjelenését is. (Alább eme reprezentatív kiadvány címlapját találjuk. Az album Holló László legjelentősebb festményeit kronologikus sorrendben mutatja be. A szerkesztést és válogatást Ujváry Zoltán végezte, a reprodukciókat H. Csongrády Márta készítette.)





Bényi Árpád, Bíró Lajos, Égerházi Imre, Fátyol Zoltán, Györfi Lajos, H. Csongrády Márta, Józsa János, Józsa Lajos, Kapcsa János, Kárpáti Gusztáv, Komiszár János, László Ákos, Madarász Gyula, Petkes József, Szabó László, Szilágyi Imre, Tamus István;

illetve Bánkiné dr. Molnár Aranka, Bényei József, Bíró Katalin, Bojtor Márta, Egri Mária, Falu Tibor, Fazekas István, Ficsór József, Gazda László, Hupuczi László, Juhász

Ujváry Zoltán és Maksa Olga, a művész özvegye a Holló László-díjak átadásakor az emlékműzeumban

Béla, Julow Viktorné, Koczogh Ákosné, Módy György, Pogány Ö. Gábor, Sz. Kürti Katalin, Terescsényi Endre, Tóth Ervin, Tóth-Máthé Miklós, Veress László, Végvári Lajos, Vitéz Ferenc.

A korábbi Holló László-díjasok névsora:



Csoportkép művészekkel a 2006. évi koszorúzás előtt Debrecenben

## A SZELLEMET IS MOZGÓSÍTÓ KÉPEK

85 éves B. Mikli Ferenc festőművész



85 éves lett 2006. november 28-án a Baján élő B. Mikli Ferenc festőművész. Több mint 10 éve otthon van Hajdúszoboszlón és Debrecenben is: a Cívis Nemzetközi Művésztelep tőrzstagja és nívódíjasa, a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep Holló László Tagozatának művészeti vezetője. Ebben a minőségében 2006. szeptemberben először irányította a telep munkáját. Az idén ugyancsak ő vezeti a Cívis Nemzetközi Művésztelepet.

Az alkotói kolóniákkal való aktív kapcsolata már 1946-ban megkezdődött, amikor Rudnay Gyula segítségével szervezett művésztelepet Baján – 1947-től a Rudnay vezette Képzőművészeti Szabadakadémián (1948-tól Szabadiskolán) mint titkár és művésztanár dolgozott. S nem új a keleti régióhoz való kötő-

dése sem: 1952-ben alapító tagja volt a Tokaji Művésztelepnek. Baja város díszpolgárának hazai és nemzetközi elismerései között említhetjük a firenzei Balló-díjat, a Nagy István-, Zilahy György- és Tőkés Sándor-díjat, számos országos tárlat, biennálé első helyezését, nívódíját s nem utolsó sorban a 2004-ben átadott Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkereszt kitüntetését.

Művészetének alapját a tájszeretet, a humánus és a tágabban vett realizmus alkotják, megőrizve mestere, Rudnay Gyula örökségét. Mint régióinkban is vállalt művészi feladatai bizonyítják: a szülőföldhöz való erős kötődése nem jelent egyúttal bezárkózást is. B. Mikli Ferenc, a mindig megújuló mester, az említett alkotói közösségek művészeinek méltó kortársi példája.

„Festészetemnek lényegében két alapvető forrása van – vallja B. Mikli Ferenc. – Az ember és a természet. Hiszem, hogy a kettő kapcsolata létezésünk értelme. A szüntelenül változó jelenségekben is az állandóság megragadása, a summázás szándéka vezet legtöbbször.”

érzelmeinkért, a bennünk fakadt gondolatokért és a tetteinkért.

Az érzelem, a gondolat és a festőgesztusban is megnyilvánuló tett találkozik B. Mikli Ferenc képein. A természet hangulati impressziói az emberi benső érzelmi-gondolati kifejezéseivel társulnak.



*Füldözők (akrill)*

Képei közül nem egy azonban valamilyen szomorúságot, egy fajta tárgy nélküli félelmet, szorongást sugall. Ezzel – személyes életének tragédiái mellett – az ezredvégi, az új érába lépő ember bizonytalanságát is megfogalmazza. Ugyanakkor keresi az öröm forrásait: mi lehet gyógyír ezekre a szorongásokra. S a megoldást nemcsak a természet példájában mutatja, hanem a felelősség felismertetésében is. Hiszen egyaránt felelősek vagyunk mindazért, ami körbevesz bennünket, mindenért, ami bennünk gyökerezik és belőlünk árad mások felé. Felelősek vagyunk az

Bánszky Pál művészettörténész sajátos, a sejtelmességet sem nélkülöző „szín- és formapoézisnek” nevezte kompozícióit. Forma- és színdramaturgiájában is tükröződik ugyanis a szeretetre, a humánumra való vágyakozás. Keresi a megértéshez vezető utat, s ebben a keresésben visszatérő motívumokat, jelképeket alkalmaz és teremt a művész.

A fák szinte antropomorf, emberi alakot öltenek, a Nap és a sírkő együttese a szomorúságot békíti ki az örömvigasszal. Lovak és madarak, vihar és fény, magára hagyott, szinte az egykori viselő-

jük érzelmeit tükröző ruhadarabok, az élet elfeledett „kellékei” – mind szervesen épül be kompozíciós világába.

Miként utazásainak sem csupán úgynevezett „táji emlékei” fogalmazódnak vissza a színbe és alakba, hanem az átformaló újraszemlélésben a lelki érzékenység adja meg a képi meditációk alaphangját. A figura gyakran nem az epikus ábrázolásért, hanem a szimbolikus kifejezésért van.

A művész nem valamilyen berendezett, tárgyi szituációt teremt, hanem az időben is átsugárzó lelki atmoszférát hoz létre, motívumai sokjelentésűségének adva transzpozíciós keretet.

Olykor talán véletlenszerűnek tűnik egy-egy motívum jelenléte, ám B. Mikli Ferenc kerüli az esetlegest. Mindennek meghatározott helye van: rendet alakít. Nem teremt új világot, csak a meglévő világ elemeit rakja új sorrendbe, ezzel is megmutatva, hogy van miből táplálkoznunk, van elég muníciónk az élethez.

A felszín ragyogása helyett éppen ezért utal a belső összefüggésekre is, hiszen nem elkápráztatni akar, hanem felismerésekhez vezetni. Tóth-Pál Zoltán ezért írhatta róla, hogy képei próbára teszik a néző szellemét, hiszen számos gondolatot jelképekbe tömörít a művész.



*Londoni emlék (akrill)*

Etikájának része nemcsak az emberi szentség, hanem a szakrális jelenségekben megnyilvánuló emberi minőségek felfedése is. Ezt példázza egyedi képei mellett a bajai Szent György-kápolnába készített seccó-sorozata, mely a szakrális témakörbe és világba helyezve fogalmazza meg az értelmes lét esszenciáit. Ítéletet nem mond, csupán az olykor groteszkbe hajló iróniával utal kritikájára.

S alaptételében gyökerezik a sugallt bírálat: Még nem ébredtünk rá saját magunk felelősségére.

Mert a művész feladata az is, hogy megszólaltassa a felelősség húrjait ecsetvonójával.



*Nádas (akrill)*

## A FESTŐ ÉS AZ ANGYAL

*(B. Mikli Ferenc festményéhez)*

---

Kell valami a nemlétből  
a csodához. Minek teste  
nincs, mégis a csóknak áldoz.  
Valami kék, hideg és álmos  
fuvallat. És kell egy asszony  
a bűneimnek, ki vallat  
s feloldoz, mint virágszirom  
a nektárt lopó méhet.  
S kell a láng ebben a semmi  
hidegben, mi éget, s fájni tőle  
a bukó nap se tudna szebben.

Kellesz még a csodához, te,  
angyal, ki megérted csonkos

ujjamat s szívemben nyári  
faggyal didergő szavam, hogy  
szeretlek, mint egy csónakot  
a viharban.

S nem tudom elmondani én  
se halkán méla álmomat,  
hogy egy másik angyalszárnyú  
ölével megkínált és fel  
nem oldozott. De nem szolgált  
elég okot megtagadni,  
hogy az ecset ne álmodjon  
újra színeket egy sosemvolt  
tavaszban.



Angyal,  
Előtted megkuporodtam,  
csöndben a reménnyel s béna  
karral. Bennem halt az álom.  
S most majd kitalálom újra  
a tekinteted.

Fáradtan haragvó szemet  
festek neked, becsukódó  
szárnyakat és homlokodon  
ki nem sírt fájdalmak gyöngyét;  
vékony vállaidra hétrét  
súlyokat rakok magamról,  
fohásztalan rabról. Egyszer  
már imádkozva sírtam,  
de nem bírtam könnyeimet  
elviselni a bőrömön.

S gyűlöllek én is, angyal, te  
árva. Az én lelkem s te is  
be vagyunk zárva ebbe a  
néhány vonalnyi végtelenbe.  
Mint egy száradt tütobozba  
minden karácsonyeste. Most  
már mindig vérző szárnyad  
látom a kék messziségben.

Velem vagy, mégis kereslek,  
angyal – odaátról s még innen  
a határon.

## **ELMENŐBEN**

*(B. Mikli Ferenc festményéhez)*

---

A lámpafénynél virradt ránk egy emlék,  
s bár egész éjjel csak öleltük egymást,  
formája nem lett s íze sem. A nemlét

hűvöse nőtt ránk. Bőrünk nem kereste  
vissza régi lázát, pedig angyal szállt  
a rét fölött – Páránkból lett a teste.

Akár egy csuporka tej az asztalon,  
vagy mint az esőben táncoló virág,  
olyan kiszolgáltatott és oltalom

nélküli volt a kezed. Büszke mégis,  
olyan tiszta, mint gyermek száján az éh.  
Gyönyörű és vad mocnása égig

villant a sárból. Lerúgtad pipőke  
topánod elmenőben, hogy puhábban  
essék a járás. Könnyű volt e szőke

mozdulat, de a virág belerokkant,  
hogy én is csak bakancsomat hagytam rá.  
Pőre lábunk újra összeér. Roppant

félelem űz karjaidba s tőled el.  
Mosolygó szád keresném: elmenőben  
azt ígérted, hogy csuporka íz lesz.

Hogy minden reggel biztatunk virágot  
nyílni fénylő homlokunkkal. S helyette  
most árván siratják itt maradt topánod...



## A ZENEBOHÓC

---

Bádogtölcsér trombitáját  
fújja a bohóc.  
Orra krumpli, füle perec,  
a haja kanóc.

Bodzaág a dobverője,  
villámként pereg;  
s ott kacarász a nyomában  
víg gyerek-sereg.

Hasa párna, álla málna,  
s csillog a szeme.  
Oldalán a harmonika  
mókás hangszere.

Most tanulna zongorázni,  
mint a kiséger,  
de összefut szeme előtt  
fekete s fehér.

Hegedű van a zsebében,  
vonó lóg nyakán.  
Rozsdás kakas kukorékol  
piros homlokán.

Cipője, mint öreg csónak –  
megbotlik százszor.  
A közönség azt gondolja:  
a bohóc táncol.

Billeg ujjja furulyáján,  
csutka a keze.  
Báránfelhőt terelget a  
bégető zene.

Előveszi a gitárt is,  
húrjaiba csap;  
de a hangja zizeg-gágog:  
vadliba-csapat.

Szegény bohóc húzza-fújja,  
járja és veri.  
Jól elfárad, de reggelre  
majd kiheveri.

S miről álmodik a bohóc  
sátra mélyében?  
Hogy csak neki zenél minden  
csillag az égen.



*Hevessy Angéla*  
(Arany János Gyakorló Általános Iskola)

## FURCSA ÁLLATOK

---

1.  
Tisztás partján hajnal oltja  
harmattal a parazsat.  
Vadász büszke ujjá lesi  
puska hasán a ravaszt.
2.  
Szelíd tónak fényes tükrén  
kölyök-kavics kacsázik;  
kettőt-hármat, négyet szökken,  
egyed csobban s elázik.
3.  
Öreg hajó rozzant orrán  
szomorkodik vasmacska –  
vastag láncból font bajuszát  
megkóstolta a rozsdá.
4.  
Libasorban cipekednek  
szorgos hangyaseregek;  
s kövér füvek csiklandósan  
köszöntik a menetet.
5.  
Báránylehők kergetőznek:  
csipkeszélű égi nyáj,  
ki a borút kibégeti,  
az lesz a báránykirály.
6.  
Ökörnyálat lengedeztet  
langyos őszi délután,  
pókhálóként piheg puhán  
rózsabokor homlokán.



*Kósa Anna Sára  
(Arany János Gyakorló Általános Iskola)*

7.  
Templom tornya fent, a dombon,  
mint a felhő, oly magas.  
Viharcsászár parancsolja  
tetején a szélkakast.

8.  
Fakutyával szánkóznak a  
friss havon a gyerekek;  
s nem ugatott régen sem a  
csizmahúzó szerkezet.

9.  
Télre, ha fát fűrészelnék,  
jól bírja a kecskebak,  
nem mekegi: fáj a háta,  
s fűrész foga megharap.

10.  
Háztetőig ér a bohóc,  
megnyújtja a gólyaláb;  
beinteget az ablakon,  
így kíván jó éjszakát.



*Kosztju Zsófia  
(Arany János Gyakorló Általános Iskola)*

## A TŰNDÉR TENYERÉBEN

---

Kicsi tündér, ne siess el,  
mosolyoddal jön a reggel.  
Csalogány ült ki az ágra,  
napot ébreszt, dal a szárnya.

Pihe álmod fia régen  
csodalábon fut a réten.  
A hegyek vad szele bátor,  
de virágod haja táncol.

Csalogány kis szíve rebben,  
mese ébred tenyeredben.  
Ki riaszt el buta sárkányt?  
S kit ölel majd a királylány?

Kicsi tündér, madaraddal  
ide szállt most le az angyal.  
Szeme kékség, szava forrás –  
szíved oltja vele szomját.

Kicsi tündér, ne siess el,  
mosolyoddal jön a reggel.  
Fa tövében, füvek élén  
te vigyázd szép, üde fényét!

## TAVASZI RITMUS

---

Rügy pattan, hegy dobban,  
duzzad a fény,  
hogy a csont roppan.

Szél zendül, dal pendül,  
serdül a rét  
pihe foltokban.

## HAJDÚSZOBOSZLÓ – DEBRECEN – HORTOBÁGY

### A hortobágyi és Cívis nemzetközi művésztelepek március 13-i, kijevei kiállításához

Hajdúszoboszló, Debrecen, Hortobágy. Nemcsak az Észak-alföldi Régió idegenforgalmi „arany háromszöge” rajzolható meg e három név körül, hanem Magyarország nemzetközi művésztelepi mozgalmának is itt van az egyik legjelentősebb központja.

A Hortobágy Hajdúszoboszlóval és Debrecennel együtt sajátos kulturális tartalommal is gazdagított tájegység. Az Alföld mindig valamilyen metaforikus táj volt művészeink szemében, ide értve a képzőművészek mellett a költőket és prózaírókat is. Nagy és mély életanyagot kínál, kiválóan lehet érzékelteni a természet és az ember sajátos viszonyából születő kultúrát, annak egyedi atmoszféráját.



*Maghy Zoltán: Káplár Miklós  
portréja (olaj, 1925)*



*Maghy Zoltán: Piacon (olaj, 1965)*

A művészek embermin-tákat is kutatnak a vég-telenben: ráncos arc-re-dők üzenetét a szikes földben, mosolyok erejét a fényben, szerelmek szunnyadó paraszát az alkonyi csöndben. Az arany háromszög a kép-zőművészet nyelvén is megfogalmazható líra, epika és dráma üzenete-it állítja elénk: élethan-gulatot, jellemet és em-beri sorsot.

A Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep 28. rendes idényét rendezte meg 2007-ben, február és március hónapban. A telep működését 1975-től, illetve az 1982-es újraindítása óta kiemelten támogatja a Cívis Hotels Zrt. A társaság 1995-ben alapította a Hajdúszoboszlói Cívis Nemzetközi Művésztelepet, s 2006 szeptemberében elindította a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep Holló László Kossuth-díjas festőművészről elnevezett debreceni tagozatát. A telepek munkáját közös kuratórium és szakmai stáb irányítja, törekedve az alapító által is meghatározott célok valóra váltására, úgy mint a művészeti hagyományok őrzésére és megújítására, a magyarországi tradíció nemzetközi képzőművészeti áramlatokkal való ötvözésére.



A művésztelepek elődjének tekinthetjük a még 1928 és 1931 között működött Hortobágyi Kolóniát. Az itt alkotó művészek (Boromisza Tibor, Káplár Miklós,

Maghy Zoltán) a Hortobágyot nemcsak mint tájat, külső látványt, de mint belső élményforrást is láttatni kívánták.

(Egyébként Maghy Zoltán személye is összeköti a két telepet: meghatározó tagja volt a Hortobágyi Kolóniának; ott volt az 1975–76-os, „hatalmi szóval lefejezett” újraindítási kísérletnél, majd az 1982-es hortobágyi alkotótábori indulásnál, azt is megfogalmazva, hogy a művésztelep magát a Kolónia, illetve a hat évvel korábban bezárt alkotóközösségek folytatójának tekinti.)

Maghy Zoltán neve mellett az alapítók között olvashatjuk Égerházi Imrét, Tar Zoltánt, Sipos Zsófiát és Madarász Gyulát. Közülük ma már csak Madarász Gyula és Sipos Zsófia gazdagíthatja képzőművészeti örökségünket, előbbi alkotó a Hajdúszoboszlói Cívis Nemzetközi Művésztelep 2006 végén leköszönő vezetőjeként is.)

*Madarász Gyula:  
Tóparton  
(gouache, 2000)*

Már a fentebb említett festőtrío kialakították azt a szemléletet, amely a táj és az ember, a hely és a hagyomány sajátos együttesét metaforák csokraként mutatja be.

Ekkor kezdődött meg a Hortobágy artizstikumának igazi, mintegy saját művészi programot is kívánó festészeti felfedezése, és ezt folytatják a mai résztvevők, a hagyományos értékeket megtartva, új tartalommal ruházva fel a művésztelepeken folyó alkotómunkát.

Ez az új művészi tartalom az élménykör kiszélesítésével gazdagodik, s Hajdúszoboszló egyúttal az új inspirációk mellett az alkotáshoz szükséges rekreációt is biztosítja, a gyakorlatban szintén jól illusztrálva a művészet és a vendéglátás szoros kapcsolatát. Az sem véletlen, hogy a Cívis Hotels Zrt. szállodái (úgy Debrecenben és Hajdúszoboszlón, mint Gyulán és Tiszaújvároson) valódi art hotel jelleget kaptak – (főleg az előbbi helyeken) rendszeresek a kiállítások, a Cívis Grand Hotel Aranybika Hajós Alfréd termében pedig egész Európában egyedülálló, állandó pannótárlat látható.

Hajdúszoboszlón nemcsak nyaranta találkozhatnak a meghívott művészek, hanem 1997 óta őszi-téli idényt is rendez a Cívis Nemzetközi Művésztelep – 2006 decemberében a nyári és őszi kurzusokat egyaránt számolva, 22. alkalommal dolgozhattak együtt az alkotók. Talán nem fölösleges megjegyezni, hogy itt született meg néhány évvel ezelőtt az a művészeti kapcsolat, amely még szorosabbá tette az ukrainai és a magyar képzőművészek közötti párbeszédet, és a szoboszlói, debreceni, hortobágyi (velük együtt kárpátal-

jai, erdélyi, felvidéki és vajdasági, japán, indiai, német, francia, finn és osztrák stb.) művészek – köztük magas művészeti és állami díjas alkotókkal – eljuthattak erre a reprezentatív kijevi szemlére. A válogatás egy része tisztelgés egyúttal az elhunyt alkotók emléke, a művésztelepeken is folytatott tevékenysége előtt – sajnos, az elmúlt esztendőben több mint tíz alkotó költözött át az égi műtermekbe...



*Ilku Marion József: Fésülködő  
(tempera, 2001)*

A művésztelepek nem határolják be tevékenységüket valamilyen műfaj, téma vagy technika keretei közé, habár inspirációs ajánlások időről-időre megfogalmazódnak

(ilyen lehet a táj és az ember, a művészet és a vendéglátás kapcsolata, a portré vagy az emlékezés).



Égerházi Imre: Gyergyói táj (olaj)

Megjelenik a lírai realizmus, az expresszív szürrealizmus, az absztrakt expresszionizmus, a neoszeccsiós ábrázolás, jelen van az olaj, a pasztell, az akril, a tempera és akvarell festészet, az egyedi rajz és a sokszorosító grafika, a fotó, az iparművészet és a szobrászat is. A hortobágyi művésztelep Debreceni Holló László Tagozatán már megvolt annak a lehetősége is, hogy a grafikusok, festők és fotográfusok külön szekciókban dolgozhassanak, ám munkájukat összefogta a különböző szemléletek között párhuzamokat teremtő indíttatás egysége.

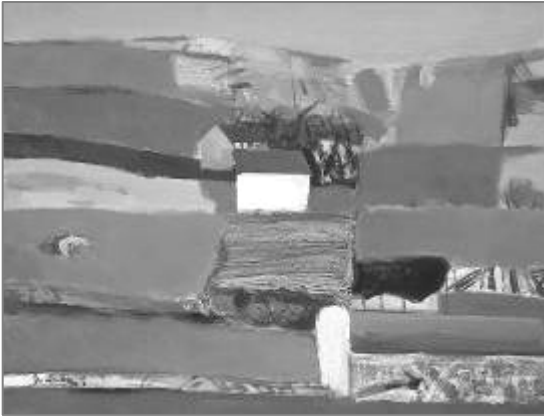
Ha ugyanis valamilyen mottót keresnénk az alkotóközösségek ihletadó szellemiségéhez, Boromisza Ti-

bort idézhetjük, aki úgy indokolta a Kolónia létrehozásának szükségességét, hogy „Keletről kell kezdeni a magyar művészet megújítását, nem Nyugatról, s a Hortobágy a maga régiségével, romlatlanságával alkalmas is kiinduló pontnak.” Ez a kiinduló pont bővült és sűrűsödött az arany háromszög sarkpontjaivá Hajdúszoboszlóval és Debrecennel együtt.

Lenti kép:

Dudás Gyula: Kora tavasz (pasztell, 2005)





Mellette tucatnyi európai országba viszik el a művészek a sajátos alföldi táj és lélek, valamint a hajdúsági vendéglátás hírét.

*Micska Zoltán:  
Egy tanya emléke  
(akril – a mátészalkai  
Szatmári Múzeum  
tulajdona)*

A művésztelepek folyamatosságot teremtenek nemcsak az alföldi festészet hagyományai, a lírai realista, az expresszív, az absztrakt, az együtt élő különböző irányzatok között, hanem a hagyományokat modern felfogásban újítják meg. Újraértelmezik az alkotók a hortobágyi, az alföldi tematikát. A táj és az ember kapcsolata, az alföldi típusok ábrázolása azonban továbbra is a középpontban áll. Az új művészi felfogás egyszerre közvetíti a magyarságélményt és hoz létre úgynevezett szabadság-metaforákat.

A táj végtelensége, állandósága a megállt időnek, az örök értékeknek és ebben az állandóságban a folyton változóknak a kifejezője. Ezt a művészi hungaricumot Japántól az Amerikai Egyesült Államokig nagy érdeklődés övezi.

A művésztelepek munkájában – hogy most csupán a csoportkiállításnak otthont adó ország művészeire koncentráljunk – meghatározó szerepet tölthettek és töltenek be az ukrainai alkotók. A már elhunyt Ilku Marion József, a régebbi (hortobágyi és hajdúszoboszlói) törzstagok, Micska Zoltán (Érdemes és Kiváló Művész), valamint Földessy Péter mellett további neveket sorolhatunk.



*Olga Figol: Bográcsos (olaj, 2005)*

A már néhány éve rendszeresen visszatérő, illetve újabban meghívott művészek között meg kell említenünk például Bokotej András, Csebekin András, Pavelcsuk Ivana, Oles Figol és Olga Figol, Boris Kuzma, Vitalij Prizant és Patyk Volodomir nevét.

A fontosabb célkitűzések között szerepel az anyaországi és határon

túli művészek közötti kapcsolattartás. Nemcsak a természeti értékek megjelenítése fontos a művészetben, hanem a művésztelep ars poétikájában is szerepel „a határon túli magyar nemzetiségű alkotók támogatása, művész- és kiállítás-cserék” megszervezése. Ennek a kitekintésnek egyik fontos állomása ez a mostani kijevei kiállítás.

## EMBEREK A TANYÁN

*(Kurucz D. Istvánra emlékezve)*

---

Nem szólnak, csak a szemedbe néznek,  
tudják, hogy honnan jössz, ki vagy.

A feketét mondják feketének,  
hitet még soha nem cseréltek,  
s torkukban reszel valami vad,  
sanyarú, ősi sors fenéje.

Behavaz mindent az álmuk. A csend.  
S míg alszanak, lovuk arcán mereng  
a holdfény.

## **GYERGYÓI EMBER**

*(Égerházi Imre festményéhez)*

---

Felhóbú villan férfi bajszán,  
múlt időt fonnak mokány szálai.

A föld s fenyők árnya szűkül össze benne,  
Templomtoronyból száll alá a kedve.

Sorjáznak közben asszony-szerelmek,  
mint kéményből a füst,  
a füst s falak mögött a tűzhelyek;  
szemgödrében ülnek halálai.

Föld sarából mindig hazatérne,  
ölelné magát a sűrű fádba.  
Lenne mint az élet-terhű kéve,  
s egyszer majd hazatalálna.

## **TÁNCOLNAK A NÁDAK**

*(Madarász Gyula akvarelljeihez)*

---

Mint égett tarlón a duzzadó életet,  
csikkanó szikben is keresed hazádat.  
Katicabogár a kopott fal tövében:  
szép kuruckesergő táncoltatja nádad.

Kasza rozsdáll górén bús akácléceken;  
nap virít ki a ráncos paraszttenyérben.  
Meglátod a fényét gyergyói dús hegyen –  
ujjadon a szín, s dal gyúl ki lány szívében.

Hortobágy virágzik, erdő a bogárnak,  
s szivárvány ígéret sose múló ősznek.  
Ráncos házfalokról szép szellemek járnak,  
szilvafa virágú csöndben kergetőznek.

Nyári berek védi legszebb álmaidat:  
elrejtőztél sűrű, szerelmes füvekben.  
S ha hirsoni reggel vörös fénnel itat,  
szemedben a pusztaszikra szirma rebben.

Táncolnak kék lombok és sárga fatörzsek,  
vörös ég, buja ősz, s táncolnak a nádak.  
Havas erdőszélen, pocsolyányi gyöngyben  
s madarak szárnyában találod hazádat.

## **SZERELMES CSERESZNYEÁG**

*(Dudás Gyula festőművésznak)*

---

Miként a dér nőtte varjak  
faág csücskén diómagot,  
úgy lesik a jövőmesét  
szikkadt arcú, bús emberek.

Van otthonuk, tüzelőjük,  
s az asztalon kenyér is van,  
szemük túllát a nagy hegyen,  
de beszűkültek a terek.

Szivárvány nő a táj fölé.  
Meleg szivárvány télen is,  
s hadakozik csonka ecset  
szemben a mostoha széllal.

Havat virágzik szerelmes-  
görcsös élű cseresznyeág,  
körbetáncolja füst – sonka  
ízű, könnyes sós reménnyel.

Megbotlik egy emlék fagyott  
fűcsomóban. Ablak nyílt az  
égre, s Veresvízre hajlott  
vissza fűzfa teli lombja.

Temetőbe készül asszony  
az urához, de játszik még  
bodorka felhővel, mint a  
sáros utcák néma bolondja.

Megcsordul a fény tapasztott  
tűzfalon s kéménytornyokon,  
s miként varjak nyáron zölden  
érő diófűttyre várnak,

bandukolsz a faluvégre  
kopott ujjban, teli szívvel,  
s hallod ahogy menyecske  
tövisbokrok sírnak utánad.



## **ELADÓ**

*H. Csongrády Márta  
fotóglosszája  
a Hortobágyi Nemzet-  
közi Művésztelep  
2005. évi őszi fotótago-  
zatán készült*

## PICASSÓTÓL KODÁLY ZOLTÁNIG – ÉS VISSZA

### A Koncz Művészeti Galéria határokon átívelő programjai

---

Talán némi meglepetéssel vették kezükbe a művészetbarátok 2006 végén a Koncz Művészeti Galéria Kft. „áldott karácsonyt és boldog új esztendőt” kívánó lapját, amelyben Koncz Sándor és felesége, Bárány Ildikó arról tájékoztatott, hogy a Debreceni Kortárs Galéria tevékenysége korábbi formájában megszűnik. Munkájukat még 1989. október 6-án kezdték el Derecskén, 1992. március 15-től pedig Debrecenben folytatták. A nyílt üzleti árusítást a Batthyány utca 5. szám alatt befejezték, de irodájuk és bemutatótermük továbbra is működik (egy háztömbbel arrébb, a Batthyány utca 7. szám alatt), és képzőművészeti bemutatókkal, külföldi kiállításokkal szolgálják az értékőrzést.

Koncz Sándor elmondta: „A galériában rendezett 120-nál több kiállításon több száz magyar művész alkotásait mutattuk be. Külön figyelmet fordítottunk a megyében élőkre, a határon túl élő magyar művészekre és a fiatal tehetségekre. Sokat tettünk annak érdekében, hogy ismerjék és szeressék a magyar művészetet külföldön, az Amerikai Egyesült Államokban, Japánban, Kínában, Izraelben, Németországban és máshol. Ezt szolgálta budapesti galériánk is, emellett például állandó színházi kiállításunk, a felajánlott nívódíjak, a Kortárs Művészeti Díj és a Szendrő József-díj, a

debreceni írók könyveinek támogatása, jótékonysági tevékenységünk őrzi a Kortárs Galéria emlékét és munkáját.”

2007-ben minden hónapra olyan művészeti programot szerveztek, amely azt mutatja, hogy bár a hagyományos kiállítási és értékesítési rend megszűnik, tevékenységük jóval túlnövi Debrecen határait. E folyóiratszám megjelenésekor már mögöttük van egy szatmárnémeti bemutató, márciusban pedig Tokióba viszik a Kodály Zoltán emlékének jegyében összeállított anyagukat. Áprilisban Helsinkiben, illetve Strassbourgan Mikola Nándor műveiből rendeznek emlékkiállítást (néhány évvel ezelőtt a Medgyessy-emlékmúzeumban láthattuk szervezésükben a Mikola-életmű egy meghatározó szeletét). Májusban Brüsszel következik, az Európa Parlament az „*Európa tánca*” című kiállítással, júniusban pedig Sanghaj egy Pablo Picasso grafikáiból rendezett bemutatóval. (A tokiói, brüsszeli és sanghaji anyagokról alább részletesebben írok.) Augusztusban a Déri Múzeumba hoznak Salvador Dalí-kiállítást (ez az anyag októberben Mátészalkára utazik), szeptemberben Székelyhídon mutatkoznak be, októberben Budapesten rendeznek Bényi Árpád-, novemberben Técsőn, Munkácson és Ungváron Hollósy Simon-emlék-

kiállítást (a Hollósy-vándortárlatról egy későbbi lapszámban külön is olvashatnak).



*Kodály Zoltán-emlékműterv  
(Eskulits Tamás és Túri Endre  
alkotása;  
bronz, tűzzománc – 2004)*

A galéria az elmúlt évtizedben számos alkalommal több sikeres kiállítást bonyolított le japán nagyvárosokban (a legszorosabb kapcsolatokat Tokióval sikerült kialakítani). Az ottani referenciáknak is köszönhető, hogy lehetőséget kap-

tak arra: 2007. március 15-én a Tokiói Magyar Nagykövetség és a Japán–Magyar Baráti Társaság közreműködésével a nagykövetségen mutathassák be a Kodály Zoltán-évforduló alkalmából összeállított anyagot, kiegészítve azt a Boros Attila festőművész által készített *Világhírű magyarok* festménysorozat válogatott darabjaival. Boros Attila festményein megjelennek világhírű zeneszerzőink (Kodály Zoltán mellett például Bartók Béla, Erkel Ferenc, Liszt Ferenc vagy Dohnányi Jenő).

A 2007. év kettős Kodály-évforduló: a zeneszerző, népdalgyűjtő és zeneoktatási módszeréről az egész világon (de Japánban kiemelten ismert és elismert) zenepedagógus 1882-ben született és 1967-ben halt meg. Születésének 125., halálának

40. évfordulójára Tokióban képző- és társzművészeti rendezvényekkel emlékeznek. A nagykövetségi kiállításon Bartók, Kodály és Liszt műveiből adnak elő a közreműködők – köztük például a Tokióhoz tartozó, több mint 30 ezer hallgatót oktató Mushasino Egyetem magyar vendégoktatóival. A kiállításához kapcsolódó művészeti műsorban néhány jelentős magyar vers szintén elhangzik, a tervek szerint japán fordításban is.

A képzőművészeti kiállítás középpontjában Eskulits Tamás szobrász- és Túri Endre zománcművész közös alkotásaként elkészült Kodály-szobor áll. A szobor egyik része ós-, illetve népművészeti motívumokat idéz meg, utalva egyúttal Kodály szellemiségére, és a stilizált életfa mellett elegáns polgárként jelenik meg a zeneszerző-zenepedagógus alakja, aki odafordul a népművészet világához és megérinti azt. A „szobor a szoborban” kompozíció életfát hordozó szarvas része Túri Endre tűzzománc alkotása, Kodály alakját pedig Eskulits Tamás bronzból formálta meg. Így a köztéri szoborterv egyrészt stilizált, ugyanakkor szimbolikus-realista ábrázolása is Kodály népzenehez fűződő kapcsolatának.

A Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet is azt emelte ki ajánlásában, hogy az Eskulits–Túri-mű kiválóan illusztrálja Kodály életművének néhány igen fontos, összefoglaló elemét, úgymint „a néphagyomány harmonikus szépségét, a művészet korszakokon átívelő, értékkeremtő vonulatát, az ember és természet kapcsolatának szükségességét, a nevelés, a szemlélődés létfontosságát”. A kecskeméti ek a megcsúfolt régi helyére szánták a Kodály-emlékművet, illetve Aomoriba, Kecskemét japán testvérvárosába is felajánlották, ahol olyan erősen él a zenepedagógus kultusza, mintha az második hazája lenne. Ezt a kulturális és művészetdiplómiai kapcsolatot erősítheti most a Koncz Művészeti

Galéria, programjában a Kodállal együtt emlegetett Bartók Béla- és Liszt Ferenc-ábrázolásokat (terra-kotta és bronz fejportrékat, egészalakos műveket) is bemutatva. Boros Attila festményei és az Eskulits–Túri-kompozíció mellett a kiállításon szerepelnek továbbá Juha Richárd és Győrfi Lajos alkotásai is. Március 15. után művészeti anyagukat a nagyközönségnek is bemutatják egy több napos kiállítás keretében. Tokió egyik reprezentatív szállodájában, a Hotel New Otani Takasago Halljában változatlan programmal (benne az 1956-ra emlékező Vencsellei István és Rékasi Attila montázsainak bemutatójával) kínálják anyagukat az érdeklődőknek.

Boross Attila Pablo Picasso *Avignoni kisasszonyok* című, táncmozdulatokat imitáló, fürdőző nőalakokat ábrázoló, a bemutató idején éppen 100 (!) esztendeje, 1907-ben alkotott festményét 27 variációban készítette el. Az olajképek a tagországok nemzeti sajátosságait, jellegzetességeit, karakterjegyeit mutatják fel, így az eredeti kubista kompozíció Máltától Litvániáig, Dániától Magyarorszáig, Svédországtól Ciprusig idézi meg az uniós tagországok „arcát”. (Mellette az uniós parlamenti képviselők mindegyike kap egy Boross Attila által készített egyedi grafikát is).

A kompozíció alkalmas arra, hogy a geometrikus fragmentumokkal, az eltérő szín- és formahasználattal, a háttér és a tárgyi attribútumok variációival, a női típusok adott nemzeti

ideálokra való átfogalmazásával, a háttérben érzékeltethető földrajzi-természeti utalásokkal 27 változatban fejezze ki egy-egy uniós tagország nemzeti karakterét, miközben az ismétlődő kompozíciós alap össze is köti az országokat. Látható tehát az önállóság és az együvé tartozás, az integráció és a nemzeti értékek megőrzése.

Azért esett a választás erre a Picassó-műre, mert az *Avignoni kisasszonyok* több szempontból is jelképes értelmű és értékű alkotás. A fürdőző nőalakokat ábrázoló kép a modern művészeti megújulás egyik fontos állomása. Az öt figura egymástól különböző részekből van összeillesztve, de egy általános geometriai szabály szorosan kapcsolja össze az alakokat a szintén szétszabdalt háttérrel. Ráadásul Picassó ezzel a művével fordult más kultúrák felé, az európai örökséget ötvözve és megújítva az archaikus formákkal, mértékadó módon stilizálva is egyben azokat.

Júniusban Sanghajban állítanak ki eredeti Picassó-műveket. A középpontban az 1946 és 1968 között készített sokszorosító grafikák állnak, az eredeti tollrajzok mellett litográfiák, színes linómetszetek szerepelnek a kiállításon. Mindegyik lap hivatalos, eredetiséget igazoló certifikációval van ellátva – az igazolásokat 1988-ban a National Art Build George Kopel aláírásával adta ki. A lapok között szerepelnek első példányok, színes és fekete-fehér litográfiák 1952-ből, 1954-ből (*La Toilette*), illetve az elsők közé tarto-

zó nyomatok a kis sorozatszámú kollektiókból (1954-es *Illusztráció V.*, 1964-es *Portrait* – színes litográfiák; 1964-es *Femme couchée* – linómetszet)

Pablo Picassó grafikusművészként legalább olyan kiemelkedő életművet hozott létre, mint festőként. Sokszorosító grafikai nyomataiban a vonalas-rajzos ábrázolások mellett gyakran festői hatásokra törekedett, mely habitus ugyanúgy nyomon követhető színes könyomataiban, mint színes (vagy kísérő színekkel ellátott) linómetszeteiben. Jól illusztrálják e lapok Picassó stílusát és témaérdeklődését. Gyakran megjelenik az önmaga metamorfózisát átélő nő, többször látjuk a bohóc és a lány párosát, kiemelkedik a férfi és a nő kapcsolatának groteszk ábrázolása. A sajátos torzítással karaktert kiemelő portrék mellett a meztelen női test allegorikus kompozícióvá emelkedik; a klasszikus utalású formák mellett intenzív feszültséget eredményez az abszurd környezetbe helyezés. A lemeztelenedést, a kiszolgáltatott kitárulkozást egyben a rejtőzés motívuma kíséri; a zenei asszociációk nemcsak a témából, hanem a komponálásból is adódnak.

Az összeállítás értékét tovább emeli az a tény, hogy ezekkel a darabokkal ma már csak elenyésző számban találkozhatunk árveréseken is, számos lap nem látható közgyűjteményekben sem, hiszen (mint esetünkben is) többnyire féltve őrzött hagyatékokban bukkanhatunk rájuk.

## EGY VERS SZÜLETÉSE – KEDVES TAMÁS EMLÉKÉRE

---

Tíz évvel ezelőtt – Kodály-évfordulóra készülődve –, egy beszélgetés végén, az akkor még működő Szellemi Szabadlegények Társaságának egyik összejövetelén, Kedves Tamás azt a kérdést szegezte Dusa Lajosnak és nekem, hogy van-e versünk Kodály Zoltánról, illetve, ha nincs, ugyan tudnánk-e írni...

Nem volt, tudtunk írni, a versek elhangzottak a Déri Múzeum dísztermében rendezett esten, ahol Kedves Tamás gordonkázott, majd megjelentek a Hajdú-bihari Napló azóta sokat visszasírt Termés című kulturális mellékletében. A *Férfi táncol holddal* című versemet aztán beválogattam az 1998-ban megjelent *Kékezüst* című kötetbe, állandó darabja lett önálló költői estjeimnek, több összeállításban hangzott el, volt, ahol külön kérésre mondtam.

A vers születése tehát Kedves Tamás udvarias, de kihívást jelentő ösztönzésének volt köszönhető, egyébként talán eszembe sem jutott volna az ihletre hangolódni.

Ihletre hangolódni? Az ihlet nem csak úgy jön? Egy csapásra megfosztatik mágikus kódétól? Nem. Csupán az ihlet jelentése értékelődik át. Ekkor vált bizonyossá számomra, hogy az ihlet tulajdonképpen folyamatos alkotói állapot, csak vannak olyan létrehívó alkalmak, amelyek konkrét formába öntik, mint a látát, felbúztatják a szunnyadó érzéseket, gondolatokat és indulatokat. Valamilyen létrehívó alkalom kell tehát ahhoz, hogy minden, ami alak nélküli, aminek még nincsen szava, közlendővé alakuljon át.

Kapóra jött („véletlenek” egybeesése), hogy előtte kaptam egy videokazettát a Debreceni Kodály Kórustól. A *Szavak zenéje* című album második darabja volt az *Akik mindig elkésnek* – Kodály Zoltán Ady Endre versét dolgozta fel. Többször meghallgattam, sőt, Juhász Ferencet is olvastam Ady mellett. A versben jelzett idézetek tehát nem a saját soraim, az élmény újraírásához, sajátáá tételéhez szolgáltak egy fajta mottóként.

Kedves Tamásnak lett volna egy másik felkérése is, versre, de azt már nem tudtuk megbeszélni. Kórházba került, sokáig lebegett élet és halál között, mindkettő fújta saját muzsikáját. Aztán a halál zenéje lett végül az erősebb. Most, hogy a Weiner Leó-díjas Kedves Tamás gordonkaművészt, tanszékvezető tanárt, zeneesztétát, a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjének kitüntetettjét örök nyugalomba helyezték, elővettem ezt a tíz évvel ezelőtt írt verset.

Neki ajánlom, az Ő emlékének. 67 éves volt.

## FÉRFI TÁNCOL HOLDDAL

*(Akik mindig elkésnek –  
Közelítések Kodály Zoltán  
Ady Endre versére írott kórusművéhez.)*

*Kedves Tamás emlékére közlöm*

---

„Isten okos könnyének”  
hívta a költő.  
Máig siratja ének,  
egy emberöltő.

„A föld nehéz fénye” volt,  
fájva ragyogni.  
Megszüntetni a seholt  
s napot lobogni.

Zsoltárok alázatát  
lüktetik dalok.  
Gyökerek muzsikáját  
őrzik angyalok.

Ajkakon rontó átok  
helyett forr fohász.  
Bánatra férfi táncol  
holddal szent lován.

\*\*\*

Lassú lépések az időben.  
Halkan csábulunk  
bele az éjszakába.

Fáradt gyász hangja szól időtlen.  
Sár nőtte utunk,  
nagy ölelésünk árva.

Bánatra férfi táncol holddal.  
Verekszik a mély az éggel,  
a csend a vad rettenéssel,  
botos fájdalom a vérrel.  
Bánatra férfi táncol holddal.

Talpa alatt jajt izzad a föld.  
Ropja súlyos, nagy mesénket,  
s ahogy álmainkra ébred,  
magyar sorsunk széppé éget.  
Talpa alatt jajt izzad a föld.

Bánatra férfi táncol holddal.  
Miként tengereknek árja  
zúdult rá az egy világra,  
azt a bárka-táncot járja.  
Talpa alatt jajt izzad a föld.

Megcsendesedik lobbant lelkünk.  
Mint a vén avar,  
meghalunk a fák között.

Nekünk itt már nincs semmit tennünk.  
Minket ég akar,  
csillag húrjához kötött.

\*\*\*

Zsoltárok alázatát  
lüktetik dalok.  
Gyökerek muzsikáját  
őrzi angyalok.

„Isten okos könnyének”  
hívta a költő.  
Máig siratja ének,  
egy emberöltő.

## SZÉPSÉGFOGALMAK FESZÜLTSEGE

Vincze László grafikusművész kiállítása a Mű-Terem Galériában

A *Candide*, avagy az optimizmus című regény végén azt az üzenetet hagyta Pangloss mester, hogy „műveljük kertjeinket!” Ez a felszólítás nem a kertészkedésre, hanem önmagunk és környezetünk művelésére irányít. Egyben a kultúra meghatározását adja, amikor a tevékeny életformára utal, amely megszabadít bennünket „a három legfőbb rossztól: a bűntől, a szükségtől és az unalomtól.” Ez lenne a művészet feladata is – ahogy az 50. születésnapot a Debreceni Mű-Terem Galériában kiállított ötven lappal ünneplő Vincze László üzeni: be kell járni az égi és földi utakat, a fényben fürödni-lebegni és barangolni az éjszaka mélyén, megismerni az álmok, a mesék és a mítoszok világát ugyanúgy, mint a testi létezés boldogságát és gyötrelmeit.

Vincze László a szépet, a jót és igazat nemcsak az érzéki figurák ritmusával, olykor zaklatott harmóniájával fejezi ki, hanem a képi irónia vagy a groteszk eszközeit is gyakran alkalmazza. A szépség a transzpozícióban is megszületik, a képi helyzet figurális vagy asszociatív áttételeiben. A nő táncának allegorikus helyzetét a grafikusművész számos variációban mutatja be. De mindig hozzákapcsolódik ehhez a szituációhoz valamilyen társ, kompozíciós tárgyi kellék. Ez a társ-motívum arra szolgál, hogy megje-

ljenen előttünk egy történet is a kiragadott helyzetben, hogy a lírai szituáció – az epikus, az utalásai- ban elbeszélő elemekkel társítva – drámává tudjon válni.



*Múza (tus, toll)*

Az egyik képen egy madár, a másikon egy ló vagy éppen egy lómadár látható, amott az ördögi karakterekkel felruházott bohóc, megint másutt a bohóc karaktert öltött Dionüszosz, egy másik lapon a bika vagy történetesen a tárgyiasított növényi ornamentika jelzése tűnik fel a befogadónak. A teljesség kifejezésére törekszik a művész abban az értelemben is, hogy a középpontba

emelt női figura mellett férfi attribútumokat sorakoztat fel. Így tehát a pozitív és a negatív nemcsak a grafikai megoldásokban, a sötét tömeg és a világos háttér drámai hangsúlyai-  
ban nyilvánul meg, hanem az archetipikus minőségek felmutatásában is. Hozzátehetjük mindehhez, hogy a férfi és női minőségek az androgyn  
eggyé olvadásra utalnak – az egyik-  
másik grafikai lapon megfigyelhető  
angyali jelleg például kiemeli a figurát a hagyományos női és férfi topozsok közül.

Vincze László 1957-ben született Erdélyben, útravalót a marosvásárhelyi képzőművészeti gimnáziumban kapott. Több mint hetven egyéni és kollektív kiállításon vett részt Magyarországon és Romániában, Közép- és Nyugat-Európában, de a tengerentúlon is. Szakmai díjakat nyert nemcsak itthon, hanem Romániában, Spanyolországban és Lengyelországban. Az alkalmazott és a szabadgrafika mellett a festészetet és a szobrászatot is műveli, valamint a mail-artot, az úgynevezett globális levélművészetet. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Kisgrafika Barátok Körének, illetve a Debreceni Grafikusművészek Ajtói Dürer Egyesületének. Több művésztelep tagja, sikereket ért el az exlibris műfajában, könyvjegyeket már két évtizeddel ezelőtt is készített.

„Látva az elrejtett csodákat, felismerni jeleket, üzeneteket. Megbecsülve hozományunkat, tisztelni elődeink tanítását. Átadni a múlandóságnak a maradandóság remé-

nyét.” – Így szól Vincze László ars poétikája. Sebestyén Mihály pedig nemcsak a jelekre, hanem a jelképekre is felhívta a figyelmet. Szimbólum és satíra együttes megjelenéséről beszélt, hangsúlyozva, hogy a grafikusművész nem adhat tanácsot az élet megoldandó problémáira, ő csak közvetít. Miként fogalmazott: Vincze László „csupán rajzol, firkál, dühösködik, elmosolyodik a bajusza mögött. Tehet talán róla, hogy ennyiféle szépséges szörny, ironikus szerelem, jéghideg napsütés jön elő a tudat mélyéről?”



*Röptető (tus, toll)*

S nyugodtan feltehetjük a kérdést: Hogyan fér meg egymás mellett a szépség és az irónia? A válaszunk egyszerű: a gyakran középpontba helyezett nő (másik allegorikus megjelenésében a ló) az élet roppant gazdagságát, egymásnak ellentmondó és egymást építő belső mozgásait, a bravúros rajzi megoldásokkal magába a testtömegbe

sűrített élettörténeteket, sorsdrámákat, grafikai hangulatkölteményeket jeleníti meg. S a kompozíció egésze azért hordoz szépség-fogalmainkat gazdagító feszültséget, mert sokszor nem csupán alak és alak, figura és környezete, test és attribútum között zajlanak a látomás-események, hanem magán a tömegben belül. A fekete-fehér hiányjelentése kettős: azt látjuk, ami bennünk nem látható, a mintát mégsem újratelemjük, hanem újraéljük, hiszen tudatosan bennünk, amiről nem akarunk tudni. Hogy szépséges szörnyek vagyunk.

A nő mint szimbólum, olykor allegorikus jelentőségűvé emelkedő motívum klasszikus stílusát a részletek gazdagságával, az úgynevezett művészi cizelláció magas fokával társul. Nemcsak a görög vázák táncosnői, illetve a modern művész absztrakciói, továbbgondoló elvonatkoztatásai jutnak eszünkbe, hanem egy fajta szecessziós mivesség is jellemzi az alakok kidolgozását. Figyeljük meg ugyanis, hogy a figurán belül, a grafikai testtömeg, a vonalak közé szorított létezés viszonylatában külön motívikus és figurális történetek rajzolódnak ki előttünk. A nő testébe például Vincze László belefoglalmazza nemcsak a fényt és az árnyéket, hanem az élet különböző mozzanatait is. A születést és a halált, az álmat, a látomást, a csöndet és a megriadt sikolyt, a természetet, az évszakokat, a körforgást és az állandóságot.

A nő egyúttal önmaga transzformációja is lesz, miként a leány testéből szinte lángként kicsapó Tánc: maga a folytonos átalakulás. Vagy mint Paul Valéry fogalmazott a Lélek és a tánc című dialógusában, a táncosnő utolsó szavai ezek voltak: „Tebenned voltam, ó, tánc, kívül más mindenem!” Ez a pillanatba szakítottóság, ez az egzisztenciális modell, a még nem és a már nem állapota, a folyamatos jelen filozófiai szituációja érzelmi és érzéki, indulati minőségeket ölt magára Vincze grafikai világában. Nemcsak látjuk a figurát, hanem érezzük is: hiszen ott mozog bennünk. Nemcsak követjük a mozdulatait, hanem vele játsszuk el a születést és a halált: hiszen önmagunk metaforáit látjuk viszont a lapokon. Nemcsak a sokszor groteszk küzdelmet tudjuk nyomon követni, hanem magunk is szerepelők leszünk a művészi fikcióban.

Abban, ami egyszerre képzelet és valóság. Mint Don Quijoték keressük lovainkat és Dulcineánkat. Valóságunk a képzelet, képzeletünk a valóság része lesz. Csak a szélmalom hiányoznak. De nem! Itt forognak körülöttünk, éberré téve az álmainkat. S ha felébredünk, igazán, észrevesszük, hogy nem lovagok vagyunk, de jó lenne, ha őszinte lovagok tudnánk lenni. Hogy nem Dulcinea a kedvesünk, de jó volna, ha vele álmodnánk. Hogy szolgálunk sincsen, de jó lenne legalább a magunk szolgálója lenni.

## HÉT MADÁR

*(Részletek a Debreceni Hajdú Táncegyüttes  
műsorához készített versszövegekből)*

---

Vöröset álmodott a hajnal.  
Harmatszagút, gyöngyözött.  
Leányok könnycseppjét álmodta  
és a legények izzadt véréét.  
Amit a fűszálak tövéből  
szedegetnek a lányok ölükbe,  
hét kar se bírja tovább,  
hét madár szárnya is belefárad.  
Megpirosítja kötényük a csók.

A leányok azt álmodták,  
hogy fekete hollók.  
Odaszálltak a fák tetejére,  
onnan néztek vissza a felvidéki házak felé.  
Oda, ahonnet elvitték a szeretőket.  
Messze, messze...

Sírtak a hollók, és összeharapták  
a legények a nyelvük.  
"Szerelem, szerelem, átkozott gyötrelem,  
mért nem virágoztál minden fa tetejen?"  
Jaj, szerelem, jaj, messzi halál!

Ekkor az egyik holló egy vadludat látott,  
büszke nyakút, éles szárnyai  
végén csöppke, szíromnyi fénnel.  
Szikra remegésű hágcsóján e fénynek  
a hollók is leszálltak a rét tövébe,  
visszaváltoztak érő csipejű friss csodákká.

S akkor a leányok hozzávirradtak  
a büszke nyakú lúdhoz,  
gyönyörű szívű madárhoz;  
várták, hogy jöjjön a többi legény.

Táncolni kezdtek, így köszöntötték a napot.

Talpukkal belegyötörték  
félelmüket a földbe, s szertedalolták  
csókjaik gyöngyét a magas égen.

Énekeltek: megremegett az ölük.  
Megszelídítették a halált.

\*\*\*

Minden bordád  
egy vagyok magamból.  
Tekinteted  
ős-nyaláb a Napból.

Csurom közébe zár öled,  
a mélybe hét madár követ.

Követ az égbe az erőd –  
leszek ott is a szeretőd.

Ne vérezd össze a szárnyam,  
otthonod leled meg nálam.

S találsz majd húséget, áldást,  
Isten haragját, szívárványt.

Somlyóig hét madár követ,  
Ipolytól Zilahig kövek,

porszemek álmodnak édent,  
hollót és vadludat égre.

Egy bordád magamból vagyok:  
eróm a véredben ragyog.

Ott lüktetsz bennem: a Minden –  
magyarul szeret az Isten.

Az Isten magyarul szeret,  
s erőnknek tánccal ad nevet.

\*\*\*

Szerelmes madarak az égen:  
hogy védik egymást a havasok fölött  
a fenyvesek szikár hitével!

Hollók és vadludak  
bújnak össze, elrejtőzve a gyergyói  
sós könnyek felhői mögé,  
román ajkakra hullajtva közben  
székelyeknek büszke bánatát.



*Vincze László: A lélek és a tánc (tus, toll)*

\*\*\*

Harmatszagú, gyöngyöző álomhoz  
készülnek a madarak is.  
A fekete hollók és a fehér vadludak.  
“Szerelem, szerelem, átkozott gyötirelem”  
– mert ott virágozott minden fa tetejen.

Megcsókolta egymást a vadlúd és a holló.  
Belepirultak, olyanok lettek, mint a vér.  
Visszaváltoztak fiúvá és lánnyá.

Ettől lett olyan színes a világ.

## HÁROM KAPU

---

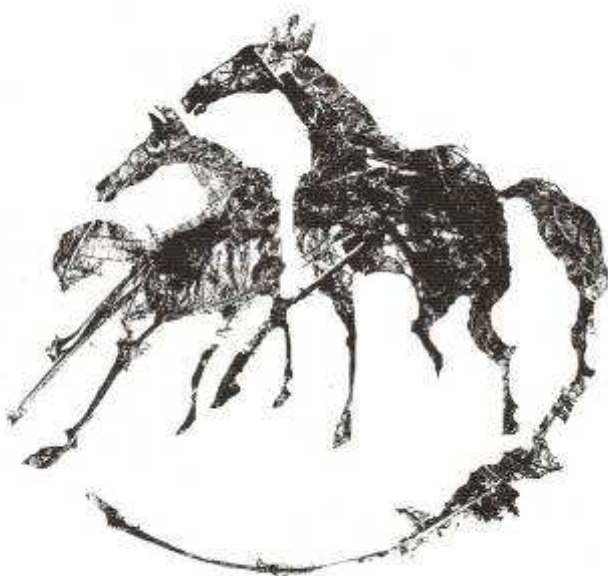
Méretlen szomorúság,  
égig érő nagy bánat tört a legényekre:  
vacogtató bánat.  
Nem lelték útját,  
vidámabb kedvet hol rejt előttük  
a szigorú Isten –  
a legények méretlen jó kedvre vágytak.

Haj, együtt veszítették el reményüket  
a szerelemmel, és veszítették  
a mosolyt is a reménnyel.  
Nyílnak-e még aranykapu nékik?  
Lesz-e helyük ágaiknak? Incelkedni  
tudnak-e még karjukkal a lányuk?

Jaj, hova tűnt hét madár?

Bánat ellen orvosságot,  
aranykapu nyílást keresnek  
tüzes léptű és fájdalmas táncban.  
S hogy gyönyörűn dobbannak szívek és lábak,  
felő majd az égig dobogásuk.

Egyik kapunk általmennek s meghalnak.  
Másik kapunk általmennek s fogannak.  
Harmadikon általmennek,  
s szerelemnek átka lesznek.  
Arany kapu, sötét kapu,  
gyémánt élű s hófehér!  
Úgy táncolnak, ahogy Isten  
lába csillagot rúc s földet ér.



*Vincze László: Lovak (tus, toll)*

## A HÚSZFORINTOS

---

A tanárnak vidékre kellett utaznia. A várostól nem túl messze, egy barátságos falu mellett, egy domb tövében, erdővel körbevett kies helyen állt a vadászház, ahol rajztanár kollégái nyaranta tíz napon át egy képzőművészeti telep munkájában vesznek részt. Meghívták két napra őt is, pihenjen, legyen jó levegőn, s ha van kedve, akár rajzolhat is.

A buszon nem voltak sokan, akadt még ülőhely is, pedig a városszéli megállóban szállt fel. Arra lakik az apai nagynénje, aki főleg nyáron várja el tőle, hogy hetente meglátogassa. A tanár hátra igyekezett, amikor az egyik ülés lábánál megcsillant előtte valami. Lehajolt és egy húszforintost vett fel a padlóról.

Persze, hogy nem teszi zsebre, néhányan látták, hogy felvett valamit a földről. Már a gondolattól is elszégyellte magát, hogy rápirítanak, szűrös szempárok fogják kísérni húsz percen át, ameddig a menetidő tart, esetleg az a középkorú hölgy, aki éppen a legközelebb ült hozzá, és talán a túl sok szépségpakolás és a nagyrozásás blúz miatt volt olyan ellenszenves a tanárnak, még rá is szól, hogy adja vissza a húszforintosát.

Nem, dehogy teszi el, de ha már felvette, akkor vissza sem dobja a földre. E gondolatnyi, alig észrevehető szünet után tovább folytatta a mozdulatot, szemmagasságba emelte az érmét, a hüvelyk- és a mutatóujja között tartva, és félénken, félhangosan megkérdezte:

– Nem hagyott el valaki húsz forintot?

Egy pillanatra szinte mindenki felkapta a fejét – most derült ki, hogy nem is figyelt rá előtte senki, mindenki az ablakon keresztül nézte a megszokott vidéket, a letudott munkanappal és az otthoni, esti teendőikkel voltak elfoglalva az emberek –, aztán tovább folytatták a fáradt bambulást.

– Nem ön vesztette el, asszonyom? – fordult oda a nagy rózsákkal mintázott blúzt viselő hölgyhöz, akinek az arcáról majdnem lehullott a sok alapozó, amikor visszautasítóan rántotta félre a fejét, és közelebb húzódott az ablakhoz.

„Nem ismerkedni akarok én – dűnnyögte magában a tanár –, de ha már elkezdtem, akkor teszek még egy kísérletet” – gondolta.

– Uram, nem ejtett el egy húszforintost, amikor leült? Kihullott a zsebéből, és elgurult az ajtóig – mondta a bajszos, idősebb embernek, akinek kicsit bizalomgerjesztőbb volt a tekintete.

– Nem én, fiatalúr – válaszolt amaz. – Nem maradt nekem egy árva kenyim sem a buszra valón kívül. Tudja – s közelebb hajolt a tanárhoz –, ki is fogok kapni az asszonytól, mert beültem egy kocsmába. Elintéztem a föld papírajait, de volt még vagy másfél óra az indulásig. Otthon ihatok én,

amennyit csak akarok, nem azzal van a baj, van is saját főzetű pálinkám, meg borom is van, de kocsmába nem szabad mennem...

A tanár elmosolyodott, nyugtatta a bácsit, hogy ne izguljon az asszony miatt, majd csak lesz valahogy, bár ő nem tudja, hogy milyenek az asszonyok, mert neki egyelőre nincsen felesége, majd a másik sorban észrevett egy hosszú, barna hajú lányt, aki egyedül ült.

Vonzotta valami felé, talán a lány lényéből áradó kacérság, ami más helyzetekben akár el is bátortalanította volna, most azonban, a talált húszforintossal a kezében, két sikertelen kísérlet után, hogy megtalálja a pénz gazdáját, úgy döntött, mégis megszólítja a lányt. Nem foghatja rá senki, hogy a buszon akar ismerkedni, hiszen már két másik utast is megszólított, egyszerűen csak szeretné visszaadni a fém húszast annak, aki elveszítette.

– És ön, asszonyom? Vagy kisasszony tetszik lenni? Nem tetszett elhagyni valamit?

– Lány vagyok, igen – válaszolta a hosszú hajú, s mosolygott, ugyanazzal a kacér bujkálású játékosággal a szája szegletében, mint ahogy az imént az úttesten szembejövő kocsikat nézte, s nem azért mosolygott, mert valaki „letetszikezte”, hanem azért, mert szerette, hogy észre szokták venni, s talán azért tanulta meg ezt a kacér mosolygást, hogy észrevegyék őt a férfiak.

– Nem az öné ez a húszas? – tette fel még egyszer a kérdést a tanár.

– Nem, nem az enyém, de ha akarja, nekem adhatja, ha már mindenképpen meg kíván szabadulni tőle.

– Én nem kívánok – kezdte volna a magyarázkodást –, csak... – Nem jutott eszébe semmi, még szerencse, hogy a lány belészakította szót:

– Mert láttam ám, hogy igencsak kényelmetlenül érezte magát, amikor felemelte a földről. Elteszem majd emlékebe, s jókat fogok mosolyogni, amikor előveszem.

– Emlékebe? – csodálkozott a tanár. – Tessék, itt van – mondta rövid gondolkodás után, amikor átnyújtotta az érmét –, de csak egy feltétellel. Mosolyogni szabad, mert akkor olyan szép mindene, még a nyaka és a keze feje, még a ruhája is mosolyog, és visszaadja az életkedvet, de kinevetni nem szabad a szegény embert.

– Jó, nem nevetem ki – mondta a lány és nevetett.

Beszélgetni kezdtek, pontosabban folytatták, amit a húszforintos apropóján elkezdtek. A tanár leült mellé, és sikerült rávennie a lányt (vagy a lánynak sikerült rávennie a tanárt), hogy szálljon le vele a faluban (hogy hívja magával), várják meg a következő buszt, addig elsétálnak a vadászházhoz, a lány megnézheti, hogyan dolgoznak a munkatársai (megmutathatja magát nekik), aztán visszamennek, felteszi a másik buszra, másnap itt fogja várni a megállóban, a városban pedig újra találkozhatnak.

„Hát, így kezdődött az egész” – mondta a tanár az ismerkedést követő néhány hónap múlva, amikor leült a barátjával egy sörre. Együtt jártak az egyetemre, de aztán különváltak az útjaik. Más város, más munka, más élet. A barátjának már van két gyereke is, ő még mindig agglegény, s most már lehet, hogy az is fog maradni. Mert kalandjai bár voltak, sok nő kifejezetten a félnélkebb férfiakat szereti, az elesettnék, kiszolgáltatottnak tűnőket, mert jól lehet velük anyáskodni, de azok a kalandok többnyire rosszul sülték el, mint ahogy ezzel a barna hajú lánnyal is majdnem tragédiába torkolt a történet vége, akivel a buszon ismerkedett meg. Olyan gyötrelmeket hozott az életébe – persze, a gyönyörökről sem szabad elfeledkezni, de sokkal hatalmasabbak voltak a nem kívánt lelki kínok –, amelyek után ezerszer megbánta már, hogy felvette a távolsági busz padlójáról azt a szerencsétlen húszforintost.

„Odaköltözött hozzám, egy darabig jól is éltünk, amíg el nem kezdődött az iskola. Bejárt a munkahelyére, innen sokkal egyszerűbb volt, mint vidékről, a falujából tenni ezt. Szalag mellett dolgozott a csirkefeldolgozóban, egyébként elmondta azt is, hogy egy évet járt a tanítóképzőbe, meg dolgozott korábban egy könyvtárban. Kiderült, hogy maga is szeret olvasni, és szereti, ismeri valamennyire a művészeteket, tehát tudunk azért miről beszélgetni. El lehetett vinni moziba, és volt a filmről saját véleménye, nem beszélve arról, hogy jó volt vele az ágyban. Pedig én már azt hittem, hogy elfelejtettem, hogy már nem is tudom, mit kell a lányokkal tenni, ha megöleljük egymást...”

Eszébe jutott, hogy éppen a barátjával egy napon veszítették el a szüzességüket. Egy buliban ismerkedtek meg két évfolyamtársukkal, akik barátnők voltak. Ők konyakot ittak, a lányok cherry brandyt, táncoltak, s amikor megbeszélték, hogy elviszik a lányokat az albérltetbe, akkor ők már nem ittak csak kólát, a lányoknak ellenben töltögettek szaporán. Megtörtént a dolog, a barátjának most ugyanaz a lány a felesége, csak közben kipróbáltak más kapcsolatokat is, ő meg szerelmes lett abba a nőbe, akivel lefeküdt, szerelmes volt egészen az egyetem végéig, ami nem is lett volna baj akkor, ha a lány hajlandó lett volna akár egyszer is szóba állni vele aztán.

„De sajnos kurva lett – folytatta, visszatérve a 'húszforintos' lányra. – Vagy már akkor is az volt, amikor megismertem őt a buszon, s én nem vettem észre, hogy a kurvaságot jelentette az a belőle kiáradó kacérság. Akkor még nem tudtam az okát, hogy miért akarom ezt a lányt, és nem is féltam tőle, mert annyira vonzott magához a romlás, hogy képtelen voltam ellent mondani neki. Terhes lett tőlem szeptemberben, éppen akkor mondta, hogy várandós, amikor hazamentem az ényitőről. Már tervezgettem is, hogy milyen lesz, ha apa leszek, ha lesz családom, ha gondoskodni kell valakiről. Egy hét elteltével az egyik este pedig azzal fogadott,

hogy aznap nem dolgozott, mert műtétje volt – elvetette a gyereket. Szeptember végén már alig akart lefeküdni velem, azt mondta, hogy inkább visszaköltözne falura, a szüleihez, de később tudtam meg, hogy ezt azért nem tette, mert akkor nehezebb lett volna találkozni a barátjával. Hogy melyik barátjával, azt nem tudom, azt nehéz lett volna kideríteni. Mert megcsalt, már nyáron is megcsalt, lehet, hogy a gyerek sem tőlem lett volna, és nem is csak egy valakivel csalt meg, hanem több férfival is járt, sőt, az is előfordult, hogy egyszerre kettővel szeretkezett.”

Azt nem mondta el barátjának a tanár, hogy éppen az egyik kollégájától tudta meg a dolgot, aki ott volt azon az összejövetelen, ahol létrejött az erotikus hármas. A munkatársa nem tudta, hogy neki van-e valakije egyáltalán, sőt, hogy éppen azzal a nővel él együtt, akiről egészen pontos leírást adott – mely alapján a barátnőjére ismert –, aki a földrajztanár két ismerősével ment fel a kollégája lakására, mivel a földrajztanár felesége már elvitte a gyerekeket a százötven kilométerre élő nagyszülőkhöz, ő pedig a vendéglőkben szerette volna élvezni a rövidke szalma-életet. Jóban volt a kollégájával, aki rendszeresen traktálta őt disznó viccekkel és sikamlós történetekkel, de attól fogva igyekezett távol tartani magát tőle a szünetekben.

„Annyira rosszul esett az egész, annyira magam alá kerültem, hogy az óráimat is alig tudtam megtartani, a diákokat nem tudtam fegyelmezni, heteken át szinte semmit nem tanultak, és én már azt fontolgattam, egészen komolyan arra gondoltam, hogy otthagynom az iskolát, és elmegyek segédmunkásnak egy kőműves mellé, vagy újságkihordónak állok. A barátnőm elköltözött – itt a ’barátnő’ szónak gúnyosan keserű ízt adott az éppen akkor megharapott alsó ajka –, aztán visszaköltözött, majd megint el, megint vissza, hetenként változott a helyzet, a szülei engem kerestek meg, hogy mi van a lányukkal, mert ők már régen tudnak felőle, tehát amikor elköltözött tőlem, akkor mindig valamelyik másik férfinál aludt, én pedig elsírtam magam az anyja előtt. Nem mehetett így tovább, valamit tenni kellett, s azt gondoltam, hogy a babona talán segít megoldani ezt a tarthatatlan helyzetet.”

A tanár mindig is vonzódott a mágia fehér oldala felé, jósoltatott magának tenyérből, kártyából, figyelte a számokat, azok kombinációját, nézte a horoszkópot, hogy elkerülje azt, amit rosszul akartak neki a csillagok. Az utcán azonban nem állt meg az őt leszólító cigányasszonyoknak, úgy tett, mintha süket lenne, mintha külföldi lenne, aki nem érti a nyelvet, mintha idióta lenne, aki nem érti a gesztusokat sem, s bár tudta, hogy ilyenkor megátkozzák, de a mutatóujját mindkét kezén ráfonta a középsőre, hogy hatástalan legyen az átok.

„Elhatároztam, hogy teszek valamit a gyötrődéseim ellen. Azt találtam ki, hogy ezen az állapoton csak úgy tudok változtatni, ha visszamegyek oda,

ahonnan elindult ez az egész pokoljárás. Emlékeztem a napra, mikor utaztam ki a kollégákhoz a művésztelepre. Huszadikán ismerkedtünk meg, húsz hét telt el azóta, egy húszforintos hozott össze bennünket, húsz perc alatt. Már csak annyit kellett tennem, hogy előveszem azt a szerencsétlen húszforintost – amit egy veszekedésünk közben kivett a pénztárcája oldalfiókjából és az arcomba hajította, azt kiabálva, hogy már nem kell neki, nem akar rám emlékezni, mert én nem értem meg őt és nem is szeretem, mert ha szeretném, akkor próbálnék segíteni rajta. Úgy döntöttem, hogy felszállok ugyanarra a járatra, ugyanott, ahol a nyáron szálltam fel, meglátogatom előtte az apai nagynénémet is, és szépen elejtem a pénzt ugyanazon a helyen, ahol megtaláltam. Így is tettem, aztán leültem, és figyelni kezdtem, hogy észreveszi-e valaki az érmét. Egy lány hajolt le érte a következő megállóban. Helyet keresett és leült mellém. Megremegtem, amikor közeledett – neki is barna haja volt, és ő is mosolygott –, úgy tettem, mint ha elaludtam volna, mélyen és zaklatottan szuszogtam. Nagyon féltem, nehogy megszólítson véletlenül. Nehogy kezdődjön minden előlről.”



## AZ ÁRNYÉKOT...

(Alkalmi vers Katona György  
monotípiájára)

*Az árnyéket  
eltáncolni könnyebb,  
mint megívni vele.*

*Bár az árnyéknak  
lába nincs, s ölelni sem tud  
szerelmes keze.*

*Árnyéked látom  
Minden reggelen,*

*s haragszom rád,  
mert nem vagy itt velem.*

EGY „ARISZTOKRATIKUS” SZENVEDÉLY  
Az exlibris-gyűjtés és készítés (2.)

---

**Várkonyi Károly** grafikusművész halálának 5. évfordulójára emlékezve rendeztek január végén kiállítást a DOTE Elméleti Galériában – a kiállított munkák február második felében a Debreceni Egyetem Élettudományi Galériájában voltak láthatók.

*A Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesülete alapításakor, 2000 októberében*



Az emléktárlat, az életmű karakteréhez illeszkedve, kevésbé ismert képek mellett, elsősorban a kisgrafikából válogatott, a legnagyobb hangsúlyt az exlibrisekre helyezve.

A több mint hét alkotó évtized alatt (1928-tól kezdődően) Várkonyi mintegy másfél ezer kisgrafikai lapot készített – túlnyomó részt fametszeteket, de otthonosan mozgott a linómetszet, rézkarc és tusrajz technikákban is –, és könyvjegyeivel már fiatalon jó nevet szerzett magának, bekapcsolódva például a Debrecenben 1935-ben alakult Ajtósi Dürer Céh munkájába.

*Várkonyi Károly exlibrise  
(fametszet, 599-es jegyzékszám)*



*A Pedagógus Művelődési Ház Ajtósi Dürer Exlibris Körének alkalmi grafikája (fametszet, 783-as jegyzékszám)*

Az exlibris-gyűjtők világszerte megismerték. Dr. Soó Rezső már 1935-ben írt róla tanulmányában, kiemelve „finom vonalú, kifejező dekoratív” stílusát, a magyar népművészet formavilágából kölcsönzött motívumok alkalmazását. Hogy csupán néhány érdekességet emeljünk ki: a dán királynő tőle rendelt könyvjegyet magának; 1968-ban a New York-i világkiállítás harmadik díját nyerte el; 1988-ban Japánban állított ki; s mindig lelkesedett a debreceni kis-

grafika ügyéért: 2000-ben például még korelnökként s névadóként lehetett ott a Debreceni Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületének megalapításánál is.

Több mint másfél évtizeddel ez előtt készítettem műtermi beszélgetést Várkonyi Károllyal. 1991 végén négy hónap után érkezett vissza Kanadából (ott indiánokat festett, s a nagyfőnök, aki egy hajózási cégnél volt vezérigazgató, tiszteletbeli indiánná fogadta, az aktust egy gyűrűvel pecsételve meg), s a repülőtéren elrabolták az összes pénzét. Csak legyintett. Ahhoz, hogy az ember sokáig éljen, nem kell bosszankodnia, a személyes sérelmeket inkább félre kell tenni, mondta.



*II. Margit dán királynő exlibrise (fametszet, 666-os jegyzékszám)*

Végiglapoztuk a katalógusokat, a leveleket, a képi emlékeket, közben egymást érték az anekdoták. Az egyik éppen a dán királynő felkéréséhez kapcsolódott. Karcsi bácsi előbb azt hitte, a barátja úz tréfát vele, aki gyakran csempészett leveleket a postaládájába – aztán a dán grafikusszövetség elnöke is gratulált a megbízáshoz...



*Újévköszöntő alkalmi lap fiának,  
1957-ből  
(fajetszet, 340-es jegyzékszám)*

A fordulatos életút, az itthon és a világ számos részén egymást érő kalandok helyett vessünk még néhány pillantást az exlibrisekre. Az emlékkiállítás szintén igyekezett visszaadni Várkonyi jellemző kisgrafikai stílusát és témaérdeklődéseit, kész munkáit és vázlatait egészen az ifjúkortól kezdődően mutatva be – a realista megfogalmazást és a szimbolikus elvonat-

koztatást, a szatirikus ábrázolást, a játékot és a filozofikus nyugalmat, az egyensúlyt és az oldottabb asz-szociációkat.

Monográfusa, Lenkey István szerint leginkább az úgynevezett családi lapokon ismerünk Várkonyi Károlyra: a játékosabb, oldottabb fogalmazásban „ötlet és szellem, emberi tartalom és művészi megvalósítás kifogástalan harmóniában van egymással”.

A miniatűrökön keresztül általános jelenségeket ábrázolt, kompozíciós keretként nem egyszer alkalmazva a szecessziós népművészeti ornamentikát is, a kivitelezésben pedig jól tetten érhetők műszaki rajzolói képzettségének nyomai, a példaállításban és szimbólumteremtésben a művészi pedagógiai hajlam, az egész emberi és alkotói viselkedését átható humanizmus.

Munkáit a klasszikus művesség, a realista portréhűség, az attribútumok személyes jelentéssel felruházott alkalmazása, a részletgazdagság és a tömegszerűen jelzett háttérből kiemelt szálkás ábrázolás egyaránt jellemzi. S habár a képi mottóként választott Don Quijotesors inkább a komor pesszimizmust sugározná, a legtöbb lapján mégis az olykor a szatirikusba árcsapó, leggyakrabban a könnyed humor szintjén megjelenő életigenlő derű határozza meg az alaphangot.

Egy Várkonyi-exlibris nemcsak a műveltség ünnepe, nemcsak szimbólum, de igazi játék is egyben.

Megjelent erre az alkalomra egy finom kivitelezésű könyv is, a fia, Várkonyi Zsolt által készített emlékező album, azzal a nem titkolt céllal, hogy ha életében sokszor mellőzték is szűkebb környezetében, halála után ismerhessék meg: „ki volt Várkonyi Károly grafikus- és festőművész mint ember, mint családfő, mint barát, és hol volt (van) a helye a hazai és nemzetközi művészéletben”. Sajátos ízű, a lehető legszemélyesebb, mégis az objektív hitelességet mutató monográfia ez – élettörténet és művészi életmű ismertetés.

Hogy a szerző aránylag sokat foglalkozik a családi gyökerekkel – részleteket közölve a nagypapa első világháborús naplójából is –, az édesapa önálló életének kezdetével, az édesapa tíz oldalon közölt második világháborús naplójával, aztán a nyugati hadifogsággal, annak oka egyrészt a saját gyökerek feltárása, illetve a művészi habitust is meghatározó emberi indítatások feltárása a célja.)

Az átélt gyilkos kor, majd a háború utáni államilag vezérelt természet- és lélekpusztítás Várkonyi Károly mély humanizmusát erősítette, az ellenük való tiltakozás mű-

vészi természetének két fontos alapvonását domborította ki. A humorral (sokszor szatirikus iróniával) megfogalmazott kritika mellett a magányos elkomorodását, a reménytelenséggel szemben folyton harcoló, az emberi lét értelmébe vetett hitre alapozott optimizmus kettősségét.

Az 1960-as években Várkonyi Károlyt művészként légüres térben próbálták a közösségi szereplések lehetőségeitől elszigetelni Debrecenben, ő azonban más irányban kereste az érvényesülést. A New York-i *Soha többé háborút!* című pályázatra, a „cenzúrát” kikerülve, egy négy lapból álló sorozatot küldött (*lásd illusztrációkat*) – és harmadik díjat nyert.



Azzal, hogy szűkebb „itthonában” elszigetelték, „egyféle makacs, elszánt kitörési eltökéltség jelentkezett nála”. Egyre több régi művész-társát kereste meg, szoros kapcsolatba került a kisgrafika hódolóival, gyűjtőivel, s lendületet adott neki a felismerés, hogy milyen sokan keresik és gyűjtik Várkonyi Károly kisgrafikáit. A nemzetközi forgalomba került munkái alapján személyesen is meg akarták ismerni őt, 1972-ben meghívták Helsingörbe, a XIII. Nemzetközi Grafikai Kongresszusra.

Egyre több helyre kérték munkáit itthon és külföldön, ám sajnos (és ezt Várkonyi Zsolt jogosan nehezményezi), szülővárosa továbbra sem ambicionálta. Szerinte az országban (és a világon) egyre több gyűjtő kért tőle nyomtatásokat, és rendelte meg exlibris vagy más alkalmi metszet készítését. 1986-ban Arezzóban egy nemzetközi grafikai kongresszuson díszpolgárságot kapott, ez idő alatt itthon mást bíztak meg a diploma-oklevelek készítésével...

Szerencsére nem sokat tépelődött, rendületlenül dolgozott, ápolta barátságait. Egy romos házból, Abaujszántón „várat” épített. Aztán ízületei makacskodni kezdtek, ujjai egyre nehezebben bírták a vésőt, többet festett, s inkább tollrajzokat készített. Bár folyamatosan hívták külföldre is, kevés szereplést tudott csak vállalni. 2001. július 13-án halt meg. Örömvágya tán még most is harcol a halál ellen. Vagy csak mosolyog bajsza alatt a kaszásra. Elvihettél, de én sok ezernyi meleg tenyérben ott maradtam...



*Orvosoknak készített exlibrisek*

**Szilágyi Imre** grafikusművész az idén február 16-án volt 65 éves. Ha a mai debreceni, illetve magyarországi exlibrisről beszélünk (mint ahogy e dolgozatnak a folyóirat előző, január–februári számában megjelent első részében is utaltam rá) neve kikerülhetetlen – ő képviseli például hazánkat az exlibris világkatalógusokban is.



*A Kisgrafika Barátok Körének 40 éves jubileumára készített exlibris (linómetszet)*

Az egyes motívumok változásaira, a témák újrarahangszerelésére nemcsak a nagyobb rézkarcokon vagy linómetszeteken, hanem az alkalmi lapokon és a könyvjegyeken is jó példákra lelünk. A szimbolikus jelentéssel felruházott állatok, a flóra világa mint létkörnyezet (másutt pedig mint meghatározó ornemens elem), az antropomorfizálható épületek képe visszatér csakúgy, mint a női idomoké, a hangszereké, kapuké s templomoké.

Néha az irónia súlya változik: az enyhe mosolytól a szarkazmusig vagy a groteszk helyzetek lírai hangulattal való feltöltéséig vezethet az út. Máskor a motívum kap új jelentést: a meztelen Flóra-istennő például megjelenhet a klasszikus rendet és életgyönyört, avagy vitalitást üzenő három grácia egyikeként, s lehet „*Az élet értelmének tökéletes magyarázata*” is, ahogy a művész egyik sorozatának címe sugallja. Benne foglaltatnak a karcokban és metszetekben „*Az élet dolgai*” – a maszkos vígasságoctól a magányos könnyekig, a zenei allegóriáktól az erotikus jelképekig, a szakrális megemelkedettségtől, mitologikus képzetektől a profán vallomásokig, a felszabadult anekdotizmusig.

Szilágyi Imre a maga máig jellemző, csínytevő módján figurázza ki mai világunkat, sokszor csupán azzal, hogy egyszerűen egymás mellé helyez ellentétes minőségeket: nevetségeset és ijesztőt, szépet és túlzón torzot, harmonikusot és abszurdot. A szituációhoz köthető hangulati-érzelmi és intellektuális élmények is egyensúlyba rendeződnek, a szimbolikus geometrián belül igyekezve a játék és a lírai megfogalmazás lehetőségeit kihasználni.

Az egyéni motívumvilágát erősítő toposzok az exlibriseken is visszatérnek. Például az önértelmező bagoly, a macska, a hangszerek, a szimbolikus torony, az életörömöt és a létezés szépségét megtestestítő szőlőfürt vagy a nő jelenléte, az

antropomorfizálható épület, illetve a csupán fragmentumokban jelzett egészként megtestesülő erotikum sem hiányozhat ebből a sajátos univerzumból.



*Ex-libris Mikszáth Kálmán  
(linómetszet, 793-as jegyzékszám)*

A líra és a groteszk, a mese és az anekdotikus elemek megjelenése ellenére is érvényesülő történetrombolás kettőssége alapján szintén közelíthetünk Szilágyi Imre művészetéhez. Egyszerre jellemzi a motívumsűrítés és a tértágítás, a történet esszenciájának kiemelése és az anekdotikus mesélőkedv. Ez utóbbi sorhoz illeszkedik egyes szövegfolklor elemek megjelenítése – Ujváry Zoltán számos anekdota-, adoma- és szólásgyűjtését illusztrálta Szilágyi Imre – a köz-

mondás- és szólásillusztrációk gyakran önálló érvényűvé emelkednek, s mellettük kiemelt szerepet kap a grafikusművésznél a szokások közül a farsang szimbolizmusának egyedi megfejtése és újraterejtése.

Ezúttal Szilágyi úgynevezett művész-exlibriseiből válogattam, elsősorban a szépirodalom klasszikus és mai alakjaira koncentrálna. Egyik kedvenc világirodalmi alakja Francois Rabelais (a portrét középpontba helyező könyvjegy mellett több változatban rézkarcban dolgozta fel a Gargantua és Pantagruel pikáns jeleneteit), valamint Villon és Verlaine. A magyar klasszikusok közül linóba metszette Fazekas Mihály, Eötvös József, Petőfi Sándor (A puszta télen motívumára), Ady Endre (Az utolsó hajók motívumát és Léda alakját összekomponálva), József Attila (az in memoriam méltóságával illusztrált), Móricz Zsigmond (a Sárospatak, Debrecen és Kisújszállás között vándorló Nyilas Misivel) vagy Illyés Gyula alakját.

A Mikszáth Kálmán-lap jó példája annak, hogy az írók és költők esetében egy híres regény vagy verskötet (Mikszáthnál a Szent Péter esernyője) motívuma vezérli a kompozíciót, s anélkül, hogy az író valamelyik ismert arcképe köszönne vissza ránk, a karakter egészét ki tudja fejezni egy-egy attribútummal – itt Mikszáth híres hosszú szárú pipájával.

A Szabó Magdának és Tóth Máthé Miklósnak készített könyv-

jegyeket is bemutatom, itt azonban az egyik esetben (Tóth-Máthénál) dolgozott Szilágyi az arccal is.



*Szabó Magda  
Szilágyi Imre exlibrise  
(linómetszet)*

Szabó Magdánál az írást jelképező lúdtoll a református, illetve debreceni címerből applikált, zászlót tartó bárány mögötti tömegből emelkedik ki. Az íróttal a protestáns debreceni gyökerekből szívja az élet-tintát; a Nap és a Hold képe mellett játékoságot sugalló könynyed virágornamentika pedig Tündér Lala mesevilágába is visszavezet; s azonnal feltűnik, hogy a református-bárány mosolygása örömössé teszi az egész kompozíciót.

Tóth-Máthé Miklósnál a művész mindkét szerepét megidézi: a színészt és az íróét is, a maszkok

mellett a cylinderből előbújó groteszk figurával, utalva talán a szatirikus piszkálódásokra.



*Tóth Máthé Miklós  
Szilágyi Imre exlibrise  
(linómetszet, 776-os jegyzékszám)*

Az író a könyvei borítóján gyakran használt, ismert portrébeállításában jelenik meg. A tenyérszíni felületen is bravúrokra képes komponáló képesség itt szintén megnyilvánul: az oszlopfőből templomtoronyként kiugró tollhegy, a maszkok és a metszett feliratok, a drapériásan fésült haj, az író vállán az „ex-libris” utolsó betűjébe kapaszkodó maszka-macska fogja közre a kevés eszközzel megrajzolt, mégis az egész jellemet tükröző arcot.

S hadd tegyek végül említést Szilágyi Imre számomra készített két exlibriséről. Az elsőt 1999-ben kaptam tőle, s nem mondtam meg,

mit szeretnék látni rajta, hogy a lap egyúttal képes névjegyként is szolgálhasson. Imre az 1995-ben megjelent *Repülnél lenni* című kötetem verseit lapozgatta, s a rézkarcról emberi kötődéseim lírai motívumaim jellemzői köszöntek vissza. Lent az egész lapnak táncos ívet rajzoló református templom, a mélyre helyezett horizonton enyhén dombos falusi környezettel. Egy félig meztelen nő tekint e számára talán idegen tájra (múzsáim valóban nem nagyon tudták, mit jelent nekem a falusi környezet), s hogy ne szédüljön bele ebbe az utamra engedő, mégis megtartó múltba, nevem utolsó betűjébe kapaszkodik. A lenti (egyszerre klasszikus és játékos) nyugalommal szemben a hegyes tűvel szétkarcolt égen madarak viaskodnak, táncolva tépik egymást. Visszacsengtek a *Tetovált tánc* sorai:

„Ahogy egy madár gyökérik s lánghol / az égen eléve, / s véresre verve a szárnyát, / földbe ragadna, a fába, a törzsbe, / hogy álljon s szálljon, / kiszakítva a csendet, / az átkot, gyökerekben az álmat / a húsból, / testnélküli testből, / hogy vigye égre a féltést s félszt / karmahiányosan egymást tépő-vérző, egymás sebeit takaró-harapó, / fájdalomittas, részeg, / halva-haló s születő, / szűzkurva, haragvó, / és haragukban is egymást / sziklásan imádó szeretőktől.”

Ez a 772. volt a sorban, és igazi megtiszteltetés ért, amikor Szilágyi Imre az elmúlt év elején átadta nekem az **1000.** exlibrist – valóban „közös aláírásunkat”. Az ünnepi lapon találkoztak a Múzsák, lant és virág, meselány-arcú toll, s az elmaradhatatlan Szilágyi önjelkép, a bagoly, szívet őrizve szelíd karmai között...



## A SZECESSZIÓ VIDÉKE – A VIDÉK SZECESSZIÓJA

### A Megyei Múzeumok Szövetségének vándorkiállítása a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban (2007. január 22. – július 29.)

---

A 19 megyéből összegyűjtött műtárgyak válogatását az a jelképes cél is vezérelte, hogy azt az időszakot (a 19–20. század fordulóját, az új század első éveit) ragadja ki történelmünkéből, amikor a vidéki Magyarország múzeumainak többsége megalakult.

A szecesszió több volt stílusnál vagy irányzatnál. Nemcsak több művészeti ágban jelentkezett (főként az építészetben és a festészetben), hanem létrehozta a mai értelemben vett alkalmazott grafikát (plakátok, könyvtervek, illusztrációk, alkalmi lapok sorolhatók itt), valamint az esztétikumot funkcionálissá tevő (avagy a funkcióban az esztétikumot is fontosnak tartó) szemlélet nyomán beszélhetünk az iparművészet térhódításáról. Sőt, a mozgalom a kor életét másképpen is befolyásolta: életmódmintákat, kulturális viselkedésformákat kínált. Igazi, bár a legrövidebb ideig ható s a legutolsó korstílus volt a szecesszió. A kivonulás. Hiszen a számos elnevezés közül („art nouveau”, új művészet, „Jugendstil”, fiatal stílus, „liberty” vagy „virágos” stílus) nálunk (az Osztrák-Magyar Monarchiában – ezért bécsi stílusként is emlegethetjük) a kivonulás fogalmát szó szerinti

fordításban tükröző szecesszió vált használatossá. Kivonulás az akadémikus-eklektikus közegből, a lesilányított színvonalú tömegtermelésből, az egyedi alkotásokat létrehozó kézműipar dicsőítése a lélektelen sorozatgyártás helyett; protestálás az „elavult” formákkal szemben, elkülönülés a tartalmukat vesztő formaelőzményektől; ugyanakkor a gyökerek keresése az újban, a szimbolikus formák jelentésének modern tartalmú visszaadása, a divatáramlatok szeszélyeitől független dekoratív szépség forrásainak keresése úgy a keleti, mint a népművészeti motívumokban. Mindez nálunk azt is jelentette, hogy a népművészet (a tárgyalgó kultúra és a folklór) az úgynevezett „magas művészetben” is létjogosultságot nyert. A magyar szecesszió meghatározó vonalát ugyanis a népművészeti formakincs stilizált alkalmazása mentén is felfedezhetjük. Elsősorban a Gödöllői Művésztelepnek – élén Nagy Sándorral, Körösfői-Kriesch Aladárral – köszönhető, hogy a 20. század első világháborút megelőző éveiben építészetünket, képző- és iparművészetünket a népi kultúra öröksége gazdagította. A népművészet és iparművészet kapcsolata

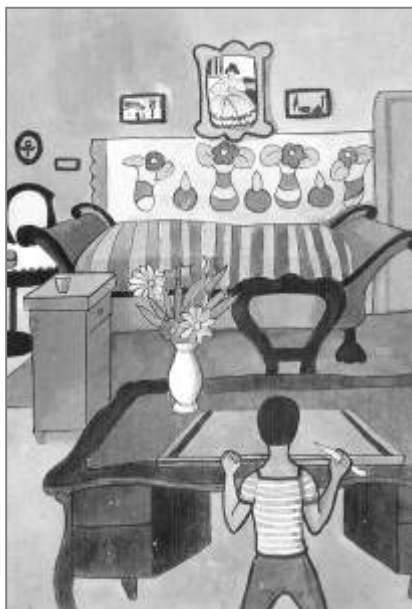
tában elsőrendűnek vélték a népművészeti technika megtartását, és a kézművesség beemelését az iparba. Habár a telep művészeti tevékenységében a formázott tárgyak használati értéke háttérbe szorult, társadalomformáló céljaiban mégis megjelent az a gondolat – utal rá *Egyedi vagy sorozat?* című tanulmányában Keményfi Róbert –, hogy az általuk készített műveket minél nagyobb számban juttassák el az otthonokba, a középületekbe és a hivatalokba.



*Magasított támlájú, festett vaságy oldallapjai – 20. sz. eleje*

A gödöllőiek esetében teoretikus megalapozottságú, tudatos programról volt szó – a preraffaelizmus dekoratív és stilizáltan allegorikus formateremtésével új művészet-eszményt kerestek, amely náluk a népművészeti formakincs megtalá-

lásában valósult meg –, így a művészetben és az életfelfogásban nagy szerepet kapott a népművelés és a gyermeknevelés.



*Lesznai Anna: Meseillusztráció (az alkotó saját, Mese a bútorokról és a kisfiúról című meséjéhez – 1918)*

A folklórból vett témáikat, a mesei, mondavilágbeli környezetet a kor paraszti környezetének ábrázolásával tették hitelesebbé, s számos munkájuk esztétikai értékük mellett a néprajzi gyűjtés szempontjából is jelentős volt. A kivonulás nálunk tehát a népművészet „grand art”-ba való bevonulását, az etnográfiai kötődésű ornamentika-kultusz egész életmódra ható szépségésményének tárgyasulását is jelentette.

A szecessziós vándorkiállítás debreceni állomásán (a helyi adottságok miatt nem ugyanaz az anyag látható mindegyik múzeumban) jól tükröződnek a korstílusként ható művészeti mozgalom sajátosságai (például Nagy Sándor festményeivel, pannótervével, Koszta József, Csók István, Rippl-Rónai munkáival, Lesznai Anna meseillusztrációival – kár, hogy nem látunk Körösfői-Kriesch-alkotásokat), a legnagyobb hangsúlyt az iparművészeti munkáknak adva, a tárgykultúrában belül elsősorban a lakókultúrára koncentrálván.



*Nagy Sándor: Íróasztal előtt ülő férfi (akvarell, 1905)*

Több enteriőrnél is megfigyelhető, hogy a bútorok és a berendezési tárgyak, a dekorációk is a szecessziós hangulatot és környezetet illusztrálják, a polgári enteriőrbe áttételes módon is belopva például a népművészetből vagy a folklórból kölcsönzött konkrét elemeket vagy stilizált motívumokat. S habár azt mondtuk, hogy a (bécsi) magyar szecesszió önálló fejlődési

utat járt be, megfigyelhetők a német és francia hatások is.

A kiállításához készült album bevezetőjének összegzését kölcsönözve: a bútorok, falikárpitok, üvegablakok, üvegből és kerámiából készült díszvázák, könyvkötések, kovacsolt vasdekorációk, tükör- és képkeretek, virág- és gyertyatartók, üvegablakok mind e szelethez tartoznak, s az általuk felvázolt képet csupán színesíti a néhány viseleti darab, vagy az olyan, unikális tárgyak, mint a szegedi lakatosmester által készített síremlékkereszt (lásd alább illusztrációnkat).





Faragó Géza: *Tungsram-plakát terve* (tempera, vászon – 1910 körül)

A kiállítás emblémájának választották a szervezők Faragó Géza 1910 körül készített Tungsram-plakát-tervét. Az alkotás funkciójától most eltekintve, ékes példája a kép a két világ, két szemlélet találkozásának is. A kép egész magasságát kitöltő karcsú, divatos kalapot viselő hölgy egész megjelenésében, eleganciájában a polgári világot idézi fel. A háttérben egy vízparti falu látható, melynek templomtornya (tükörképpel együtt) kiváló szerkezeti ellenpontot képez.

A falu és a város, a polgári és a paraszti világ – bizonyos távolságot őrizve – találkozik itt, a stílzálás szerkesztési hangsúlyaira pedig az úgynevezett S-vonalas ábrázolás utal. (Ez megfigyelhető a nő testtartásában, a horizontális felé fordítva,

a karok elrendezésében, de a nő mozdulatait követő macskánál is.) Ám a figura egész karakterében a leginkább a távol-keleti nyomatok művészi tanulságait az Art Nouveau világába applikáló – s magát a modern plakátművészetet is meghatározó – Toulouse-Lautrec alakjaival rokonítható, bár a választott „életanyag” eltérő; s még szembetűnőbb a hasonlóság *Nő boáival* vagy *Nő fehérben* című pasztellképein.

Végül ugyancsak a fenti szemlélet jegyében született munkák közé sorolom Sass (Brunner) Ferenc *Két nőalak a szobában* című, az 1910-es években készült olajfestményét (lásd alábbi reprodukciónkon).



A polgári enteriőrben megjelenő figurák szinte grafikai eszközökkel kiemelt vonalai uralják a kompozíciót, magas fokú dekoratív hatást érve el a tónusnélküliséggel, a stilizálás erejét emelve ki.

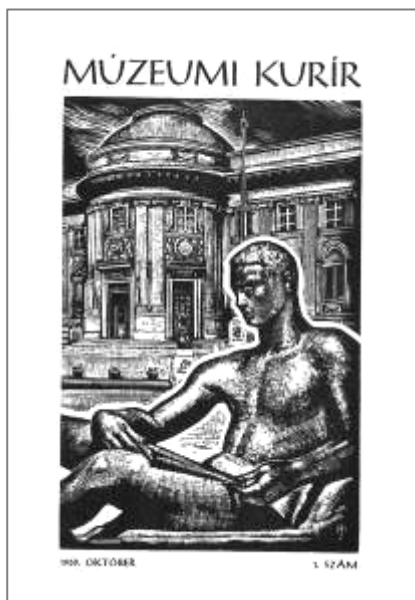
## A MÚZEUMI POLIHISZTOR

### 85 éves lett Dankó Imre címzetes egyetemi tanár

A bőség zavarával küzdött Kósa László akadémikus a január 22-én a Déri Múzeum dísztermében rendezett ünnepségen, amikor az éppen aznap 85 esztendős Dankó Imre munkásságát méltatta. Mint mondta, csupán dióhéjban is hosszú órákon keresztül lehetne beszélni szerteágazó tevékenységéről, néprajzkutatói, múzeológiai és múzeumigazgatói, egyetemi oktatói, kiadói, tudomány- és művelődésszervezői vagy nemzetközi kapcsolatokat teremtő munkásságáról, másfél ezernél is több címet soroló publikációs tevékenységéről, s nem feledkezve meg az Alföldi Nyomdával kialakított szoros kapcsolatában nyomdatörténeti kutatásairól sem. (Az ünnepségen vehette át Dankó Imre a nyomdától a Huszár Gál-díjat. S emeljük ki e rovat hasábjain azt is, hogy 1969 októberében ő indította útjára a *Múzeumi Kurír* című folyóiratot, ahogy az első szám beköszöntőjében nevezte, a múzeumbárátok „körlevelét”, amely azonban már akkor kinőtte az elnevezést, hiszen nemcsak ismeretterjesztő kiadvány, hanem elismert tudományos műhely is lett.)

Még Dankó Imre 60. születésnapjának tiszteletére egy közel ezer oldalas kötet jelent meg, amely az 1980-as évek néprajztudományának nagy eredménye. Miként azt a kiadványt szerkesztő Ujváry Zoltán professor emeritus a 80. születés-

napi köszöntőben írta: a szakma több mint 70 képviselője tisztelgett Dankó Imre munkássága előtt (az egykori múzeumigazgató, a néprajz tanszék oktatója egyébként a professzor előterjesztésére kapott címzetes egyetemi tanári címet).



*A *Múzeumi Kurír* 1. száma 1969 októberéből. A címlapon Menyhárt József fametszete látható – Menyhárt hosszú időn át a múzeum munkatársa volt. A metszet a Déri Múzeum homlokzatát ábrázolja. A szerkesztő hosszabb távon gondolta címképnek a munkát, ám az csak az első négy szám borítóján szerepelt*

S ez a fenti szám szinte csak töredéke Dankó Imre munkatársaiénak. (Ahogy Kósa László utalt a múzeumi körökben elterjedt humoros minősítésre, Magyarországon kétféle múzeum létezik: ahol már dolgozott Dankó Imre s ahol még nem.) Szintén a muzeológus tiszteletére jelent meg a Vallási Néprajz 10. kötete, a 80. születésnapra pedig az *Ethnica* folyóirat adott ki különszámot. A 85. születésnapról beszámolva, magam nem tudósportrét rajzolok, hanem a Múzeumi Kurír legrégebbi számaiból idézek meg néhány fontos vállalást.

Illő azonban röviden utalni egy-egy mozzanatra szerzeágazó tevékenységéből is. Idézve például Kósa Lászlót, aki azt sorolta, mit tanulhattak az őt körülvevők Dankó Imrétől. Mindenekelőtt a tanítás és nevelés magas fokú gyakorlatát. Karácsony Sándor körében jegyezte el magát a pedagógiával, 1945-ben a hajdúnánási református gimnáziumban kezdett tanítani. Megtanulhatták tőle, milyen a többoldalú kutató. Alapvetően történeti érdeklődéséből ágazott ki néptörténeti, településtörténeti, művelődéstörténeti, művészet- és irodalomtörténeti tájékozódása; munkásságában az egyháztörténet szerves része a vallási néprajz, a vallásos népélet vizsgálata, emellett a történészi alkattal szorosan összekapcsolódott a jelenkutató érdeklődés.

De jeles közművelődési életművet is teremtett, küldetésnek tekintette az iskolán kívüli műveltségterjesztést is. Még tanárként kezdte

szervezni – Szentendréről oda kerülve – a túrkevei Finta Múzeumot (a gyűjtésbe a diákokat is bevonta), úttörője volt a múzeumi nyilvánosság olyan intézményeinek, mint a múzeumi hét és a baráti kör. Az újonnan alakult sárospataki Rákóczi Múzeum igazgatója volt 1954–57 között, kapcsolata az intézménnyel távozása után sem szakadt meg. 1957-ben Bajára, a Tűr István Múzeumba került, ahol fő feladatának a várostörténeti anyag rendezését tekintette. Gyulán 1958–64 között dolgozott, azt a Lükő Gábot váltva fel az igazgatói székben, akinek köszönhette a múzeumüggyel való kapcsolatát.



*Dankó Imre gyűjtés közben*

Berendezte itt a képtárat, múzeumi kezelésbe vette a várat, meg-

rendezte az első Erkel-kiállítást, felkarolta egy cigánygyűjtemény létrehozását, de gyulai éveinek jelentős fejezete volt kiadványszervezői és szerkesztői munkássága, sorozatot indított az Erkel Ferenc Múzeum kiadványaiból, nemzetközi vándorgyűléseket szervezett. Majd Pécsre került, a Janus Pannonius Múzeum élére, az évenkénti jelentős kiállítások mellett évkönyveket szerkesztett, sorozatokat indított útjára. Aztán 1969 nyaratól nyugdíjba vonulásáig, 1983. január 1-jéig már nem hagyta el a Déri Múzeumot – s tegyük hozzá: ezután sem lett hűtlen az intézményhez.

Munkájának eredményeként jött létre 1974-ben a berettyóújfalvai Bihari Múzeum, ugyanebben az évben nyílt meg Balmazújvároson a Helytörténeti Múzeum, stabilizálta Püspökladányban a Karacs Ferenc Iskolamúzeum helyzetét (az első állandó kiállítás itt 1980-ban nyílt meg). De említhetjük a hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeum vagy a hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeum megerősítését, a Hortobágyi Pásztor múzeum új kiállítását vagy a vidéki emlékházak létrehozását (Veres Péterét Balmazújvárosban, Földi Jánosét Hajdúhadházon, Holló Lászlóét Debrecenben, Káplár Miklósét Hajdúböszörményben).

Sugallataira vagy direkt közreműködésének köszönhetően számos emléktáblát helyeztek el a megye különböző településein – felsorolni is hosszú lenne a neveket, csupán néhányat említek: emléktá-

blát kapott Móricz Pál, Szép Ernő, Görög Demeter, (költő) Nagy Imre vagy Izsó Miklós.

A múzeumügy fontos, civil megjelenési formájának tekintette nyugdíjba vonulását követően is a múzeumbarátok köreinek tevékenysége köré szerveződő kiadványokat, sőt, szerkesztői és írói aktivitása idősebb korában sem hagyott alább. *Itt és most* címmel 1997-ben indította el a biharkeresztesi múzeumbarátok kulturális, helytörténeti, honismereti tájékoztatóját, még ma is szerkeszti (és írja) a zsákai helytörténeti folyóiratot. De szemelgessünk most a *Múzeumi Kurír* első számaiból.



A *Múzeumi Kurír* 1973. novemberi száma, a borítón Holló László tusrajzával

A vállalkozás egyszerűnek tűnő formája mögött rejlő sokrétúséget Dankó Imre már más intézmények hasonló kiadványai szerkesztése közben is érzékelte, ezért fogalmazott úgy a *Beköszöntő*ben, hogy nagyon nehéz volna a „körlevél” profilját meghatározni. „Hírek, apró tájékoztató cikkek mellett rövidebb-hosszabb adatközléseket, dolgozatokat is közöl majd – írta. – Különös érdeklődéssel kívánja figyelemmel kísérni a honismereti mozgalmat, a különféle szakkörök munkáját, a szerteágazó gyűjtőmozgalmat. Összefoglalva: összetartó kapocs, tájékoztató szolgálat, a múzeumügy társadalmatisítását elősegítő eszköz kíván lenni.”

Az első számban olvasunk Kahler Frigyesnek egy módszertani felvetéséről a gyűjtő-numizmatikusok részére – hogyan nyílik széles körű lehetőség csekély többletmunkával a magángyűjteményekbe került szórványleletek feldolgozására. (S Kincses Gyulától néhány adalékot kapunk a debreceni numizmatikai élet múltjából.) Olvasunk a Zoltai-emlékünnepegről, a magyar óorkutatás lakosságtörténeti vizsgálatairól, a Hajdúsági Művésztelep aktuális idenyéről, a tiszacsegei honismereti munkáról, az urbanizáció gyermekek fejlődésére gyakorolt hatásairól, Gy. Szabó Béla Déri Múzeumban kiállított fametszeteiről.

A második szám gazdag hírblokkal indult, továbbra is hangsúlyosan jelentek meg a helytörténeti kutatások eredményei, majd a harmadik és negyedik számban fokozatosan szélesedett a tematikai kínálat. Tóth Endre Oláh Gábor tanulmányát

közölte (és kommentálta) Móricz Pálról, a Hajdúság írójáról; rettegő Istvánné a püspökladányi Karacs Ferenc Iskola múzeumot mutatta be; Soós Gyula Dosnyai Károly művészetéről értekezett; É. Kiss Sándor Kis Sámuelről, a „nyelvművelő asztalosmesterről” írt; megismerkedhettünk a restauráló-laboratórium munkájával; Németh Péter a szabolcsi földvár feltárásáról adott cikket; olvashattunk színháztörténeti ritkaságokról, a műemlékvédelem kérdéseiről, az ürmösbor készítéséről, az exlibris-gyűjtésről, a Polgáron megfigyelt haj- és fejviseletekről, a berettyóújfalui fejfákról, a Savaria-kutatás újabb eredményeiről... – csak a címek és témák felsorolása is hosszan tartana.

Nyilvánvaló, hogy egyre komolyodtak, tartalmukban és feldolgozásukban is mélyültek a közlemények, s megtartva az ismeretterjesztő jellegét, a harmadik-negyedik évtől tudományos folyóirattá nőtte ki magát a Múzeumi Kurír. S fontos publikációs közege volt Dankó Imre bolgár tanulmányainak is. Ez utóbbi azért érdemel különös figyelmet, mert bolgár kapcsolatai a debreceni időszakban teljesedtek ki. Felhasználva a Debrecen–Sumen testvérvárosi együttműködést is, számos közös rendezésű konferenciát, tudományos ülésszakot, kiállítást, évfordulós megemlékezést hozott tető alá. Nagy szerepet vállalt abban, hogy a még az Ecsedi István által megkezdett gyűjtéseket és kutatásokat tovább folytatva, az 1970–80-as években a Déri Múzeumot a magyarországi bulgarisztikai kutatások egyik központjává tegye.

## BEVEZETÉS A SÁRRÉTI EMBERHEZ

---

Tóth Gyula népi fafaragó mester *Sárréti ember* című szobrának avatásán Sár-tudvariban beszélhettem 2005 őszén. Dr. Szőke Kálmán, az elszármazottak baráti körének egyik animátora kért meg erre, s a szoborral, illetve a közö-séggel való találkozás élményéből ké-sőbb egy vers született, amelyet Kál-mánnak ajánlottam. Alább ezt közlöm, előtte azonban néhány észrevételt írok ide a köztéri alkotásról, s annak apro-póján idézem a kérdést: Mi lehet az oka annak, hogy Bihar feltűnően nagyszá-mú népi alkotót bocsátott útjára?

Tóth Gyula egyszerűségében zárt, le-tisztult kompozíciója nemcsak egy emblémaszerű figurát állít élénk, ha-nem felidézi a névtelen Sárréti ember sorsát és egész környezetét, saját világát és életét. Magára volt hagyva ez az ember – semmit nem várhatott kívül-ről, mindent magának kellett előterem-tenie. Az alkotó – lehet, nem szándéko-san – a tömör ábrázolás középpontjába éppen az emberi sorsot, a nehéz körül-mények közötti kitartást, a megmara-dást segítő paraszti erkölcsöt helyezte.

A népi szobrászat ugyanúgy rokonsá-got tart a paraszti naiv festéssel, mint a parasztköltők tevékenységével, ami-ből sokat merített például a népi írói mozzalomból, vagy a falukutató irodalom szintén egyfajta forrásként használta. A *pór testamentuma* címmel 2004 tava-szán jelent meg Bakó Endre irodalom-történetész tollából a szintén sárrétudvari „Költő” Nagy Imre pályaképe. Ebben olvassuk, hogy a „mezítlábas” népi köl-tők és írók többsége is Biharból és Bé-késből szármalt fel. Jelentős hozo-mánnyal rendelkezik ezen a vidéken a figurális ábrázolás vagy a képi megjele-nítés is, ám korántsem beszélhetünk elszigetelt jelenségről.

Bakó Endre szerint a bihari népi al-kotók nagy számának okai között kell sorolni a rossz életminőséget, az el-nyomorodást és az ebből fakadó elége-detlenséget. A magyarázat másik része a falusi oktatásban keresendő, annak kifejezetten hazafias szellemiségében. Ezen kívül olyan lapokat olvastak, ame-lyek népszerűsítették az irodalmat, a művészeteket, és már korábban is gyakorlat volt, hogy számos „népbarát ér-telmiségi” támogatta az itt élő paraszt-emberek művelődését és alkotásait.

S habár folyton a fennmaradásért, a megélhetésért kellett küzdeni, az embe-rek arra törekedtek, hogy olyan tár-gyakkal vegyék körbe magukat, úgy ala-kítsák saját környezetüket, hogy az ne csak a hasznosságot szolgálja, hanem szép is legyen, örömeik teljék benne.

Eszembe jutott Móricz Zsigmond, akinek sárréti riportjai a legszebb no-vellákkal vetekszenek. „Ahogyan Mó-ricz ezt az elsüllyedt világot varázslatos erővel felidézi és megírja: remeklés” – vélekedett róla egyik portréjában Illés Endre. Az írónak kipróbált módszerei voltak arra, hogyan kell Magyarorszá-gon utazni: „Ha az ember egy városba az első kapun érkezik, és négylovas hintón hajt be, ott a szegénység, az igazi bajok soha szeme elé nem kerül-nek. A hátsó kapun kell érkezni, isme-retlenül, fel nem tűnően és szegényen, ha a szegények bizalmát és rokonszen-vét meg akarjuk találni és nyerni.”

Ilyen „hátsó kapu” Magyarországnak azok a települések, amelyek közé Sár-rétudvari is tartozik. Itt az ember szeme elé kerülnek az igazi bajok is, itt lehet megtalálni a szegények bizalmát és rokonszenvét. Innen érkezve lehet hi-teles mindaz, amit az emberről és a munkáról, a szenvedésről és a kitartás-

ról, a paraszti büszkeségről és a mérhetetlen alázatról gondolunk.

S ha valaki meg akarja ismerni az országot, járnia kell Sárrétudvariban is.

Meg kell állnia a Sárréti ember szobra előtt. Szembe kell nézni vele, sorsával és életével, hogy valóban önmagába is tekinthessen.

## A SÁRRÉTI EMBER

*(Az 50 éves Dr. Szőke Kálmánnak,  
a Sárréti ember szobra mellé)*

---

Udvari régi templomában  
hont foglaltak a csöndes remények.  
Talpon maradni az időben –  
ez volt az egykori, szép szegények  
s új honfoglalók göcsörtös álma:  
hogy leljünk egy tenyérnyi hazára.

Nemcsak túlélni, hanem élni,  
dolgozni a hűvös pirkadatban.  
Megcsodálni a naplementét,  
rabszolgán és mégis szabadabban,  
mint szerelmeinket égi fények  
kísérik, s mint lápi ős-lidércek.

Feleselni a szikra múltnak,  
s büszkének maradni, pöngé-pórén,  
míg a sarakkal kevert vércsepp  
izzad a sárréti ember bőrén.  
Magára hagyva a végtelenben,  
fájdalmat senki nem tudna szebben.

A hű parasztnak minden erkölcs:  
ébredés, ima, ölelés, pofon.  
Pusztát is túlnó a hanga hit,  
átér a könnyeken s a bánaton,  
felemel egy elsüllyedt világot,  
hátsó kapun lesve meg az álmot.

S e kapuknál ünnep ébred majd,  
bár hintókon nem érkezik senki.  
Búcsúzik mind a négy lovától,  
gyalog indul vissza, megkeresni  
bizalmát, hitét, régi álmait.  
Míntha Udvari temploma állna itt...

Úgy tekint szobor-önmagára,  
mint fájó és nyakas, hű reményre;  
érzi, a dermedt pirkadatban  
lett a mesék legkisebb legénye.  
S maga is szép szegénynek szegődik,  
míg a szél a múlttal kergetőzik.

---

## HÍREK

---

### Tárlatvezetések

Az elmúlt évek nagyobb képzőművészeti eseményekhez kapcsolódó programszervezés gyakorlatához hasonlóan a Déri Múzeum Baráti Köre rendhagyó tárlatvezetést szervezett, illetve szervez tagjai számára *A szecesszió vidéke – a vidék szecessziója* című időszaki kiállításához kapcsolódva a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban.

Február 21-én Szabó Antónia képzőművész mutatta be a kiállítás anyagát az érdeklődőknek; március 22-én jómagam tartok előadást – elsősorban az európai szecessziós áramlatokhoz való kapcsolódás és a magyar népművészeti örökség alkalmazásának viszonyára, az iparművészet megújítására helyezve a hangsúlyt.

A felújított Medgyessy Ferenc állandó kiállításán Kövér József szobrászművész kalauzolja a látogatókat március 29-én – a tárlatvezetés címe és mottója Medgyessy egyik mondata: „Nekem csak a szobraim voltak fontosak”.



*Medgyessy Ferenc: Táncosnő  
(bronz, 1934)*

## Kirándulás Pozsonyba

A Déri Múzeum Baráti Köre március 23–25. között Pozsonyba szervez kirándulást tagjai számára, a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumába, ahol december elejétől látható a korábban Kassán bemutatott II. Rákóczi Ferenc-emlékanyag. (A bemutató alapját képező Thaly Kálmán-hagyatékot a Déri Múzeum gondozza.)

## Szimpozium és kiállítás Holló László születésének 120. évfordulóján

A Szinyei-, Munkácsy- és Kossuth-díjas festőművész, Kiváló és Érdemes Művész Holló László születésének 120. évfordulójáról az országos –kiskunfélegyházi (Kiskun Múzeum), putnoki (Holló László Galéria), hajdúhadházi (Dr. Földi János Művelődési Ház, Könyvtár és Galéria), tiszadadai (Holló László Általános Iskola) – rendezvények sorában, a Holló László Emlékmúzeumnál tartott koszorúzást követően szimpóziummal és kiállítással emlékeznek meg március 6-án Debrecenben, a Belvárosi Galériában és a Déri Múzeum dísztermében.

A belvárosi kiállítás anyagát a Déri Múzeum gyűjteményéből állítják össze, kiegészítve azt több, a Holló aktgrafikáit bemutató ünnepi albumban szereplő munkával. (Az emléktárlathoz más program is kapcsolódik: március 26-án könyvbemutató keretében ismerkedhetnek meg az érdeklődők a 120. évfordulóra megjelent, az Ethnica Kiadó által gondozott albumokkal – *Holló László százhusz festménye*; Sz. Kürti Katalin: *Holló László krematóriumi freskói és festett üvegablakai*; Végyári Lajos: *Holló László*; Vitéz Ferenc: *Holló László 120 aktgrafikája*.)

Az előadásokban szó lesz Holló László művészetének országos megítéléséről, különös tekintettel a művészi hagyaték utóéletére (P. Szabó Ernő), Holló bibliai és mitologikus képeiről (Sz. Kürti Katalin), a művész naplójának tanulságairól (Bényei József), jómagam pedig Holló László aktjainak világról beszéllek, kiemelve azok közül az egész életében igen nagy számban készített aktgrafikákat.



*Holló László: Napernyős nő  
(olaj, 1921)*

## Sikeres volt a Természetbarát Hét

Nagy számú résztvevővel, élénk érdeklődés mellett rendezte meg a Déri Múzeum Baráti Köre február 4–11. között a vetélkedőkkel, szabad programokkal, valamint ismeretterjesztő előadásokkal színesített Természetbarát Hetet. Az érdeklődők – más témák

mellett – előadást hallgattak meg *A természettudomány hagyományai a Déri Múzeumban, Évszakok a Hortobágyon, Kárpátalja. Történelem és természet, Vándorlás a Fogaras gerincén* címmel.

### Új elnököt választott a közgyűlés

A Déri Múzeum Baráti Köre január 29-én megtartott évadnyitó közgyűlésén a leköszönő dr. Bartha Elek egyetemi tanár, a Debreceni Egyetem néprajz tan-székének vezetője helyett új elnököt

választott **dr. Lovas Márton**, a Déri Múzeum nyugalmazott igazgató-helyet-tese személyében.

### A honismereti pályázat díjazottjai

Lezárult a Déri Múzeum Baráti Köre által meghirdetett önkéntes néprajzi és helytörténeti pályázat – az eredményt a baráti kör január végi közgyűlésén hirdették ki. A pályázaton díjat kapott Kálmánchey Albert, Záborszky László, Varga Emese és dr. Tárkányi Ferencné.

## MUNKÁCSY-DÍJASOK A HOLLÓ LÁSZLÓ GALÉRIÁBAN

„Jöjjenek később?” – kérdezem Péter Gábort, a Hatvan utcai Holló László Galéria és Péter Képkerekezés tulajdonosát, amikor benyitok a képkeretet választó vagy a már „felöltöztetett” műalkotásra váró ügyfelekkel szinte zsúfolt térbe. „Később is ilyen forgalom van” – mondja, míg felesége s az alkalmazottak mellett ő is segít a kiszolgálásban. Aztán néhány perc múlva le tudunk ülni egy kávé mellé az irodában. Kérdőn nézek rá.

A nagy forgalomnak a kínálat és a garancia rendszer is az oka. A városban itt a legnagyobb a választék, több mint 3 000 féle keretük van. Más városokból és megyékből is ide jönnek, még nem is igen akadt olyan vevő, aki ne talált volna számára megfelelő keretet. S átvállalják a választás felelősségét is. Ha valakinek mégsem tetszik a keret, amit

kiválasztott, nem kell kifizetnie, kereshet egy másikat.



*Hegedüs Endre: Meregnő (olaj)*

Hasonló garanciát adnak képvásárlás esetén is. Örök garanciát. Az eladást egyrészt a Képzőművészeti Lektorátus zsűrizéséhez kötik, illetve ha valaki néhány év múlva úgy gon-

olja, hogy le akarja cserélni az itt vásárolt festményt, az eredeti értékén becserélheti egy másik alkotásra. A kép útja nyomon követhető – minden kép eladását nyilvántartják.

Péter Gábor május 11-én a Munkácsy-díjasok csoportkiállítására készül. S ez lesz a mérce. Mint például az ugyancsak Munkácsy díjas Hegedüs Endre festőművész április 6-án nyíló tárlatánál.



*Hegedüs Endre: Múza költővel (olaj)*

Lapozgatom az 1939-ben született alkotó katalógusát. Hegedüs Endre formanyelve igazán az utóbbi másfél évtizedben tisztult személyessé. Általában egyszerű témákon keresztül fogalmazza meg szuggesztív festői mondanivalóját. Az ábrázolás vonzza, az absztrakciót csupán alkotói eszközként használja, az egyszerűsítéshez, a summázáshoz szükséges túlzásnak tekinti. A külső megfigyelés a belső tartalmak kifejezésének sajátos kereteként. Két értékrend

összeütközéséből születik meg aztán a Feledy Balázs által megfogalmazott „szociológiai hitelességű” ironia. Nem zárja ez ki az itt-ott felcsillanó romantikus egzotikumot vagy az allegorikus csendéletek festését sem, szimbolikus középpontban a hallal. A személyes élmény ugyanúgy tetten érhető itt, mint a bibliai parafrázis vagy az a szándék, hogy bemutassa: hogyan utalhat a hal különböző minősége az emberi létállapotokra.

Az április 6-i kiállításon megismerhetjük ezt a látszólagos egyszerűségében is komplex világot. Búcsúzóul egy névsort kértem Péter Gábortól a májusi csoporttárlatra meghívott Munkácsy-díjasokról. S kaptam is a neveket: Almássy Aladár, Bikóczi Daniella, Bráda Tibor, Deák Ilona, Dienes Gábor, Földi Péter, Galambos Tamás, Hegedüs Endre, Jónák Tamás, Katona Zsuzsa, Lengyel Károly, Lóránt János Demeter, Sváby Lajos, Szkok Imre, Tenk László, Ujházy Péter, Varga Patrícia Minerva és Wilhelm Károly.



*Tenk László: Kő. Hid. Reggel*

## A KATONAI KÜLDETÉSTŐL A MŰVÉSZETI MISSZIÓIG

### Beszélgetés Papp Gyula ezredessel

Papp Gyula ezredest igazán az a 12 év tette ismertté Debrecenben, amelyet a lövészdandár parancsnok-helyetteseként töltött itt. Katonaként is megállta a helyét, tanúskodik erről mintegy 100 elismerés, de ezekből két személyes jellegűt emel ki: 2000-ben Koszovóban, az emlékezetes meghurcoltatás előtt néhány nappal, az akkori KFOR-parancsnok azt írta jellemzésében, hogy katonai és emberi kvalitásai alkalmassá teszik magasabb parancsnoki szintek ellátására is, és örömeire szolgál, ha bármilyen beosztásban együtt dolgozhatna vele. A másik elismerést egy éve kapta, amikor megérkezett Irakból. Ottani parancsnoka – a jelenlegi iraki honvédelmi miniszter – szerint honvédségének és országának legjobb képviselője volt. Papp Gyulát azonban nem hivatása tette ismertté, hanem mindaz, amit katonai érdemein túl tett a közért, az emberekért.

– *A rendezvények sorából kiemelkednek a Simonyi Napok, melynek egyik szervezője. A katonai és a civil szemlélet itt találkozik.*

– Simonyi Óbester 1818-ban került Debrecenbe. A vitézség és a huszárerények megtestesítője volt, aki debreceni szolgálata alatt hihetetlenül sokat tett városunkért. Simonyi ezredes és huszársjai beköltözésével egyszerre megváltozott Debrecen külső képe. A pompás lova-

kon gyakran felvonuló huszárok színessé varázsolták az akkor még puritán várost. Az ezredes személye egyszerre köthető a hadtörténelemhez és városunk szellemi-kulturális hagyományaihoz is. Árvaházat létesített, de nevéhez fűződik a Simonyi út, a fürdő, a vigadó kialakítása s a nagyerdő szórakozó övezetté tétele. Ma már a fát ültető Simonyi a múlté, alakját átformálta sok legendás elem, példája azonban jelképpé nőtt: Mindig a jövőt kell látnunk, mint a faültetésben. A huszár-ezredes tette kész alakja példa lehet a mai debreceni fiataloknak is. Katonaként és debreceni polgárként ezért érzem kötelességemnek emlékei ápolását. A Simonyi Napok tehát ezt a nemes célt szolgálják, idén már a kilencedik alkalommal. Kötelességem megjegyezni, hogy a programsorozat kitalálója, lelke és motorja Emódi Dániel, akit nagyon tisztelek lelkesedéséért, elszántságáért. Idén még közösen szervezzük a Simonyi Napokat, de a következőt, a tizediket Dani bácsi terve szerint már egyedül szervezem. Minél több fiatal szeretnének bevonnai a programokba, hogy ismerjék meg hagyományainkat, őrizzék azokat, hiszen az ősök tisztelete, a múlt emlékeinek ápolása az egyik legfontosabb feladat.

– *A Simonyi Napok előtt állunk, ám a kizárólag Papp Gyula nevéhez fűződő, a hajléktalanok megsegítésére szolgáló aukción túl vagyunk.*

– Mindig döbbszem nézem, ha az emberek, s főleg családok, megalázó körülmények között élnek, és az utcán kéregetnek. Nem nézhetjük tétlenül, valamit tennünk kell. Tudom, kezdeményezésünk egy csepp volt a tengerben, de legalább felhívtuk a figyelmet a problémára, s bebizonyítottuk, hogy akarással, összefogással tehetünk valamit. Tavaly decemberben a negyedik jótékonyági árverést rendeztük. Ez év nyarán már sikerül olyan lakást vagy kertéségi házat vásárolni, amelyben az arra kijelölt család emberibb körülmények között élhet. Elköteleztünk, segítőkész csapat alakult ki a REFOMIX Kht. jóvoltából, s folytatni szeretnénk a munkát. Ebben az évben az IMMÁNU-EL otthon beteg gyermekeit szeretnénk támogatni.



*A jótékonyági aukció „emlémaképe”  
László Ákos grafikusművész alkotása*

– *Katonaember létére a képzőművészet iránt fokozottan érdeklődik. Ennek mi a magyarázata?*

– Nem mondanám, hogy idegen lenne egy katonától ez a fajta vonzalom a művészek iránt. A katonát a „civiltől” csak az egyenruhája különbözteti meg, nyilván ugyanolyan képességekkel, tehetséggel, esztétikai érzékkel van megáldva, mint bárki más. Legfeljebb kevesebb alkalmunk van gyakorolni, megmutatni. Mindig arra hivatkozom, hogy emlékezzünk a testőrökre. Ők nemcsak katonák voltak, hanem egy különleges missziót is teljesítettek. Külföldön, a nyugati országokban járva magukba szívták a tudást, a kultúrát, és az így megismert értékek legaktívabb hazaszállítói és adaptálói voltak. Ilyen értelemben vannak elődök a hadseregben is. Ma azonban sajnós, kevés lehetőségük van a tehetséges katonáknak megmutatni a képességeiket. Ezért gondoltam, hogy a kultúrát, a közművelődést is illendő lenne jobban szolgálnia a honvédségnek. A '90-es évek elején létrehoztuk a Bocskai Galériát a laktanyában. Ez volt az első ilyen kezdeményezés az akkori honvédségnél. Kettős funkciója volt a galériának. Egyrészt lehetőséget adtunk a tehetséges katonák bemutatkozására. Példaként említhetem Oravecz András, Baumgartner Józsefet és Maruzsi Csabát, aki amellet, hogy alezredes, fafaragó népi iparművész is. Ők már elindultak a művészet ösvényén, és nagy öröm, hogy galériánk segített ebben. Ezzel együtt fontosnak tartottam, hogy megnyissuk a laktanya kapuját a város

előtt. Azt szeretnénk volna elérni, hogy élő kapcsolat alakuljon ki a civil társadalom és a szolgálatot teljesítők között. Mi kezdeményeztük a „nyitott napokat”, koncerteket, sporteseményeket szerveztünk, melyek célja a lövészdandár „békés arcának” bemutatása volt. Azt gondolom, ezek a programok jelentősen erősítették a honvédség és a polgárok közötti kapcsolatot, s erősítették a honvédség társadalmi támogatottságát. Abban az időben ez igen fontos volt, hiszen nem fogadták kitörő lelkesedéssel az 1991-ben megérkező alakulatot. Ez valahol érthető volt, hiszen a korábbi kiképzőközpont helyét egy „harcoló dandár” vette át sajátos, zajos jellemzőivel. Tehát fontos volt számunkra, hogy tudják a városban élők is, mire vagyunk képesek szolgálaton kívül, elfogadjanak, de főleg befogadjanak bennünket.

– *Tudvalevő, hogy Ön nem csak szereti a szépet, hanem gyűjti is a művészeti alkotásokat. Miért?*

– Nincs különösebb családi indítástom. Nagy hatása volt viszont az életemre, hogy szülővárosomban, Kisújszálláson, velünk szemben élt Papi Lajos szobrászművész. Gyermekként sokat tartózkodtam a műtermében, lehet, hogy ott szívtam magamba a művészet szeretetét s tisztületét. Diákkorom óta gyűjtök régi tárgyakat, s hiszek abban, hogy lelkük van. Arról nem beszélve, hogy a régi tárgyakon meglátszik, mennyi munkát fektettek a megalkotásukba. Ezek a bensőségességet tükröző régi eszközök számomra mindig az embereket jelentik. Az első festményt fiatal házasként az

első fizetésünkéből vásároltuk, részletre. Azóta erről a „szenvedélyünk-ről” nem tudunk lemondani.

– *Miket, kiket gyűjt legszívesebben?*

– A '70-es években kezdtem el a gyűjtést. Eleinte „mindenevő” voltam, ami megtetszett, azt igyekeztem megszerezni. Nemcsak az vezérelt, hogy közel álljon hozzám az adott kép, szerettem, ha az alkotója is rokonszenves. A kortárs művészekkel való találkozás is fontos dolog életemben, jólesik beszélgetni velük, hiszen az ő világuk más, mint ami naponta körülveszi az embert. Ma már próbálok specializálódni, sokat cserélek, aukciókra járok. Közel állnak hozzám a szentendreiek, szeretem Barcsayt, Czóbelt, Ilosvai Varga Istvántól kisebb gyűjteményem van. Kedvelem Szász Endre munkáit, vagy lévén kúszászállási, az alföldi festőket, akik közül kiemelem Bozsó Jánost. Tőle szintén több festményt őrzök. A kedvenceim közé tartoznak Sváby Lajos sok esetben abszurd, groteszk művei. Macskássy Izolda selyem-kollázsai már több mint másfél évtized óta lenyűgöznek, szeretem Csernus Tibor ragyogó formáit, színeit és gondolatait. Gyűjtöm Schéner Mihály alkotásait, de kiemelkedik a sorból Deim Pál, akit talán a barátomnak is tekinthetek.

– *A debreceni képzőművészekkel milyen a kapcsolata?*

– Sokakkal ápolok igen jó kapcsolatot, s nemcsak gyűjtőként, hanem barátként is. Ilyen például Tamus István, aki annak idején a galéria létrehozásában is sokat segített. Jó barátom László Ákos, nagy tehetségnek tartom, s nemcsak rajztudá-

sáért, hanem irodalmi műveltsége miatt is. Szilágyi Imre grafikusművésznek szinte minden lapja élményt ad. Ki kell emelnem Bényi Árpádot, akivel nagyon jó viszonyban voltam, tiszteltem világlátásáért, őszinteségéért is. Hatalmas veszteség a halála. De említhetném Burai Istvánt, Hornyik Zoltánt, Komiszár Jánost, az üstökösként feltűnő Potyók Tamást. Hála Istennek, a régió és ez a város bővelkedik tehetséges képzőművészekben, így nem nehéz itt gyűjtőnek lenni.



*Zoli portréja (részlet)  
Bényi Árpád olajfestménye*

Papp Gyula egy tervezettel érkezett a beszélgetésre. Azt mondta: talán új élet kezdődik számára, hiszen a

haderő-átalakítás miatt nyugdíjba kényszerül az év közepén. Magánvéleménye szerint nagy luxus, sőt szegény, ám nem az ő szegénye, hogy a mai hadseregnek nincs szüksége egy ilyen csapat- és miszsiós tapasztalattal rendelkező emberre. Igyekszik azonban pozitívan gondolkodni. Végre többet tud a családdal foglalkozni. Nemrég számolta össze: több mint 10 évet élt tőlük távol. „Nagyon megérdemlik a törődést, hiszen eddigi életem során sok erőt és energiát kaptam tőlük, belőlük.” S megvalósíthatja azokat az elképzeléseit, melyekre eddig nem volt ideje. Ezek közül talán a legfontosabb egy kortárs képzőművészeti galéria kialakítása. Jelen pillanatban még álom, de sokan támogatnák az elképzelést.

### A CIVIS GALÉRIA

a kortárs magyar képzőművészet reprezentatív debreceni bemutatóhelye lehet. A „vidéket” kapcsolná be a pezsgő fővárosi kortárs képzőművészeti életbe, ezáltal a főváros-centrikus művészeti működést lenne hivatott oldani.

Kéthavonta szerveznek majd kiállításokat, s alkotótáborokkal támogatnák a szakmai munkát. Papp Gyula itt is fontosnak tartja, hogy a művésztelepeken folyó alkotómunka ne csak a záró kiállítással legyen nyilvános, hanem úgynevezett „nyitott napok” révén is. Új kezdeményezés lenne a gyermek alkotótáborok létrehozása, fiatal, tehetséges művészejelöltek felkutatása, a pályára irányítás segítése, kézműves foglalkozások szervezése, gyermek festő-rajz tanoda létrehozása.

S az ezredes nem véletlenül mecénás-, illetve pro urbe-díjas – mecénás-kör megalakításán fáradozik, hogy élő kapcsolat jöjjön létre a kortárs képzőművészet és a gazdasági, üzleti élet szereplői között. Párbeszédet, találkozót szeretne kezdeményezni az alkotók, gyűjtők és mecénások részvételével.

A nagyközönség igényeit elégítenék ki a tárlatokhoz kapcsolódó képzőművészeti, társművészeti előadások, művészettörténeti konzultációk, az interaktív ismeretterjesztő programok. A galéria komplex „művészeti intézmény” lenne, ahol megjelennek a társművészetek is irodalmi délutánok, felolvasóestek, zenei programok formájában. Az eddigi kapcsolatok lehetővé teszik, hogy a hajdú-bihari alkotók jelentős budapesti galériákban állíthatnak ki. Ha sikerülne egy alapítványt

létrehozni, kiemelt támogatásban (ösztöndíjban) részesítenék a tehetséges művészeket, külföldi tanulmányutakat finanszíroznának.

A Galéria létrejötte utáni munkát támogatja, a kortárs művészekkel való kapcsolatteremtést segíti Dr. Antal Péter, Deim Pál, Hupuczi László, Nagyházy Csaba s várhatóan Pákh Imre is.

– Szeretnék továbbá a Debreceni Honvéd SE munkájában is több szerepet vállalni – folytatja Papp Gyula –, hiszen a gyakori távollétem miatt nehezen tudtam ellátni elnöki funkciómat. Ez az egyesület is jóval több odafigyelést igényel, hiszen az '50-es években alakult, s eredményesen működő Honvéd SE utódja vagyunk! Már most számos kiemelkedő rendezvény fűződik a lövészek, az atléták, a focisták névéhez, hogy mást ne említsek: a

nyári gyermek labdarúgó torna. Ez a Hegedűs Gábor barátommal közösen felkarolt rendezvény Európában szinte egyedülálló módon 6–8 ország több ezer labdarúgó palántáját vonultatja fel. Azt gondolom, s a fentiek is azt igazolják, hogy van tennivaló bőven, csak egészség legyen hozzá.



*Burai István  
olajfestménye (részlet)*

## ROZSDAMENTESÍTETT „VIRÁGDARÁLÓK”

### Szalai Csaba verseinek újraolvasásakor

---

Szégyellem magam, s ezt nem szégyellem bevallani. Egy adósságomról van szó, súlyát csak most érzem, hogy pótolom.

Szalai Csaba költő, újságíró, oknyomozó riporter-szerkesztő (barátom s a Hajdú-bihari Naplónál egykori munkatársam) már másfél éve nincsen közöttünk. Amikor meghalt, az élete utolsó éveiben általa szerkesztett Cívis Krónikába készülve nekrológot írni róla, újra fellapoztam a *Simogatni vadcsalánnal* szociográfiai riportjai mellett a verseit is. (A *Quart Quint* antológia munkáiból válogatott fejezetét és a Tevan Kiadó által gondozott *Virágdaráló* című kötetét.) A veszteségélmény miatt még jobban szíven ütöttek a már korábbról ismert költemények tiszta magyaros verselést őrző poétikai bravúrosságába oltott, megemelt, a mindenféle igazságtalanság, de a leginkább a szegény magyar embert alázó zsarnokság és önző hatalomvágy elleni prófétai tiltakozás hangjai. Kint is hagytam a polcra a verseket, hogy gyakrabban előveszem majd.

Aztán néhány hete egy tisztelő barátja mintegy figyelmeztetve kérdezte: Ugye nem feledkezünk el Szalai Csabáról? Megérdemelné a figyelmünket halála után is. Megnyugtattam, dehogy felejtjük. S rohantam haza, a polcra kint hagyott versekhez, és szégyellem magam, mert a könyvekre azóta újabb könyvek, ol-

vasásra váró folyóiratok, tanulmányok, barátoktól, ismerősöktől vagy csupán a véleményemre kíváncsi szerzőktől dedikált művek rakódtak. (Felfrissült egyúttal azoknak a neveknek a sora is, akiknek irodalmi munkájáról szeretnék megemlékezni e folyóirat hasábjain.)

Csalánsimogatás volt, amikor írt. A riportkötet ajánlásában például így fogalmazott: „Amikor így együtt láttam olykor pokolra küldött, olykor irodalmi fennsíkron járó, olykor szurkáló, a cselédházak eresze alá beálló riportjaimat, engem is megsúrolt, megérintett a nyers természetesség. Ám ne feledjük! A csalánsimogatás gyógyító erejű is lehet.”

S ez a gyógyító erő talán nem is a riportokban, nem is a trianoni békediktátum eredeti, teljes, magyar és francia nyelvű szövegének reprint kiadása gondozásában, az *Elhurcoltak, szóljatok!* című, a hortobágyi kitelepítések történetét feldolgozó kötetben vagy a debreceni szőnyegbombázásokról szóló emlékezések gyűjteményében nyilvánult meg a legjobban, hanem a versekben. A legtöbb erőt mindig a költészet adta neki, a legszemélyesebb szembenézés állapota. Versköteteiben, antológiákban, lapokban és folyóiratokban megjelent költeményeiben nem szűnt az Ady-féle magyar ugart ostorozni. Lírája túllépett a saját fájdalmakon s örömkön, a kitaszítottakkal és megalá-

zottakkal vállalt sorsközösséget. A legszemélyesebb szembenézés tehát nemcsak a lírai és az alanyi költő helyzetének meghatározója volt, hanem a költészet természetes – és sokszor megrendítő – tisztaságában gyilkos őszinteséggé csupaszodott előtte a közösség arca is, ráncaiban annak múltjával, a jelen hibáival, a jövő fenyegetettségével. De a reménnyel is a humánus erejében, a Veres Péter és a népi írók örökségét tovább csörgedeztető vérben.



Burai István tusrajz illusztrációja Szalai Csaba verseihez

Ezt a gondolatot támaszthatja alá a *Virágdaráló* kiadói ajánlása: „A nyelvi lelemények és a lélek mélységeiből felszínre szórt megsejtések tűzijátékszerűen szípekázák Szalai lírájának sajátosságát. Ez a 'képablakos', többszörösen nyitható költészet a jelen világ durvaságain át

egy végtelenül távol lévő tartományba engedi bepillantani az embert. A hónapok, évek időtlen keretet kapnak. Az életanyag, mint rideg héj lehántva, s mögötte kristályként tűnik fel egy újabb valóság. A vérbő, népi ihletésű *Virágdaráló* örökre áradó tisztasága megtisztít, magaságba emel.”

Kiírhatta magából a népfájdalmakat – nem tudott megnyugodni: „*Leomlik rám, szedelőzködik, / oson / az öklöző paraszti lét: / sorom.*” S az volt sora még az emeleti városalakásban is, ahol legalább az erkélyládába lopott vissza magának egy maréknyit a mezők földjéből. S ahogy olvassuk a verseket, szinte mindenütt feltűnik a hasonlatok, metaforák, a komplex költői képek forrása: a csontos parasztkéz művelte föld s minden, ami a földben terem. Így határozza meg önmagát, kötődéseit, értékválasztását, aggodásait s hitét. Ide írom az *Idő előtt* című vers kilenc sorát:

*„A rekkent búzaszem vagyok,  
Dühében termő pusztulás  
Lehullajt engem, elhagy ott,  
Hová egy dögbogár elás.*

*De én a mag szeretnék lenni,  
Kenyérré osztott szőke áldás,  
Ha már a kör lehet nagyobb –  
Idő előtt a nyárfadárdás  
Mező szívébe pattogok.”*

A „Párizs az én Bakonyom” vallo-  
más-örökségéből „*Sivatagom. Hor-  
tobágy*” lett egy bravúros szonett-  
ben, egy másiktól pedig a belátás

szól, hogy bár „*az eltűnések vágya néha rám tör*”, a Kárpát nem enged, a sors meghatározott, a született vállalás kikerülhetetlen: „*Átölelném s minden görce itt fog*”.

Említettem a nyelvi bravúrokat, melyek nagyban hozzájárulnak a képi intenzitás fokozásához, a szövegesített, átpoétizált élményforrás pedig a kifejezés expresszív egyediségéhez járult hozzá, beleértve a korábbiakból fakadó meglepő képzettársításokat is. Csak véletlenszerűen idézek most néhányat, egyetlen versből, az *Oltó esőben őrizem* címűből: „*szörtyen az eresz*”; „*megkél az éj sárkovásza, / renyhe féreg a cipó is*”; „*a körte fényes lelke holt, / a morzsolást megáldja majd / derengő kaskából a Hold*”; „*bágyadtan hú zsarát pirít*”; „*tutaj a góré, dúlt farács, / fűrgén lopózik rá merész, / őrjítő, vad rikácsolás*”; „*kapitáron pikkelyt hány a méz*”; „*kalászol szőke zizzenés*”.

De sorolhatnám a többi verset – a költészet szeretőinek, akár a tartalomtól függetlenül, csupán a szavak ízén is lehet csemegézni. Ám Szalai Csaba a nyelvi kifejezés szépségét nem tette öncélúvá. Mintha megismétlődne előttünk Kosztolányi és Babits vitája: a *homo aestheticus* vagy a *homo moralis* erősebb-e a költőben. Szalai költészete azt bizonyította, hogy a kettő erősíti egymást, sőt, a költő csak e két tulajdonságával lehet *homo politicus* is. A poétikai szépség erkölcsi felismeréssel társul, így szólhat az egyes szám első személyű vers a közösség nevében, a közösségért is.



Juha Richárd:  
eres Péter bronz portréja  
(a művész a szobrot Szalai Csaba felkérésére készítette)

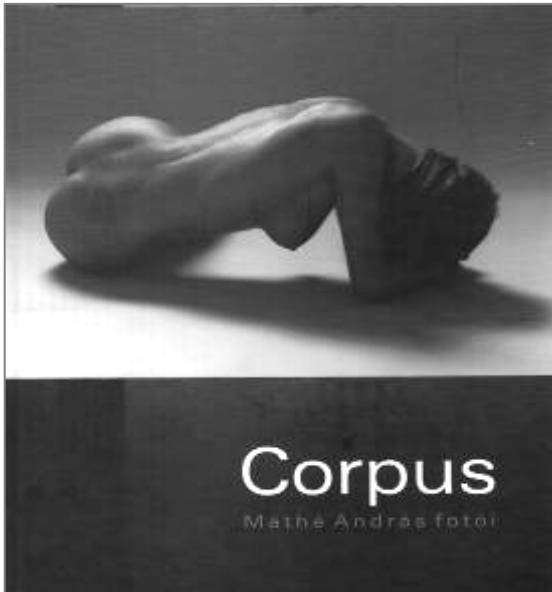
Most már tudom, hogy a legközelebbi újraolvasásra nem fognak másfél évet várni a versek. A népköltészet tiszta hangját idéző *Hódolat* sorait morzsolgatom magamban:

„*Ó, ha hallás lennék,  
most, amikor látok,  
hallanám a porló,  
hangyamák-darálót.  
Áhítat ha volnék,  
bokrosodna tán a  
nagy sietség  
nyurga fohásza: a nyárfa.  
Csüng a fény estelig,  
tógy a lomb s megtelik,  
habos a bodza is –  
világ fúvódik föl,  
dúdolom: terhes öl  
egyetlen bolyha is.*”

## CORPUS

### Máthé András aktfotói

Máthé András fotóművész keresztje: a Megfeszítettet profanizáló nő aktfotója. A képzőművészeti ábrázolások talán két leggyakrabban bemutatott témája, a keresztthalál és a meztelen női test ötvöződik egyetlen kompozícióban. Ahogyan a szerkesztő Tóth Dénes kritikus fogalmazott a művész 2006 végén a Csokonai Kiadó gondozásában megjelent albumának utószavában: az aktfotó a kereszt alakúra kivágott háttérrel tulajdonképpen „nem corpus domini – oltáriszentség, annál inkább corpus delicti – bűnjel. A posztmodern moralitás emblematikus leképezése.”



A debreceni fotóművészet jeles dokumentarista kritikusa azonban hozzáteszi, hogy ez az erkölcsiség nem a nyárspolgár bűnbánata, hanem az alkotó ember büntudata. S olvassuk tovább az asszociációkat – miután a ciklusokba rendezett aktfotókat lapozva bennünk is megannyi képzettársítás fogan –, hogy a laikus műélvezők vagy a voyeur-ök közül minden bizonnyal sokan vállalnák ezt az édesnek látszó terhet.

Megelevenedik a műtermi környezet, ahol halk zene szól, s „egymást váltó gyönyörű modellek kisugárzásában lehet játszadozni fényekkel és árnyakkal. A nagybőgő ritmusaira a gordonalaku csípőket megörökíteni, a gitár karcsúságával harmonizáló idomokat hangszerelni.”

„Elegáns passzió”? – kérdezi Tóth Dénes, aki eljátszik a szóval: „inkább passzió, mint paszsió” az alkotás.

Máthé András nem egyszerűen fotóművész, amikor aktokat fényképez, amikor a testeket vagy a torzókat, a szimbolikus jelentésű attribútumokat, a testen át-lengő „őscsoda” tárgyi kellékeit rendezi kompozícióba, hanem fény-

szobrász. A fény transzcendens, mágikus erejét követi, szelídíti optikája alá, vagy enged annak még elementárisabb terjedést, behatolva szinte az árnyék ágyékába is. Szándékos nála ez a plaszticitás – gyakran az élő test szoborszerű megörökítésére törekszik a fotón. A tökéletesség egyetlen pillanatát keresi két mozdulat között.

De ez a fotografusi habitus nemcsak az aktok sorozatánál érzékelhető, hanem más kollekcióiban szintén megjelenik. Máthé András 1976 óta állít ki rendszeresen. Az első tíz évben inkább a táji és az épített környezet volt érdeklődése középpontjában (*Balaton, Tájrakajok, Debrecen ma, Változó táj*), majd a városkép-átfogalmazások, a színházi fotók között egyre többször vált vezérmotívummá a testábrázolás (*Akt, Akt drapériával, Máthé akt, Aktképek, Corpus*). Közben négy-ötévente díjakat is kapott a különböző szemléken bemutatott sorozataiért, illetve egyik, a kötetben is szereplő aktjával a leg-rangosabb hazai szemle, az Országos Fotószalon különdíját nyerte el 2001-ben.

Több mint tíz éve „*A nőben megfogalmazódó őcsoda...*” címmel írtam a régi Kölcseyben rendezett kiállításáról, a címet Hamvas Béla egyik írásából kölcsönözve. Hamvas az esquilinusi Vénuszról me-rengve írta: „... zene szín, virág, épület, költemény csak annyiban szép, amennyiben emlékeztet arra a szerelmi varázusra, ami a nőből áramlik (...) A szépségben ma is,

akárhányszor valaki megérinti, elemi erotikus láng csap fel, a férfi megsemmisítő tehetetlensége a nőben megfogalmazódó őcsodával szemben.”



Talán éppen ezért nem passzió, hanem alkotó gyötrelem a vele való találkozás. S ezt a disszonanciát erősítik harmóniává az egyes ciklusokat kísérő Palasovszky Ödön versrészletek (Tóth Dénes válogatásában). Szinte mottója az egész albumnak e két sor: „*Vedd föl tündöklő meztelenséged, / Hadd lássam lázaimat benned.*” A nő idomai valóban „*a megismerés ormai*” lesznek. Egyszerre szoborszerű és impresszionisztikus megérinthetetlenségükben, kitárulkozó magányukban, a Muzsika létet átzengó tengerzúgásában, a zenének testet adó, a testet eszmévé légiesítő halmozállapotban.

„Ágyékkodat gyóntatom” – írja Palasovszky. S visszatérnek Tóth Dénes szavai: nem büntudat, hanem bűnbánat.

De bűn-e a szép? Vagy szép-e a bűn? A homlokokról hiányzik bár a glória, ebben a felizzó közeltávolságban – akár a táncban, a „tebenned voltam, kívül más mindenben” spirituálisan egzisztenciá-

lis, az örökké tartó s folyton átalakuló pillanat helyzetében – szakrális mezőbe sűrűsödik a meg nem történt aktus.

Férfialbum – mondhatnánk. A férfi nézi a nőt, s benne ott nem lévő önmagát.

De női album is a Corpus. A nő nézi önmagát, s benne az őscsodával szemben tehetetlen férfit.

## A NŐ

(Máthé András aktfotóihoz)

---

(...)

Talán akkor a legszebb,  
amikor behallgatsz egy mozdulatába.

Megérezed benne az őscsodát,  
és megsemmisülsz előtte.

Ez a halál a legcsodálatosabb,  
mert feltámasztó már a másik mozdulat.

Nem mered megérinteni,  
mert félsz, hogy a csoda is megsemmisülhet.

Csak nézed és hallgatod,  
és elámulsz a teremtett dolgokon.

(...)

Ez a halk izgalom:  
a bánat és a vágy.  
Fürdési bőröd tekintetem –  
tagadnék halált.

És meghalnék most.  
A csend, te is az vagy.

Mint a hold, ha sírna: szép.  
Gyönyörű átka lennél  
a büszke akaratnak.

(...)  
Én vagyok a test.  
Csupa fény vagyok.

Ereimben a vér,  
mint a hajnalok:

Őrzi még az álmod,  
csípőm felé lüktet.

Megremegsz, hogy társa  
légy nagy, ölbéli tűznek.

(...)

Nem akartam  
ezt a szomorúságot.  
Csak a csened akartam.

Tested öbleit, ha látom,  
sírnék. Akár a tenger,  
ha lenne erőm.

Két tenyér között  
szakadék van –  
átsegíthetsz  
e mély határon.

Te isteni állat.

Te könnyen könnyezöm.



## EGY KÉP – KÉT EMBER

### Bogdándy György: Tar Sándor író portréja (olaj)

---

**Bogdándy György** debreceni festőművész az idén 75 éves, több mint fél évszázada van jelen képzőművészeti közéletünkben. Civil foglalkozása, orvosi műszerész hivatása mellett aktív szerepet vállalt a Medgyessy Körben is. Tevékenységét számos nívódíj mellett 1999-ben Debrecen Kultúrájáért-díjjal ismerte el a város.

Kiváló karakterérzékenysége történelmi és kortárs arcképei mellett gyermekportréin szintén jól megfigyelhető. Csoportos kiállításokon gyakran portréval, illetve többször önarcképpel jelentkezik. Vallja, hogy a szemekből sugárzó belső értékeket kell kívülrre hozni. A jó portréból meg lehet ismerni az ember belső lényegét.

Fontos számára a folyamatos művészi megújulás, amihez önismeretre van szüksége az alkotónak. Az önportrék ebben is segítik, illetve az utóbbi időben – főleg pasztell technikával – szívesen próbálja ki magát absztrakciós szín- és formajátékokban.

Ez a játékoság azért töltődhet fel többlettartalommal, mert emberi és művészi bölcsességgel társul. Számára a művészetben nem a hivalkodás, az elismerésre váró önfelmutatás, hanem a keresés, az önmegismerés a fontos.



*Bogdándy György:  
Tar Sándor író portréja (olaj)*

**Tar Sándor** debreceni író portréjával Bogdándy a 2006. évi tavaszi tárlaton jelentkezett, egy évvel az író halála után. Merész vállalkozása volt ez a kép is, hiszen Tar Sándort addig is nehezen fogadta be a civisváros „kényes” szellemi élete, s a kitaláltság érzése még nagyobb lett 1999 után, amikor az író nyílt levélben vallotta be ügynökmúltját, elnézést kérve Kenedi Jánostól, akiről jelentett is. Emléket állíthatott a munkássorból

felnőtt író nagyság előtt, a mementó oka azonban inkább emberi lehetett Bogdándy György számára, hiszen hosszú időn keresztül voltak munkatársak a MEDICOR-ban (a festő nyugdíjba ment, az író munkanélküli lett).

Hiába keressük itt a *Miért jó a póknak?*, *A te országod*, *A mi utcánk*, a *Szürke galamb*, a *Lassú teher*, a *Nóra jön* vagy *Az alku* (regényei, elbeszélései, novellái) szerzőjének „íróságát” – csak az emberségét látjuk viszont benne, annak minden bűnével (ha bűn az esendőség), de inkább kiszolgáltatottságával, sérülékeny nyíltságával együtt.

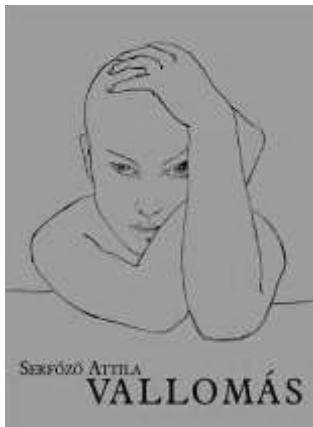
Talán idealizált a kép, mert Tar Sándort a nyugodt szembenézés pillanatában ábrázolja, amikor nem látszik sem az írás mámora – ezzel együtt a peremkocsmák vagy a sarki bisztrók regény- és novellavilágát szolgáltató, lassú teherként cipelt életessége –, sem a pszichiátriai kezeléseket, a nyugtatók kábulata, az öngyilkossági kísérletekhez vezető reménytelenség. Tar Sándort végül nem önkeze, hanem önsorsa ragadta el (tüdőembóliában halt meg 2005. január 30-án). 58 évesen szembenézett azzal, ami a nappalok minden pillanatában, az éjszakák minden rémálmában egyre súlyosabb lelki teherként nehezedett rá, s 61 évesen, ahogy az egyik interjúban olvasható, „feladta az életét”, hogy újabb három év múlva, 64 évesen megszabaduljon a megalázottságból és megnyomorítottságból.

Mert hiába volt minden írói elismerés, az Alföld-, a Nagy Lajos-, a Krúdy-, a József Attila- vagy a Márai-díj, a sikeres külföldi megjelenések sora, nem tudott magának megbocsátani. „Leírható tétel, egy emberi roncs, élőhalott vagyok – mondta. Nem keresek felmentést arra, amit tettem.” Különös ez a már korábban is az alkoholdémonnak áldozásba fojtott, majd halállal díjazott vallomás, amikor a hasonló, felfedett múlt után művészeti és közéleti személyiségeink közül vállveretést, kitüntetést kaptak és kapnak annyian... Aki emberként ismerte Tar Sándort, az nem ítélte el, hanem sajnálta, aki pedig íróként becsülte őt, azt mondhatta: lehet, hogy ez a teher is íróvá tette.

Varga Lajos Márton szerint Tar Sándor művészetének meghatározója volt „a tények vízióba forduló valósága”. Nem tartotta prófétai írónak magát, sőt, még azt sem gondolta, hogy regényei vagy novellái bármit megoldának, illetve egyáltalán segítenének bármit is megérteni vagy feloldani. És sorjáznak a jelzők, milyen is volt az ő prózaművészete: egyszerre groteszk és valóságos, ironikus és szívszorító, naturális és afféle proli-poézis idéző erejű.

Nézem Bogdándy György Tar Sándorról festett portréját. Bogdándy azt vallja, hogy a szemekből sugárzó belső értékeket kell kívülre hozni. A szemgödrök mélyén szelíd könyörtelenség csillan önmagával szemben. Az írás nem oldja a terhet, ám feledteti, mint a mámor, hogy aztán még nehezebb legyen. S ott van vége mindennek, amikor már nincsen miért írni.

### Serfőző Attila kiállítása és új könyvének bemutatója a Fókusz Könyvárúházbán



Még csak egy hónap telt el azóta, hogy a folyóirat előző számában úgy zártam ajánlásomat, Serfőző Attila verseiről is írva, hogy „élményintenzitását, érzéki formáló készségét ismerve, biztosra veszem: hamarosan újabb verskönyvvel jelentkezik”.

A lap anyagait január közepén zártam, s most (február közepén) virtuálisan már lapozhatom is ezt az újabb könyvet. Valamiben azonban tévedtem. Nem az élményintenzitásban, nem az érzéki formáló készségben, hanem abban, hogy itt újabb oldaláról is bemutatkozik. Serfőző Attila, a prózaíró szintén megjelenik a költő, a festő és grafikus mellett (ismét saját munkáinak reprodukcióit adja) a *Val-*

*lomás* című kötetben. S novellái azzal a tanulsággal is szolgálnak, hogy a próza hangjának megjelenésével felerősödött a munkáiból kibontakozó, áradó könnyűség. Persze, ez a könnyűség inkább a kompozíció tisztulását jelenti. Míg a prózában elbeszél, a versben fegyelmezi az érzést, a grafikában elhagyja a fölösleges vonalakat, a festményben a témát másodlagosként kezelve, a kifejezés mikéntjére ügyel, egyre markánsabban fordulva a szimbolikus (olykor konstruktív) realizmus felé.

A versek melletti öt prózai írás hosszabb, címadó darabja vallomás, de olvasunk „cselekményesített” tárcajegyzetet is, ahol pedig a tartalmi-műfaji fegyelemben a minimális cselekményelemhez ötvözve, finomodó arányérzékről tanúskodva, csupán jelöli a szituációt és a belső rajzot, ez a tárcanovella, melynek szerkesztésében a szereplőivel formált narratív viszonya egyetlen lendülettel csúcsosodik a csattanóba.

Könyvbemutatóval egybekötött kiállítása március 2-től látható a Fókusz Könyvárúházbán. (Reprodukciónk Serfőző Attila *Utak* című olajképe)



## Megnyitotta kapuit a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep

28. alkalommal rendezték meg a Tamus István és Fátyol Zoltán Holló László-díjas festő- és grafikuművészek által két turnusban vezetett Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep tavaszi (hagyományosan február közepétől március idusáig tartó) idényét.

A szervezők (a művésztelep alapítványának kuratóriuma és az alapító Cívus Hotels Zrt.) három alkotónapot követően február 19-én tartották az ünnepélyes megnyitót a Grand Hotel Aranybika Üvegtermében. A köszöntők, a művészeti műsor, a telep tagjainak bemutatása mellett immár több éves hagyomány, hogy a nyitó ceremónián egy-egy, a művészeti örökséget is reprezentáló alkotást ajánlanak a közönség figyelmébe. Ezúttal a 120 éve született Holló László és a 100 éve született Félegyházi László műveire esett a választás.

A telepnyitó ünnepség keretében nyílt meg **Tamus István „Hollandi Mánia”** című, rajzokból, rézkarcokból, metszetekből és akvarellekből válogatott önálló kiállítása.

(Reprodukciónkon a művész rézkarc illusztrációja látható)



A kuratórium a következő művészeket hívta meg a telepre:

### (1. csoport)

*Angyalosi Sándor, Olesz Figol, Olga Figol, Borisz Kuzma, Micska Zoltán, Patik Volodimir (Ukrajna), Balási Csaba (Románia), Harald Gramberger, Ludmilla Gramberger (Ausztria), Gyurkovics Hunor, Zoran Stosic Vranjski (Szerbia), Dariusz Hankiewicz, Timur Karim, Dawidiuk Malgorzata, Krzysztof Sak (Lengyelország), Stefan Kocka (Szlovákia), Bencze Ibbi, Burai István, H. Csongrády Márta, Fátyol Zoltán, Hézsó Ferenc, Horváth János, Nagy Előd, Petkes József (Magyarország);*

### (2. csoport)

*Ábrahám Jakab, Balázs József, Dudás Gyula, Hunyadi László, Kocsis Edit, Sütő Éva, Szabó Vilmos, Székely Géza (Románia), Vaszil Beca, Földessy Péter, Ivancso András, Vitali Prizant, Anna Primakova (Ukrajna), Krystina Galat-Gryzwa, Zuzanska M. Majka (Lengyelország), Ludmilla-Lakoma Krausova (Szlovákia), Márta Mekker, Edith Szotyori Zeőke (Németország), Diana Sophrin (USA), Balázs Imre, Kányási Holb Margit, Láng Eszter, Sáli Róza, Süli-Zakar Szabolcs, Tamus István, Varga József (Magyarország).*

## Pasztellfestők találkozója

Baráti találkozót szervezett február 10-én a **Pasztellfestők Egyesülete – Debrecen** a Mester utca 33. szám alatti műteremben. Az egyesület tizenhárom debreceni, illetve Debrecenhez kötődő művész alapította 2003-ban Sipos Zsófia festőművész elnökségével. A szervezetnek azóta az ország minden részéből vannak tagjai, jelenleg mintegy negyvenen vesznek részt az egyesületi munkában. A debreceni bemutatkozások mellett az idén is több országos vándorkiállítást szerveznek.

*Asszony a kertben – Sipos Zsófia pasztellképe*



## Fények, színek harmóniája

Ezzel a címmel rendeztek kiállítást **Madarász Gyula** festőművész képeiből az MTA Debreceni Területi Bizottságának székházában. A február 15-i – *Az akadémiai reform és a régiók szerepe* című előadással bevezetett – éves közgyűlés keretében megrendezett tárlatot Gomba Szabolcs, a DAB-klub elnöke nyitotta meg. Madarász akvarellfestészetében nagy szerep jut a fényeknek, azok év- és napszakos játéka egyben lelki információkat hordoznak, üzenve a felnevelő szülőföld féltését s a felelősséget az őrzésünkre bízott értékekkel szemben. A kiállítás **március 14-ig** látható.

*Hóolvadás – Madarász Gyula akvarellje*

## Kiállítások a DOTE Elméleti Galériában

**Március 11-én** mutatkozik be **Oláh Sándor** borszobrász iparművész a galériában, immár festőművészi minőségében is. Oláh Sándor a borszobrok és fali plasztikák mellett néhány éve kezdett el komolyabban foglalkozni a festéssel, elvégezve közben a Nyíregyházi Főiskola rajz szakát is – a tárlaton válogatott képeivel is találkozhatunk.

Két hét múlva, **március 25-én** ugyanitt tekinthető meg **Égerházi Imre** festőművész emlékkiállítása. A halálának 5. évfordulójára emlékező tárlaton (kicsit késve, hiszen a művész 2001. november 14-én, 76 évesen halt meg balesetben) a családi hagyatékban fellelhető képekből válogatnak a szervezők.